

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filosofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Michal Kohout
NATO a EU v 21. století: Partnerství či soupeření?
Magisterská diplomová práce

Vedoucí magisterské práce: Mgr. Hynek Melichar, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 24. dubna 2012

Děkuji Mgr. Hynku Melicharovi, Ph.D. a Mgr. et Mgr. Blance Bednářové za vedení, rady a názory, které přispěly k napsání této práce. Dále děkuji Ing. Mgr. Davidu Koneckému, Ph.D., řediteli odboru pro SZBP na MZV ČR, za zprostředkování pohledu na praktickou stránku fungování vztahů mezi EU a NATO.

OBSAH

Seznam zkratek.....	4
ÚVOD	2
1. Výchozí principy zahraničních operací EU a NATO	13
1.1. EU: Návrat k vojenskopolitickým kořenům	13
1.2. NATO: Od obranné aliance k nástroji politické stabilizace	26
2. Praktická stránka dosavadních zahraničních misí NATO a EU	37
2.1. EU: Limitované nasazení	37
2.1.1. Operace Concordia	38
2.1.2. Operace Artemis	40
2.1.3. Mise EUPOL Afghanistan	43
2.2. NATO: Nová řešení pro nové problémy	49
2.2.1. Operace Joint Endeavor	50
2.2.2. Operace Allied Force	53
2.2.3. ISAF ve válce v Afghánistánu	57
3. Vojenské jednotky NATO a EU pro zahraniční mise	62
3.1. EU: Od Rapid Response Force k EU Battlegroups	62
3.2. NATO: NATO Response Force	65
4. Přínos Lisabonské smlouvy a Strategického konceptu	71
4.1. EU: Lisabonská smlouva	71
4.2. NATO: Strategický koncept pro obranu a bezpečnost z roku 2010	73
ZÁVĚR.....	78
PRAMENY A LITERATURA	82
PRAMENY	82
Elektronické.....	82
Tištěné	86
LITERATURA	86
ABSTRAKT	90
ABSTRACT	91
ANOTACE.....	92
Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta	93

Seznam zkratek

ANA – Afghan National Army	IFOR – Implementation Force
ANCOP – Afghan National Civil Order Police	IFRI – Institut Francais des Relations Internationales
ANP – Afghan National Police	IPCB – International Police Coordination Board
AU – Africká Unie	ISAF – International Security Assistance Force
BaH – Bosna a Hercegovina	ISN – International Relations and Security Network
CAP – Combat Air Patrol	ISSI – Institute of Strategic Studies Islamabad
CCRP – Command and Control Research Program	KFOR – Kosovo Force
CEFCOM – Canadian Expeditionary Forces Command	LOTFA - Law and Order Trust Fund Afghanistan
CFSP – Common Foreign and Security Policy	LS – Lisabonská smlouva
CEPS – Centre for European Policy Studies	NATO – Organizace severoatlantické smlouvy
CHLC - Coalition Humanitarian Cells	MZV – Ministerstvo zahraničních věcí
CVCE – Centre for European Studies	NRF – NATO Response Force
ČR – Česká republika	NTM-A - NATO Training Mission Afghanistan
DCI – Defence Capabilities Initiative	OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
DRC – Democratic Republic of Congo	OSN – Organizace spojených národů
EDA – European Defence Agency	PCC – Prague´s Capabilities Commitmen
EDC – European Defence Community	PfP – Partnership for Peace
EDF – European Defence Forces	PGMs – Precision Guided Munitions
EEAS – European External Action Service	PSC – Political Security Committee
EHS – Evropské hospodářské společenství	RB – Rada bezpečnosti
EPC – European Politoval Community	SRI – Standardizace, racionalizace, interoperabilita
EP – Evropský parlament	SRN – Spolková republika Německo
ES - Evropské společenství	PK – Peace keeping
ESDI – European Security and Defence Identity	PRT – Province Reconstruction Team
ESDP – European Security and Defence Policy	PÚ – Petersbergské úlohy
ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli	QIPs – Quick Impact Projects
EU – Evropská Unie	SFOR – Stabilization Force
EUBGs – EU Battle groups	SSR – Security Sector Reform
EUISS – EU Institute for Security Studies	SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
EUMC – EU Military Committee	UNPROFOR – UN Protection Force
EUMS – EU Military Staff	WU – Western Union
EUPOL-A – EUPOL Afghanistan	WEU – Western European Union
EURRF – EU Rapid Response Force	ZS – Zóny separace
FAS – Federation of American Scientists	
FBaH – Federace Bosna a Hercegovina	
FN – Framework Nation	
GPPO – German Police Project Office	

ÚVOD

Po skončení druhé světové války je v rámci demokratické části Evropy možné pozorovat dvě výrazné větve integračního procesu, které měly eliminovat možnost nového konfliktu mezi státy západní Evropy a také měly zajistit obranyschopnost těchto států během nadcházející konfrontace s východním blokem. Obě větve integračního procesu přitom toto zadání naplňovaly každá velmi specifickým způsobem a jejich role byly zdánlivě jasně rozděleny, neboť každá reagovala především na jednu z hlavních hrozeb, které byly s východním blokem spojovány – přímou vojenskou agresí a subversivní činností těžící z obecného úpadku životních standardů v poválečném období. Organizace severoatlantické smlouvy (NATO), založená roku 1949, sloužila jako garant vojenské angažovanosti USA v západní Evropě a zároveň jako platforma pro spolupráci západoevropských armád.

Druhá větev integračního procesu, reprezentovaná nejprve od roku 1951 fungujícím Evropským společenstvím uhlí a oceli (ESUO), bývá spojována především s ekonomickou integrací a snahou o ochranu životní úrovně obyvatelstva členských států. Toto přímočaré rozdělení činností obou větví integrace však zdaleka není přesné. Ačkoliv je při pohledu na dlouhodobé fungování Evropského společenství (ES) a později i Evropské unie (EU) snadné podlehnout dojmu, že se celý tento integrační proces zakládal výhradně na spolupráci v ekonomické oblasti a zahrnování zahraničněpolitické či dokonce obranné dimenze do agendy tohoto procesu, jehož jsme především v posledních 20ti letech svědky, by se mohlo jevit jako poměrně revoluční změna v jeho charakteru, už během 50. let měla i evropská společenství zájem hrát roli v bezpečnostní oblasti. Je nutné vzít v úvahu, že i větev integračního procesu, která byla dlouhodobě považována za hlavně civilně ekonomickou, byla na svém počátku silně provázána s bezpečnostními a vojenskými faktory a jak v této práci bude dále ukázáno, měla se původně vyvíjet směrem k získání vlastních vojenských kapacit, které měly fungovat do značné míry paralelně s NATO.

Mezi NATO a druhou větví evropského integračního procesu, vrcholem jejíhož vývoje je současná EU, zjevně existuje potenciál pro překrývání činností a z něho plynoucí konflikt v oblasti vojenských a bezpečnostních operací. NATO po skončení studené války do značné míry stále hledá své místo v nyní výrazně odlišném systému mezinárodních vztahů, zatímco EU postupně posiluje vlastní kapacity v oblastech zahraniční politiky a obrany, které dříve bývaly vyhrazeny takřka výhradně pro spolupráci s USA a NATO. Důležitým faktorem, který konfliktní potenciál v současných vztazích mezi NATO a EU značně posiluje, je také fenomén dvojího členství, neboť do NATO patří naprostá většina současných členů EU a od

konce studené války se navíc členství v NATO začalo používat jako jakýsi předstupeň členství v EU pro státy z bývalého východního bloku. NATO v době minimálního vojenského ohrožení evropských států začalo v tomto ohledu plnit spíše politickou než vojenskou roli. Z postupné expanze činností EU do bezpečnostní oblasti tak zase pro státy s dvojitým členstvím vyplývá nutnost financovat a poskytovat vojenské prostředky jak pro činnost NATO, tak EU, přičemž požadavky obou organizací jsou často v některých směrech odlišné. Je proto namístě klást si otázku, zdali je v oblasti provádění zahraničních operací vojenského a obecně bezpečnostního charakteru vztah mezi EU a NATO skutečně natolik antagonický, či zda spolupráce obou organizací, které tvoří v zásadě ti samí členové, i přes zmíněná rizika probíhá dobře.

Tato práce se zabývá právě výše nastíněnou otázkou, nakolik jsou oba základní pilíře současného politického a bezpečnostního uspořádání dnešní Evropy schopny spolupracovat na poli zahraničních operací. Cílem práce je pak komparací činností NATO a EU v této oblasti a následnou analýzou dopadů, které má činnost každé z těchto organizací na práci jejího protějšku, poukázat na současný stav této spolupráce a především posoudit, zdali nejnovější dokumenty upravující činnost obou organizací – tedy Lisabonská smlouva a Strategický koncept pro obranu a bezpečnost – dokázaly kvalitativně tuto spolupráci posunout na vyšší úroveň. Časově práce pokrývá období od vzniku obou organizací, aspekt jejichž vztahů je předmětem zkoumání, až po současnost. Pozornost je věnována především posledním dvěma dekadám, kdy EU začala rozšiřovat svou agendu do oblasti zahraničních misí a došlo k přijetí obou zmiňovaných dokumentů. Geograficky pak práce pokrývá především území členských států NATO a EU, pozornost je však částečně věnována také oblastem, ve kterých dochází k nasazování jednotek obou organizací v rámci jejich zahraničních misí.

Téma problémů komplikujících spolupráci NATO a EU v oblasti zahraničních operací bylo zvoleno, protože budoucí uspořádání vztahů mezi těmito organizacemi autor pokládá za jednu z nejdůležitějších otázek současných mezinárodních vztahů obecně, do které se navíc promítá několik podstatných trendů dnešního světa. Prohlubující se evropská integrace postupně vede k expanzi struktur EU do vojenské oblasti, což vede k určitému napětí a přetahování se o omezené zdroje, které pravděpodobně ještě vzroste díky současné ekonomické krizi. Dále se jedná o postupné oslabování transatlantické vazby, ke kterému po zmizení jasně definovaného společného nepřítele v podobě Sovětského svazu spolu s patrným nárůstem ekonomického soupeření mezi USA a evropskými státy dlouhodobě dochází. V neposlední řadě se jedná také o nekončící úvahy týkající se potřebnosti samotné existence

NATO v současném světě. Podle některých názorů mělo být NATO rozpuštěno spolu s Varšavskou smlouvou – Rusko dodnes tvrdí, že mu bylo zrušení NATO přislíbeno výměnou za souhlas se sjednocením Německa – v USA pak zaznívají hlasy volající po nahrazení příliš rigidní struktury této organizace systémem ad hoc utvářených koalic. Samo NATO svou roli v současném světě stále hledá, přičemž postupně ztrácí původní charakter spojený především s teritoriální obranou členských států a stává se jednak nástrojem politické stabilizace států usilujících o přijetí do západního světa, jednak prostředkem pro intervence do oblastí relativně vzdálených od území svých členů. Svou roli na světové scéně však stále hledá i EU a diskuse o její žádoucí podobě či dokonce o její další existenci je ještě mnohem živější než v případě NATO. Obě organizace tak do značné míry ztělesňují určitou nejistotu, se kterou se západní svět na počátku 21. století vyrovnává a vztahy mezi nimi vypovídají i o vztazích mezi severoamerickou a evropskou částí tohoto světa. Bez ohledu na budoucí vývoj vztahů mezi NATO a EU je tedy zřejmé, že se podoba těchto vztahů výrazným způsobem promítne jak do působení západních států na mezinárodní scéně tak do podoby západního světa jako takového.

Práce ověřuje následující hypotézu: *Institucionální změny zavedené Lisabonskou smlouvou a Strategickým konceptem pro obranu a bezpečnost vedou k odstranění konkurenčního vztahu mezi NATO a EU, vyvolaného nejasným rozdělením rolí obou organizací v oblasti zahraničních misí.* K prověření této hypotézy byla v rámci empiricko-analytického přístupu zvolena komparativní metoda. V práci bude porovnáno několik oblastí úzce souvisejících s prováděním zahraničních misí obou organizací. Dále budou porovnány a analyzovány obsahy pro téma relevantních součástí obou dokumentů a z nich vyplývající postoje členských států obou organizací k jejich vzájemné spolupráci.

Aby bylo možné vykreslit základní rozpory způsobující zjevnou rozdílnost v současných činnostech NATO a EU, budou první komparovanou a analyzovanou dimenzí zahraničních misí obou organizací obecné předpoklady, ze kterých podoba těchto misí vychází a cíle, které obě organizace prováděním svých zahraničních misí sledují. Činnosti vojenských a policejních jednotek prováděné v rámci zahraničních misí NATO a EU se dosud v některých případech odlišují svou povahou, geografickým vymezením jejich konání i sledovanými cíli. Postupné splývání jejich činností však logicky způsobuje, že obě organizace kladou do značné míry odlišné požadavky na strukturu a schopnosti jednotek, které mají tyto akce provádět, i když jsou tyto jednotky poskytovány často těmi samými státy, jejichž armády navíc často nejsou například z důvodů materiálních a finančních omezení schopny rovnocenně zajišťovat všechny požadované činnosti. Do hry zde vstupují také rostoucí rozdíly mezi zájmy USA, jakožto vedoucího státu NATO, a nejvýznamnějších států

EU jako je Francie či Německo. Trendem období po skončení studené války, jasně patrným například v operacích v bývalé Jugoslávii či válce v Afganistánu, je pak snaha NATO opustit vyloženě vojenský charakter svých zahraničních misí a přijít s komplexnějším přístupem, zahrnujícím i elementy, které bývaly dříve spojovány především s činností EU. Postupné splývání činností NATO a EU jednak vytváří napětí ohledně role, kterou obě organizace chtějí hrát při řešení aktuálních krizí, jednak dále prohlubuje jejich soutěž o omezené zdroje členských států.

Druhou oblastí zájmu budou současné zahraniční mise obou organizací. Je porovnán charakter několika misí, které pro danou organizaci mohou být považovány za typické, aby bylo možno dále poukázat na postupné splývání činností i na některé přetrvávající rozdíly v aktivní činnosti obou organizací. Jednotky EU například často operují v oblasti Afriky, tedy na územích bývalých kolonií nejvýznamnějších států EU. Bývalé koloniální velmoci totiž jednak stále mají v těchto relativně nových státech své zájmy a Afrika obecně je zároveň zdrojem nevíтанých vln imigrace do Evropy. Je pochopitelné, že se velké množství zahraničních misí EU odehrává právě v této oblasti s cílem udržování místní stability, zatímco USA a tím i NATO se operacím v Africe vyhýbá. Operace NATO naopak většinou mají vyloženě bojový charakter a dosud nejrozsáhlejší zahraniční mise této organizace se odehrává v Afghánistánu – tedy mimo oblast dlouhodobých zájmů EU – v reakci na napadení USA.

Třetí porovnávanou oblastí budou nadnárodní vojenské jednotky, které obě organizace v posledních letech začaly pro provádění svých zahraničních misí vytvářet. V případě EU se jedná o EU Battle Groups (EUBGs) a v případě NATO o NATO Response Force (NRF). Vzhledem k výše zmíněným rozdílům v zájmech a typech činností, které obě organizace v rámci svých zahraničních misí provádějí je totiž na místě se ptát, zdali se právě tyto nadnárodní jednotky nestanou přímými konkurenty v soutěži o stále omezenější zdroje států s dvojitým členstvím. Pozornost je věnována jak charakteru těchto jednotek, tak způsobům, jakým jsou pro tyto jednotky zajišťovány zdroje.

Práce je členěna do čtyř kapitol, z nichž každá je dále rozdělena na dvě podkapitoly, zabývající se NATO a EU. Tímto způsobem je provedena komparace a analýza stavu kapitolou zkoumané oblasti v rámci obou organizací, aby bylo v závěru možno posoudit, zdali Lisabonská smlouva (LS) a Strategický koncept pro obranu a bezpečnost skutečně přispěly k vyřešení problémů provázejících vztahy NATO a EU. První tři kapitoly odpovídají výše zmíněným oblastem, které mají dopad na provádění zahraničních misí obou organizací. Čtvrtá kapitola se zabývá komparací a analýzou obsahu obou zmiňovaných dokumentů, aby bylo

možné zhodnotit dopad změn zavedených těmito dokumenty na vybrané problematické oblasti.

První kapitola mapuje základní východiska, podle kterých obě organizace plánují a provádějí své zahraniční operace. Pozornost je věnována převážně analýze základních dokumentů, které stanovují, za jakým účelem a jakým způsobem mohou tyto organizace vysílat mise do zahraničí. V případě EU je pozornost věnována především Petersberským úlohám a několika dalším dokumentům vymezujícím činnost EU v oblasti zahraničních misí jako například dohoda Berlin plus. V případě NATO jde pak především o průběh transformace celé organizace po skončení studené války, která zahájila expanzi činností NATO do oblastí civilního krizového managementu, jež bývala výsadní oblastí činnosti EU. Pozornost je zároveň věnována historickým souvislostem, které postupně utvářely vývoj zkoumaných dokumentů. Cílem kapitoly je objasnit základní rozdíly i určitou duplikaci činností těchto organizací a nedostatky v jejich vzájemné komunikaci, ze kterých vyplývá konfliktní potenciál v jejich vztazích.

Druhá kapitola se věnuje praktickému uplatňování dokumentů a pravidel zkoumaných v předchozí kapitole. Pozornost je tedy věnována komparaci a analýze misí, které vojenské a policejní jednotky pod záštitou obou organizací provádějí. V podkapitole věnované misím EU půjde především o relativně úspěšné operace *Concordia* a *Artemis* a o nasazení policejních jednotek EUPOL v Afganistánu, které se naopak potýká s určitými problémy. V případě NATO bude pozornost věnována především zatím největší zahraniční misi konané pod záštitou této organizace, tj. na afghánské působení sil ISAF, předně v souvislosti s provozováním PRT týmů, které jsou příkladem expanze NATO do oblasti, v níž se v rámci svých zahraničních misí snaží EU dlouhodobě profilovat. Pozornost však bude věnována též operacím v bývalé Jugoslávii a částečně současnému nasazení sil NATO v Libyi. Cílem kapitoly je poukázat na rozdíly plynoucí z povahy a cílů misí, které NATO a EU v zahraničí provádí i na postupné splývání činností v určitých oblastech. Oba tyto jevy vedou zároveň ke kladení rozdílných požadavků na jednotky, které se těchto operací účastní, i k soutěži o alokaci omezených zdrojů států s dvojím členstvím, vyplývající z různých priorit členských států.

Třetí kapitola se zabývá vytvářením a fungováním mezinárodních sil udržovaných v rámci NATO a EU, NRF a EUBGs. Pozornost je věnována účelu a složení těchto jednotek a získávání zdrojů pro jejich udržování. První část obou podkapitol, věnovaných jednotkám příslušné organizace, nejprve stručně shrne genezi těchto jednotek a především důvody, které k jejich vytvoření vedly. Očekávání, která obě organizace s vytvořením vlastních

nadnárodních jednotek spojují, pomohou určit, do jaké míry mezi těmito jednotkami existuje konfliktní potenciál z důvodu nejasného vymezení jejich činností. Další důležitou oblastí pak bude již zmiňované získávání lidských i materiálních zdrojů pro tyto jednotky, neboť i zde bez jasného určení pravidel existuje výrazný potenciál pro soupeření obou organizací o omezené zdroje států s dvojitým členstvím. Účelem kapitoly bude tedy posoudit, zdali jsou NRF a EUBGs za současného stavu schopny bezproblémové koexistence nebo jestli nedostatečná míra spolupráce a rozdělení činností mezi NATO a EU vede k pro všechny zainteresované strany nevýhodnému soupeření.

Čtvrtá kapitola pak porovnává a analyzuje LS, respektive její součásti relevantní pro zkoumanou problematiku, a Strategický koncept pro obranu a bezpečnost. Cílem kapitoly je určit jednak do jaké míry oba dokumenty, které lze v mnoha ohledech považovat za přelomové, skutečně řeší problematiku, o kterých pojednávají předchozí kapitoly, jednak vyvodit ze zjištěných skutečností závěry ohledně důležitosti, která je v rámci obou organizací připisována zlepšení vzájemné spolupráce v oblasti provádění zahraničních misí. Podoba vztahů mezi NATO a EU je zvláště ve světle současného vývoje na mezinárodní scéně velmi významnou otázkou. To však ještě nemusí nutně znamenat, že je této otázce ze strany vlád členských států věnována odpovídající pozornost. Zároveň je vhodné hledat důvody, kvůli kterým se zlepšování spolupráce mezi oběma nejdůležitějšími organizacemi, které v Evropě působí, nedostává pozornosti.

Ačkoliv zatím neexistuje žádné dílo, které by se do hloubky zabývalo přímo otázkou dopadů LS a Strategického konceptu pro obranu a bezpečnost na současnou situaci ohledně zahraničních operací prováděných NATO a EU, zdroje zabývající se obecně problematikou vztahů mezi EU a NATO je relativně rozsáhlá. Publikace na toto téma produkují kromě akademických institucí a think tanků také pracovníci administrativních orgánů z obou stran Atlantiku, kteří se na udržování těchto vztahů přímo podílí, oficiální dokumenty, které jsou při výzkumu tohoto tématu samozřejmě taktéž velmi důležité, jsou pak v naprosté většině volně dostupné na internetu, v některých případech i v českém jazyce. Dostupnost relevantních zdrojů informací je tedy při výzkumu tohoto tématu velmi dobrá. Tištěné a elektronické zdroje navíc autor během stáže na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky doplnil také konzultacemi s profesionálními diplomaty, kteří se zkoumanou problematikou zabývají v praxi.

Přehled nejvýznamnějších použitých zdrojů je na místě začít oběma dokumenty, jejichž dopad na zkoumanou problematiku je posuzován ve čtvrté kapitole této práce.

*Lisabonská smlouva*¹ představuje nejnovější verzi primárního práva EU a *Strategický koncept pro obranu a bezpečnost*² je pak dokumentem, který si klade za cíl vytyčit směřování NATO na počátku nového století. Jedná se tedy nepochybně o dokumenty, které mají hodně co říct o současném stavu obou organizací. Vzhledem k tomu, že analýze částí obou dokumentů relevantních pro účely této práce je věnována celá jedna kapitola, není nutné se zde těmito dokumenty zabývat do větší hloubky.

Článek *Tilting at Windmills? Toward a New Transatlantic Security Relationship*³ napsaný zaměstnancem amerického ministerstva zahraničí Jamesem R. Kuykendallem představuje vynikající shrnutí současného stavu bezpečnostní dimenze transatlantických vztahů a zároveň nastiňuje tři základní scénáře, podle kterých by se budoucí spolupráce mezi NATO a EU mohla vyvíjet. I přes relativní stručnost se autorovi podařilo postihnout hlavní problémy, které v současné době brání účinné spolupráci obou organizací při společné ochraně zahraničněpolitických zájmů členských států, přičemž v první řadě upozorňuje na nutnost přesného vymezení rolí, jež by NATO a EU měly v rámci zahraničních operací zastávat. Autor oceňuje kvality, které jednotky EU prokázaly v rámci plnění Petersbergských úkolů a navrhuje, aby se NATO zabývalo čistě operacemi bojového charakteru, zatímco EU by se měla zabývat výhradně operacemi majícími za cíl poskytování humanitární pomoci, peacekeepingu a restrukturalizací ozbrojených sil selhávajících států. Ačkoliv Kuykendall přichází se třemi poměrně dobře promyšlenými cestami, kterými se další spolupráce NATO a EU může v budoucnu vydat, je však jeho článek v současné době možno považovat za přespříliš optimistický, neboť v něm nevěnuje příliš pozornosti možnosti, že tato spolupráce bude nadále stagnovat bez výraznějších změn. To se však v současné době jeví jako pravděpodobné.

Dokument *EU and NATO: Co-operation or competition?*⁴ připravený pro poslance Evropského parlamentu (EP) Paulem Cornishem představuje další velmi kvalitní shrnutí hlavních problémů spolupráce NATO a EU, tak jak sejevily na konci roku 2006. Ačkoliv se tedy nejedná o nejnovější práci, jednak umožňuje porovnat současný stav problematiky s nepříliš dávnou situací a jednak poskytuje přehledně zpracovanou analýzu základních jevů

¹ *Lisabonská smlouva: Konsolidovaný text smlouvy o Evropské unii a smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy*. Praha, Úřad vlády České republiky 2008, 508. s.

² *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*. In: NATO, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (3. 12. 2010)

³ KUYKENDALL, James R.: *Tilting at Windmills? Toward a New Transatlantic Security Relationship*. *Journal of International Service*, 5, 2010, č. 1, s. 97–120.

⁴ CORNISH, Paul: *EU and NATO: Co-operation or competition?* In: European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/eunatorelations_/eunatorelations_en.pdf (17. 11. 2010)

provázejících snahu o navázání efektivní spolupráce obou organizací, které v čase zjevně zůstávají konstantní. Cornish upozorňuje na to, že ačkoliv z obou stran Atlantiku dlouhodobě zaznívají prohlášení o nutnosti dosáhnout optimálního nastavení vztahů NATO a EU, zůstává snaha tohoto nastavení skutečně dosáhnout dosud pouze v deklaratorní rovině. Zatímco obě organizace vyčkávají, až bude dosažena jakási velká dohoda euroatlantických politických špiček, která jejich spolupráci jasně vymezí, dochází ve většině oblastí jejich vztahů ke stagnaci poškozující zájmy všech zúčastněných. K prokázání svých tvrzení Cornish analyzuje oblasti spolupráce, které se týkají především zahraničních misí obou organizací, z nichž většina je taktéž zkoumána v této práci. Podobně jako Kuykendall poukazuje i Cornish na rozhodující roli jednotek EU při misích v Africe, což by se mohlo stát jedním ze základních rozdělení rolí mezi NATO a EU, zároveň doporučuje oběma organizacím budovat spolupráci spíše na nižších úrovních pomocí hledání oboustranně výhodných řešení praktických problémů, neboť žádná velká dohoda politických špiček se v dohledné době čekat nedá.

Think tank EUISS přispěl do debaty o tématu rozvoje vojenských kapacit EU a jejich vztahu k NATO zdařilou publikací *Enter the EU Battlegroups*⁵ napsanou Gustavem Lindstromem, která poměrně vyčerpávajícím způsobem mapuje vznik a fungování EUBGs jak v politické tak i ve vyložené vojenské rovině. Pozornost je věnována všem významným faktorům, které formování a fungování těchto jednotek ovlivňují, přičemž nejsou opomenuty ani významné operace, ve kterých tyto jednotky prokázaly svou užitečnost. Zároveň jsou zde detailně popisovány plánovací a politické procedury, které musí být splněny, aby mohly být jednotky EUBGs nasazeny mimo území EU a opomenut není ani výčet problémů a výzev, se kterými se EUBGs budou do budoucna potýkat, včetně detailní analýzy vztahů EUBGs a NRF, která byla pro účely této práce zvláště přínosná. Jedná se proto o velmi užitečný zdroj základních informací, který by neměla žádná práce zabývající se tématem vojenských aktivit EU přehlédnout. Jako jistý nedostatek lze Lindstromově publikaci vyčíst, že se nepokouší nalézt paralely mezi současnými EUBGs a dřívějšími pokusy vytvořit v rámci integrující se Evropy vojenské jednotky obdobného charakteru, tedy především jednotky zamýšlené v rámci nakonec nerealizovaného projektu Evropského obranného společenství (EDC). Tím by celá práce získala ještě vyšší hodnotu, na druhou stranu je však opomenutí tohoto spíše historického tématu v publikaci tohoto typu celkem pochopitelné.

⁵ LINDSTROM, Gustav: *Enter the EU Battlegroups*. Paris, EUISS 2007, 90 s.

Poměrně dobře známý článek Roberta Kagana *Power and Weakness*⁶ se zabývá tématem transatlantických vztahů z poněkud obecnějšího úhlu pohledu a v této práci byl užitečný zejména pro celkové dokreslení atmosféry současných vztahů USA a evropských států. Kagan při analýze současných rozdílů v postojích k mnoha významným otázkách mezinárodních vztahů a především k ozbrojeným konfliktům, které jsou mezi státy EU a USA od konce studené války stále patrnější, dochází k závěru, že tyto rozdíly jsou dány v první řadě rozdíly ve významu současných USA a Evropy. Zatímco například během 19. století zastávaly USA pacifistické a izolacionistické postoje, byly evropské státy nakloněny agresivní imperialistické zahraniční politice. Podle Kagana je tedy agresivita, projevující se v rámci zahraniční politiky ochotou řešit spory vojenskými prostředky výrazem silného postavení, které daný stát na mezinárodním poli zastává. Ačkoliv je tento závěr někdy považován za kontroverzní, nicméně může posloužit také jako jedno z vysvětlení orientace zahraničních misí EU především na humanitární činnost a krizový management.

Sborník sestavený Giovanni Grevim a Damienem Hellym *European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*,⁷ vydaný think-tankem EUISS shrnuje vývoj ESDP v prvním desetiletí její existence, přičemž se zabývá všemi aspekty této politiky EU, od historického vývoje, přes řídicí struktury až po jednotlivé zahraniční operace. Široký záběr tohoto sborníku z něj učinil při přípravě této práce neocenitelný zdroj informací, který bezpochyby najde využití při provádění jakéhokoliv výzkumu zabývajícího se tématem ESDP. Za určitou slabinu Greviho a Hellyho sborníku je možné považovat poněkud proměnlivou kvalitu některých příspěvků, zvláště v kapitole věnované jednotlivým zahraničním operacím, které jsou někdy až příliš stručné.

Sborník sestavený Hansem Binnendijkem a Ginou Corderovou *Transforming NATO: An NDU Anthology*,⁸ vydaný americkou National Defence University, se velmi obsáhle věnuje snahám o transformaci NATO po skončení studené války. Pro účely této práce se jako velmi užitečně ukázaly především články věnované problematice NRF a EUBGs, přičemž jeden z těchto článků dokonce poskytl prvotní impuls pro vytvoření NRF. Problematika transformace NATO je zde nahlížena ze všech podstatných úhlů, takže tato publikace může dobře posloužit při psaní prací týkajících se NATO i transatlantických vztahů obecně.

⁶ KAGAN, Robert: *Power and Weakness*. In: Mount Holyoke, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/kagan.htm> (17. 11. 2010)

⁷ GREVI, Giovanni – HELLY, Damien – KEOHANE, Daniel: *European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2009, 448 s.

⁸ BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, 499 s.

Článek Tomáše Valáška *The roadmap to better EU-NATO relations*⁹ se zabývá negativními dopady současného stavu spolupráce obou organizací a navrhuje několik způsobů, které by mohly vést k zlepšení jejich vztahů. Přínos tohoto článku spočívá především v analýze několika konkrétních případů, kdy rivalita mezi oběma organizacemi, které jsou nuceny se přetahovat o finanční prostředky států s dvojitým členstvím, vede k neefektivním akvizicím výzbroje a zbytečným mrhání veřejnými prostředky. Autor poukazuje zvláště na značný nesoulad v požadavcích, které NATO i EU na členské státy kladou ohledně vyzbrojování národních armád, který dává do souvislosti s nedostatečnou dělbou práce mezi oběma organizacemi. Tento nedostatek koordinace pak dlouhodobě oslabuje akceschopnost evropských armád.

Publikace *Transatlantic transformation: Building a NATO-EU security architecture*¹⁰ vydaná americkým think tankem The Atlantic Council of the United States je dalším dílem, které se dopodrobna zabývá problematikou vztahů NATO a EU. Pozornost je zde věnována jak postupné transformaci NATO, které od konce studené války stále ještě zcela nedokázalo najít svou novou roli v rámci současného systému mezinárodních vztahů, stejně jako postupnému rozvoji zahraničněpolitických a vojenských kapacit EU, ze které se pomalu stává aktér v oblasti mezinárodní bezpečnosti. Autorům se podařilo přehledně shrnout limity omezující současnou spolupráci NATO a EU přičemž velkou pozornost věnují institucionální struktuře upravující tuto spolupráci nebo například i analýze problémů vyplývajících z koexistence EUBGs a NRF. Důraz je kladen také na politický či diplomatický rozměr problematiky, který úzce souvisí s poněkud rozpolceným postojem USA k postupnému vývoji EU jakožto aktéra mezinárodních vztahů. Jedná se o vynikající zdroj informací, který zkoumanou problematiku pokrývá ze všech relevantních úhlů pohledu.

Článek Stephanie Hofmann a Christophera Reynoldse *EU-NATO Relations: Time to Thaw the 'Frozen Conflict.'*¹¹ je stručným avšak i přesto velice užitečným zdrojem informací o postupném vývoji institucionalizace vztahů mezi NATO a EU. Je zde poukazováno především na často až absurdní problémy, které dlouhodobě takřka znemožňují jednání mezi oběma organizacemi na oficiální úrovni – v první řadě na problém tzv. dvojitého veta ze strany Turecka a Kypru – a poněkud krkolomné snahy členských států tato jednání přenášet na neoficiální úroveň. Článek taktéž detailně popisuje používání značně pochybných praktik,

⁹ VALASEK, Tomas: *The roadmap to better EU-NATO relations*. In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_tv_eu_nato_20dec07.pdf (17. 11. 2010)

¹⁰ *Transatlantic transformation: Building a NATO-EU security architecture*. In: Atlantic Council, http://www.acus.org/docs/0603-Transatlantic_Transformation.pdf (17. 11. 2010)

¹¹ HOFMANN, Stephanie – REYNOLDS, Christopher: *EU-NATO Relations: Time to Thaw the 'Frozen Conflict.'* In: SWP, <http://www.efsp.eu/docs/SWP%20Paper.pdf> (17. 11. 2010)

ke kterým jsou však v současnosti členské státy nuceny sahat, aby bylo možné spoluprací obou organizací, jejíž prohlubování většina z nich považuje za nezbytné, v rámci možností posilovat. Pozornost je věnována vztahům obou organizací nejen na politické rovině, ale též na úrovni nejvyšších vojenských orgánů a jednotek nasazovaných do zahraničních misí, přičemž takto komplexní přístup značně přidává článku na hodnotě. Spolupráce mezi samotnými jednotkami NATO a EU přímo v oblastech jejich společného nasazení je popisována jako nejméně problematická, obě vyšší úrovně jsou však často nuceny zprávy o úspěšné spolupráci jednotek přímo v poli kupodivu zamlčovat z politických důvodů. Postoj Turecka, které spolupráci NATO a EU dlouhodobě sabotuje kvůli postupně ochabující šanci na své přijetí do EU a kvůli otázce Kypru, je popisován jako největší problém bránící lepší spolupráci obou organizací. Za jistou slabinu tohoto jinak vynikajícího článku však lze považovat pouze okrajové zmiňování role USA v současných problémech obou organizací.

Účelem této práce je jednak přispět do diskuze o žádoucí formě vztahů NATO a EU jakožto dvou nejvýznamnějších pilířů evropské bezpečnosti i transatlantických vztahů, poukázat na některé problémy dlouhodobě podkopávající účinnou spolupráci obou organizací a zároveň upozornit na dlouhodobou neochotu zainteresovaných stran k těmto problémům zaujmout jasné stanovisko a přispět k jejich odstranění. Jak vztahy mezi státy EU a USA, tak i vývoj v rámci EU jako takové se dostaly na rozcestí, o čemž vypovídají rostoucí spory o další směřování evropské integrace či o budoucí roli USA ve vztahu k Evropě. Diskuse o celkovém směřování euroatlantické civilizace a i o budoucnosti NATO a EU, které do značné míry symbolizují její současnou jednotu, se v současné době zdá být důležitější než kdy dřív. Nedostatečná spolupráce mezi NATO a EU má však i mnohem praktičtější, důsledky. Díky dosud neexistujícímu vymezení činností v rámci zahraničních misí, které obě organizace provádějí, dochází například během procesu akvizic nové výzbroje pro armády států s dvojitým členstvím často k neefektivním nákupům a plýtvání penězi z důvodu různých požadavků, které obě organizace na své členy kladou. I tento finanční rozměr zkoumané problematiky je tedy velmi aktuální, zvláště v době současné ekonomické krize, ve které se státy NATO a EU nachází a ve které se často volá po úsporných opatřeních a zamezení plýtvání veřejnými prostředky. Jedná se o téma, které si v současné době z mnoha důvodů zaslouží maximální pozornost. Je nutné klást si otázky o tom, zdali je současné uspořádání vztahů mezi státy a institucemi, které v dnešní době rozhodujícím způsobem ovlivňují pozici České republiky ve světě, dostatečně efektivní a zdali skutečně odpovídá potřebám a zájmům členských států na prahu 21. století. Tato práce se pokusí několik takových otázek nastolit a nalézt na ně odpovědi.

1. Výchozí principy zahraničních operací EU a NATO

1.1. EU: Návrat k vojenskopolitickým kořenům

Vývoj, kterým evropský integrační proces za více než půlstoletí svého trvání prošel, bezpochyby ukazuje na postupné posilování zahraničněpolitických a částečně i vojenských kapacit, kterými sjednocující se Evropa disponuje. Během 60. let žádné takové kapacity v podstatě neexistovaly, během 70. let začaly vznikat na přísně intergovernmentálním principu a od 90. let do současnosti sledujeme vznik a prohlubování významu společných institucí, které do zahraničněpolitické a obranné oblasti vnášejí určité supranacionální prvky.¹² Expanze současných evropských institucí na pole mezinárodních vztahů je nepochybná a ve srovnání se stavem během již zmiňovaných 60. i 70. let se zjevně jedná o významný posun, ačkoliv z hlediska vývoje integračního procesu nejde o tak revoluční změnu kurzu, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Při pohledu na dlouhodobé fungování ES a později i EU je snadné podlehnout dojmu, že se celý integrační proces zakládal výhradně na spolupráci v ekonomické oblasti. Z tohoto úhlu pohledu se aktuální vývoj integračního procesu, jasně směřující k posilování role EU v zahraničněpolitické či dokonce obranné oblasti, skutečně může jevit jako bezprecedentní změna kurzu posouvající poměrně úspěšný ekonomický projekt do oblasti, na zdolávání jejíchž nástrah není uzpůsoben. Jak tvrdí mnoho kritiků současných trendů ve vývoji EU, je tento vývoj možno interpretovat jako nežádoucí odklon od původních principů integrace, které se týkaly v první řadě vybudování společného trhu a dalších, primárně ekonomických záležitostí. Na základě zvážení současné bilance snah EU zapojit se do řešení významných mezinárodních problémů, jako byl rozpad Jugoslávie nebo válka v Iráku, je snadné zároveň najít mnoho argumentů pro podporu názorů trvajících na minimalizaci role EU jako aktéra mezinárodních vztahů, například kvůli nemožnosti nalézt stanoviska přijatelná pro nyní již velmi vysoký počet členských států.¹³ Podle jiných kritiků rostoucí role EU na mezinárodním poli je pak tento trend nežádoucí kvůli oslabování transatlantické vazby či role NATO jakožto hlavního garanta evropské bezpečnosti.¹⁴ Kromě USA tyto postoje zastávají například i tzv. atlanticisté mezi členskými státy EU. Než se v rámci této podkapitoly pozornost zaměří na

¹² WALLACE, William: *Foreign and Security Policy*. In: WALLACE, Helen – WALLACE, William – POLLACK, Mark: *Policy-Making in the European Union*. Oxford, Oxford University Press, 2005, s.433.

¹³ CROWE, Brian: *A Common European Foreign Policy after Iraq?* *International Affairs*, 79, 2003, č. 3, s. 534–535.

¹⁴ GORDON, Philip H.: *Europe's Uncommon Foreign Policy*. *International Security*, 22, 1997, č. 3, s. 75.

nejnovější trendy určující současnou podobu zahraničních aktivit EU v bezpečnostní oblasti, budou nejprve přiblíženy základy, na kterých dnešní snahy učinit z EU respektovaného aktéra na poli mezinárodních vztahů stojí. Na základě toho bude zřejmé, zdali je expanze aktivit EU do této oblasti skutečně tak převratnou změnou ve směřování integračního procesu a proč se EU dosud od těchto ambicí nenechala odradit ani prozatím nepochybně slabými výsledky svých snah. Pochopení dlouhodobějšího kontextu snah o vytvoření integrovaných vojenských a bezpečnostních sil evropských států, zároveň v dalších částech této podkapitoly umožní lépe porozumět současné situaci.

První věc, kterou je při analýze současného směřování evropské integrace třeba vzít v úvahu je samotný její počátek a motivy, které k němu na po druhé světové válce vedly. Původní cíle integračního procesu totiž byly s oblastmi obrany a bezpečnosti velice úzce spjaty a je proto chybou označovat evropskou integraci za primárně ekonomický projekt. Sám fakt, že integrační proces mohl po určitou dobu rozvíjet pouze svou ekonomickou větev, pak byl do značné míry zapříčiněn právě velmi specifickou situací na mezinárodním poli, a krizí vyvolanou během 60. let činností Charlese de Gaullea. Je namístě uvést hlavní důvody, které start evropské integrace motivovaly.

V první řadě se jednalo o otázku budoucnosti Německa – přesněji SRN – v rámci západní Evropy, o uspořádání vztahů mezi USA a jejich evropskými spojenci a o zajištění ochrany západoevropských států před šířením komunismu a to jak zevnitř, formou převzetí moci komunistickými stranami, tak zvenčí formou sovětské invaze. Smlouvy, které bývají uváděny jako předstupně samotného integračního procesu – např. Dunkirská¹⁵ – usilovaly o zajištění bezpečnost ostatních západoevropských států před novou německou agresí. V textu této smlouvy je však taktéž možné najít závazky, týkající se úzké ekonomické spolupráce zaměřené na maximální urychlení ekonomické obnovy. Vojenská a ekonomická spolupráce byla od samotných počátků integračního procesu propojena. Především od roku 1948 se totiž v rámci západní Evropy začal kromě obav z další německé agrese naplno projevovat i strach z nového zdroje nebezpečí, kterým byl blok států ovládaný Sovětským svazem. Takzvaný východní blok představoval pro západní Evropu mnohem rafinovanější hrozbu než Německo, protože kromě významné vojenské síly disponoval i propracovanou ideologií, která na přelomu 40. a 50. let dokázala oslovit značnou část obyvatel většiny západoevropských států, potýkajících se se znatelným poklesem životní úrovně. Názory na relativní nebezpečnost dvou

¹⁵ *Treaty of Alliance and Mutual Assistance between the United Kingdom and France (Dunkirk, 4 March 1947)*. In: CVCE, http://www.cvce.eu/viewer/-/content/1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09/en?viewer_display_WAR_ena2010viewerportlet_objectType= (23. 8. 2011)

hlavních zdrojů nebezpečí, tedy ideologie¹⁶ a vojenské síly¹⁷ Sovětského svazu, se v rámci západního světa často značně lišily, nicméně silnější integrace západoevropských států byla považována za odpověď na obě dvě hrozby.¹⁸

Znovuvybrojení západního Německa se stalo přijatelným jen za cenu jeho integrace se zbývajícími západoevropskými státy, přičemž vojenskou složku této integrace mělo původně zajišťovat EDC, jehož realizaci do značné míry náhodně zabránily paradoxně vnitřní problémy na francouzské politické scéně.¹⁹ Vnímání hrozby ze strany Německa však nebylo omezeno pouze na vojenskou dimenzi a zvláště Francie se po skončení druhé světové války zasazovala o internacionalizaci ložisek uhlí a průmyslu v Porúří, což mělo zajistit dlouhodobé oslabení německé ekonomiky.²⁰ Tyto záměry neuspěly, takže se zvýšená kontrola nad německým hospodářstvím měla uskutečnit pomocí nově vznikajících organizací. Jak vytvoření ESUO, které mělo za cíl kontrolovat právě oblasti těžby uhlí a ocelářského průmyslu, tak pozdějšího EHS mělo zjevně za cíl pacifikaci SRN svázáním její ekonomiky a do značné míry i politiky s ostatními členskými státy, stejně jako mělo EDC, pozdější WEU a členství v NATO na základě stejných principů svázat západoněmeckou armádu se zbytkem armád demokratické západní Evropy. Tyto organizace pak plnily obdobnou roli i vůči druhému zdroji nebezpečí, tedy východnímu bloku a komunismu obecně.

Zatímco ESUO a EHS nepochybně přispěly ke stabilizaci ekonomické situace ve členských státech, čímž jednak snížily atraktivitu komunistické ideologie v očích místních obyvatel, jednak skrze ekonomické zlepšení přispěly ke zvýšení obranyschopnosti západní Evropy, druhá větev integračního procesu, reprezentovaná WEU a částečně i NATO vybuďovala důvěryhodnou hráz proti případné vojenské agresi. Po konci studené války však došlo k několika podstatným změnám, na které musel integrační proces zareagovat. Nově sjednocené Německo znovu oživilo obavy dalších evropských států z obnovení jeho dominance a zdánlivě pouze ekonomická větev evropské integrace opět projevila svou bezpečnostní funkci – jakožto daň za německé sjednocení byl urychlen proces zavádění měnové unie a přijetí Eura jakožto nové měny tak Německo připoutalo ještě těsněji k ostatním členským státům, které preferovaly další europeizaci Německa před hroící germanizací

¹⁶ KENNAN, George F.: *The Long Telegram*. In: The George Washington University, <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm> (23. 1. 2010)

¹⁷ LIPPMAN, Walter: *The Cold War*. In: Learner, <http://www.learner.org/workshops/primarysources/coldwar/docs/lippman.html> (24. 1. 2010)

¹⁸ VAN RENS, Angelina J. M. Á.: *Military Cooperation in Europe: From World War Two to the Treaty of Western European Union*. Montesquieu Institute, http://www.montesquieuinstitute.eu/9353202/d/papers%20masterclass/paper_eveline_van_rens.pdf (24. 8. 2011)

¹⁹ LEITES, Nathan – DE LA MALENE, Christian: *Paris from EDC to WEU*. *World Politics*, 9, 1957, č. 2, s. 193.

²⁰ MILWARD, Alan S.: *Reconstruction of Western Europe, 1945-51*. London, Routledge 1992, s. 74.

Evropy.²¹ Explicitně vojensko-bezpečnostní větev integrace však po roce 1989 vstoupila do mnohem bouřlivější vývojové fáze, jejíž konec v současné době není v dohlednu. Sám fakt, že je dnes sjednocené Německo označováno termínem „*tamed power*“²² a hrozba komunismu ze západní i východní části evropského kontinentu naprosto zmizela, však v každém případě svědčí o obrovském úspěchu, který obě větve integračního procesu zaznamenaly.

Nyní bude pozornost věnována specificky vojenským aspektům, které v rámci ES a současné EU definují výchozí principy jejich zahraničních operací. Dunkirská smlouva, byla několik týdnů po komunistickém převratu v Československu rozšířena z původních dvou signatářů (Velká Británie a Francie) o státy Beneluxu a přejmenována na Bruselskou smlouvu.²³ Tento dokument přes svou stručnost přinesl zásadní zlom v oblasti vojenské spolupráce v rámci integrující se Evropy a v zásadě položil základy pro současné aktivity EU v této oblasti. Tak jako v Dunkirské smlouvě, i zde byly zdůrazňovány také prvky ekonomické spolupráce a udržování společných hodnot, z pohledu této práce je však nejzajímavější článek IV, který stanovil povinnost kolektivní obrany v případě, že by v Evropě došlo k napadení území kteréhokoliv signatáře. Více než rok před vznikem NATO v rámci západní Evropy vznikl mechanismus kolektivní obrany nazvaný Západní Unie (WU), který, ačkoliv byl stále v teoretické rovině zaměřen hlavně proti Německu, reagoval především na rostoucí hrozbu představovanou Sovětským svazem.²⁴

Na příkladu dalšího vývoje Bruselské smlouvy bude níže demonstrován jeden důležitý prvek charakteristický i pro současný stav společné obranné a bezpečnostní politiky EU (ESDP), nyní postačí shrnutí rysů vojenských aktivit v rámci integrující se Evropy v počátečním období. Předně je potřeba zdůraznit, že na rozdíl od USA, jejichž vliv v rámci NATO bude zkoumán v druhé části této kapitoly, byly západoevropské státy náchylné integraci (a to nejen v oblasti bezpečnosti) pojímat jako prostředek potírání a marginalizace německého vlivu v poválečné Evropě. Jak dokladují Dunkirská a do značné míry i Bruselská smlouva, integrace západoevropských států v podstatě začala jako snaha o vytvoření protiváhy Německu, které se ve dvou předešlých válkách ukázalo pro zbytek západoevropských států jakožto příliš nebezpečný soupeř. Evropané v tomto ohledu prokázali jistou omezenost jejich vnímání světa po druhé světové válce, neboť nejprve přisuzovali větší

²¹ ART, Robert J.: *Why Western Europe Needs the United States and NATO*. *Political Science Quarterly*, 111, 1996, č. 1, s. 1–2.

²² BULMER, Simon: *Germany: from launching the constitutional debate to salvaging a treaty*. In: CARBONE, Maurizio (ed.): *National Politics and European Integration from the Constitution to the Lisbon Treaty*. Cheltenham, Edward Elgar 2010, s. 51–70.

²³ *Treaty of Economic, Social, and Cultural Collaboration and Collective Self-defense (Brussels Treaty), March 17, 1948*. In: Avalon, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/we001.asp (26. 8. 2011)

²⁴ *History of WEU*. In: WEU, <http://www.weu.int/> (26. 8. 2011)

nebezpečnost poraženému Německu než Sovětskému svazu. Zároveň je na příkladu pozdějších reakcí na sjednocení Německa vidět, že tendence vnímat Německo jako potenciální hrozbu a snaha vyvažovat jeho rostoucí moc je vlastní i současným evropským vládám. Taktéž je nutné vzít na vědomí, že povinnost kolektivní obrany v rámci WU se týkala pouze útoků vedených v Evropě – nikoliv kolonií, kterými někteří členové na konci 40. let dosud disponovali. Z toho vyplývá, že původní forma vojenské spolupráce na počátku evropského integračního procesu ještě neměla ambice zahraniční mise podnikat a to ani ve formě vysílání jednotek za účelem řešení ozbrojených konfliktů na zámořských územích členských států. V této fázi se jednalo pouze o vzájemnou obranu, nikoliv nepodobnou konceptu o rok později vytvořeného NATO. Jednotky členských států zde zatím měly fungovat pouze v rámci národních armád a jejich úkolem bylo v případě napadení provádět klasické válečné operace na vlastním území, potažmo v rámci Evropy. Brzy se však objevily plány, které měly integraci v oblasti obrany a bezpečnosti zásadním způsobem prohloubit.

Již zmiňované EDC představovalo velmi ambiciózní pokus o vytvoření skutečné evropské armády fungující na supranacionálním principu. Pro téma této práce se jedná o mezník obrovského významu, neboť v rámci této organizace měla vzniknout vojenská síla v mnoha ohledech podobná současným EUBGs, která může v případě zdárného pokračování integračního procesu v budoucnu posloužit jako předloha pro vznik plnohodnotných ozbrojených sil EU. Z pohledu členských států se mělo jednat o výrazné rozšíření spolupráce započaté Bruselskou smlouvou, tentokrát zaměřené již zcela bez pochybností proti Sovětskému svazu a jeho satelitům. Projekt EDC vycházel z tzv. Plevenova plánu,²⁵ který jeho autor, tehdejší francouzský ministerský předseda, připravil do značné míry v reakci na začátek války v Koreji. Tento konflikt, který začal téměř přesně čtyři měsíce před zveřejněním Plevenova plánu 24. října 1950, byl v již tak vypjaté fázi studené války považován za předeheru pro globální konfrontaci kapitalistických a komunistických států. Otázka posilování obrany demokratické části Evropy se objevila poměrně logicky.

Otázka západoněmeckých ozbrojených sil představovala na počátku 50. let významný problém a jedním z hlavních cílů tohoto projektu bylo umožnit zapojení ozbrojených sil rekrutovaných v SRN do obrany západní Evropy, aniž by bylo nutné v západním Německu vytvářet skutečně národní armádu, která by mohla představovat pro ostatní západoevropské státy riziko. Podobně jako u obdobných plánů v ekonomické oblasti tedy šlo v podstatě o to

²⁵ *Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950)*. In: CVCE, <http://www.cvce.eu/viewer/-/content/4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878/en;jsessionid=150EC3F0709FCE84166A6A05A02D58E4> (27. 8. 2011)

získat pro Francii a potažmo i pro další západoevropské státy německé zdroje, aniž by tyto zdroje mohly autority SRN přímo ovládat. Toho mělo být dosaženo předáním velkých pravomocí na supranacionální úroveň – jednotky členských států²⁶ předané pod velení EDC by společně vytvořily tzv. European Defence Forces (EDF), vůči kterým by EDC mělo „stejná práva a povinnosti, jako státy vůči svým vlastním ozbrojeným silám.“²⁷ EDC by po institucionální stránce bylo v podstatě identické se základní strukturou současné EU, obzvláště z pohledu současníka znalého dnešních poměrů v oblasti vojenské spolupráce však přinášelo naprosto revoluční pohled na možnou konfiguraci evropské bezpečnosti. Obrana evropských území členských států měla být naprosto v rukou EDF, řízených supranacionálními strukturami a vyzbrojovaných na základě jednotných akvizičních programů financovaných z rozpočtu EDC. Podle článků 10 a 11 smlouvy o EDC měly mít národní státy povoleno udržovat mimo EDF pouze policii, četnictvo a dále vojenské jednotky (pozemní i námořní) pouze za účelem obrany svých mimoevropských území či provádění zahraničních misí schválených OSN. Národní jednotky vytvořené za tímto účelem však po vypršení svých mandátů musely být buď rozpuštěny či převedeny pod EDF, zároveň měly existovat kvóty upravující maximální počet vojáků v těchto národních jednotkách. Článek pět pak spolu s protokolem o garancích²⁸ EDC zavazoval k úzké spolupráci s NATO, které mělo sloužit nadále jako záruka společné obrany evropských států a USA. EDC nemělo odstranit nutnost transatlantické spolupráce, ale v zásadě směřovalo k ekonomickému, logistickému a vojenskému zefektivnění evropského křídla euroatlantického prostoru, kterého mělo být dosaženo sjednocením velení a hlavně pak vyzbrojovacích programů, jejichž obrovská různorodost v rámci EU i NATO dodnes způsobuje významné problémy.

Zároveň se na obou stranách Atlantiku opět projevil rozdílný pohled na formu evropské integrace. USA totiž Plevelnovu supranacionální vizi neschvalovaly a přišly s konkurenčním projektem, tzv. Spoffordovým plánem.²⁹ Tato čistě intergovernmentální alternativa počítala se znovuvyzbrojením SRN v rámci NATO a ačkoliv taktéž počítala s vytvořením evropské armády, ta by měla formu pouhého doplňku NATO bez vlastních institucí. Americká snaha tímto způsobem promluvit do probíhající integrace

²⁶ VAN RENS, A. J. M. Á.: c. d.

²⁷ Podle článku 80 měli mít členové EDF v rámci mezinárodního práva taktéž stejné postavení jako vojáci národních armád. *European Defence Community Treaty (Unofficial translation)*. In: University of Pittsburgh, http://aei.pitt.edu/5201/1/001669_1.pdf (28.8.2011)

²⁸ *Protocol to the North Atlantic Treaty on guarantees given by the Parties to the North Atlantic Treaty to the members of the European Defence Community*. In: NATO, <http://www.nato.int/archives/1st5years/annexes/b2.htm> (27.8.2011)

²⁹ McALLISTER, James: *No exit: America and the German problem, 1943-1954*. Ithaca, Cornell University Press 2001, s. 199–200.

západoevropských států vyplývala z několika faktorů. Prvotní impuls vedoucí k vytvoření Spoffordova plánu poskytla katastrofální porážka amerických jednotek na řece Yalu nedaleko čínských hranic koncem listopadu 1950, která ohrozila plány na přesun amerických posil do západní Evropy. Protože USA vnímaly obranu západní Evropy jako klíčový prvek své vlastní bezpečnosti, bylo z jejich pohledu nutné co nejrychleji vykompenzovat snížené počty vlastních jednotek v Evropě. Znovuvybrojení SRN v rámci NATO považovaly za rychlejší variantu, než budování nové supranacionální organizace a souhlas s vytvořením evropské armády byl z jejich strany spíše neupřímný ústupek Francii. Nespornou roli však také hrála snaha USA udržet si maximální vliv na organizaci vojenských i politických záležitostí v západní Evropě a nedopustit jakékoliv oslabování významu NATO, jakožto hlavního instrumentu k udržování tohoto vlivu.³⁰ Americký tlak na preferování NATO před iniciativami evropských společenství na poli obrany i zahraniční politiky je ostatně trendem, který je v transatlantických vztazích jasně patrný i v současnosti.

Ačkoliv EDC po ratifikaci smlouvy v pěti ze šesti členských států nakonec ztroskotalo v parlamentu největšího zastávce celého projektu, je možné z jeho zamýšlené podoby opět vyvodit několik základních rysů tehdejšího úsilí, relevantních pro účely této práce. V první řadě je opět nutno si povšimnout, že tak jako v případě WU ležely zahraniční mise naprosto mimo oblast působnosti EDF. Při pomnutí z dnešního pohledu irelevantního ujednání o obraně kolonií jednotkami národních armád je i tak zjevné, že by problematika nasazování evropských jednotek mimo Evropu³¹ byla výhradně záležitostí členských států a jejich ochoty podílet se na akcích OSN. Dále je nutné vzít na vědomí poněkud schizofrenní postoje USA, které i v interních dokumentech své diplomacie sice vyjadřují obecnou podporu myšlenky evropské integrace, zároveň však otevřeně preferují NATO nad tvorbou evropských struktur a integrace je pro ně přijatelná pouze pokud nehrozí, že by postavení NATO mohla oslabit. Aktivním spojencem USA v prosazování tohoto atlanticistického postoje je pak v této fázi především Velká Británie. V neposlední řadě je pak zjevné, že integrace na poli obrany měla opět sehrát velkou roli jakožto prostředek pro regulaci relativní moci jednotlivých členských států, přičemž Německo zůstávalo hlavním zdrojem obav, které měla integrace rozptýlit.

Definitivní krach projektu EDC, způsobený zmatkem na francouzské vnitropolitické scéně dne 30. srpna 1954, byl v dějinách evropské integrace nevídanou katastrofou, která nejen na více než tři desetiletí ukončila snahy o bližší evropskou spolupráci v oblasti obrany,

³⁰ *Foreign Relations of the United States, 1950, volume 3, Western Europe*. In: University of Wisconsin Digital Collections, <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/FRUS.FRUS1950v03> (28. 8. 2011)

³¹ S výjimkou teoretické možnosti nasazení EDF při obraně území USA nebo jiného mimoevropského člena NATO.

ale navíc způsobila i velké zdržení ve vývoji institucí jako je například Evropský parlament (EP), který ani po 67 letech nenabyl pravomoci plánované pro parlamentní shromáždění EDC a na něj navázaného Evropského politického společenství (EPC).³² Ačkoliv se v roce 1954 začala mezinárodní situace po skončení války v Koreji uklidňovat, otázka aranžmá evropských obranných struktur zůstávala nedořešená a SRN se dosud na obraně západní Evropy nijak výrazně nepodílela. Po neúspěchu supranacionálního modelu bylo nutné pokusit se najít jednodušší řešení, které by vycházelo spíše ze Spoffordova než Plevelnova plánu.

Volba nakonec padla na další rozšíření existujícího systému založeného na Bruselské smlouvě a WU tak byla dne 23. října 1954 rozšířena o SRN a Itálie, po jejichž přistoupení se organizace přejmenovala na Západoevropskou unii (WEU). Tato organizace nedisponovala v podstatě žádnou z ambiciózních funkcí, se kterými se počítalo pro EDC, a v upravené verzi Bruselské smlouvy se ve prospěch NATO vzdala i vlastních plánovacích a velitelských struktur.³³ WEU byla pouze prázdnou slupkou existující spíše na papíře než ve skutečnosti a jejím jediným reálným výsledkem bylo přijetí SRN a Itálie jako plnohodnotných členů NATO, díky čemuž se mohly začít podílet na obraně západní Evropy.³⁴ WEU představovala triumf americké vize obrany západní Evropy předložené ve Spoffordově plánu – SRN byla znovu vyzbrojena, aniž by vedle NATO vznikla další organizace, kterou by bylo možno považovat za konkurenční. Přinejmenším v symbolické rovině však WEU pro vojenskopolitický rozměr evropské integrace představovala důležitý mezník z ještě jednoho důvodu. V pátém článku modifikované Bruselské smlouvy totiž i přes zmiňovanou minimalizaci samostatných aktivit WEU zůstala zachována záruka kolektivní obrany v případě napadení kteréhokoli členského státu v Evropě. Eliminace zahraničních misí z agendy společenství zůstala zachována. Zároveň však zůstala v rámci integračního procesu zachován i jeho vojenský rozměr jako takový, ačkoliv na něj členské státy po zbytek studené války většinou zapomínaly v obavách možného konfliktu s NATO a zájmy USA,³⁵ jež na jakékoliv alternativní uspořádání obrany západní Evropy pohlížely s nedůvěrou.

Vojenské aktivity v rámci evropské integrace po roce 1954 na dlouhá desetiletí zamrzly v minimalistické podobě představované WEU. V období samotného počátku

³² RITTBERGER, Berthold: *No integration without representation: Parliamentary democracy, European integration, and the forgotten Communities*. In: EUP, <http://www.eup.ethz.ch/research/constitutional/br-mannheim-1-06.pdf> (26. 8. 2011)

³³ *Text of the Modified Brussels Treaty*. In: WEU, <http://www.weu.int/Treaty.htm> (25. 8. 2011)

³⁴ SRN a Itálie už byly v této době oficiálně považovány za státy sdílející demokratické hodnoty a tedy za logické spojení proti východnímu bloku, nikoliv za možné hrozby. *Declaration Inviting Italy and the Federal Republic of Germany to Accede to the Brussels Treaty, October 23, 1954*. In: The Avalon Project, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/we002.asp (27. 8. 2011)

³⁵ SARYUSZ-WOLSKI, Jacek: *Security and Defense in the enlaat za korged Europe*. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 156–157.

integračního procesu na přelomu 40. a 50. let byla otázka vojenské spolupráce mezi západoevropskými státy zaměřená výhradně na teritoriální obranu v rámci Evropy, což bylo dáno celkovým stavem mezinárodních vztahů během studené války. To, že se evropské státy nakonec i přes některé aktivity de gaulleovské Francie spokojily s nastavením své obrany vycházející plně z koncepce USA a po praktické stránce opřené výhradně o NATO, vyplývalo především z minimálního nesouladu, který v té době panoval mezi severoamerickou a západoevropskou částí transatlantického prostoru. Všechny zúčastněné strany byly po většinu trvání studené války zajedno v identifikaci východního bloku jakožto hlavního rizika pro jejich další existenci a na základě tohoto poměrně dlouhodobého konsenzu byly schopny spolupracovat v rámci systému dominovaného USA.

Tento konsenzus se však nejpozději během 80. let začal drolit, neboť v té době již členské státy tehdejšího ES přestávaly vnímat úzkou spolupráci s USA v politické, ekonomické i vojenské oblasti jako nutnou podmínku pro zajištění vlastní bezpečnosti. Spory mezi USA a ES se postupně začaly projevovat mimo jiné i snahou o větší osamostatnění západní Evropy na poli mezinárodních vztahů, s čímž logicky souvisela i snaha o posilování evropských vojenských kapacit. Aktivity v této oblasti zahájily už v roce 1982 Francie a Německo, ke kterým se později připojila i Velká Británie. V roce 1987 se pak jistého oživení dočkala i WEU, do které přistoupily Španělsko a Portugalsko.³⁶ Konec studené války spolu se sjednocením Německa pak tyto trendy výrazně zesílil, neboť definitivní zmizení společného nepřítele se už vedoucí role USA v rámci euroatlantického světa, do kterého postupně začaly vstupovat i státy bývalého východního bloku, přestala jevit jako nezbytná.

Počáteční nadšení z nově nabytých možností působit aktivněji na mezinárodním poli se však setkalo s výraznými neúspěchy nově vzniklé EU během rozpadu Jugoslávie,³⁷ které nastartovaly dosud trvající snahu vytvořit v rámci EU podmínky umožňující efektivnější řešení zahraničních krizí. Jedním z prvních kroků tímto směrem byla snaha o revitalizaci WEU, která se tentokrát měla stát skutečnou ozbrojenou složkou EU. Petersbergská deklarace³⁸ ze dne 19. června 1992 shrnula přesvědčení členských států o závažnosti změn, kterými Evropa po skončení studené války prošla, přičemž z ní jasně vyplývala od roku 1954 nevídaná ochota států západní Evropy začít hrát samostatnější roli v zajišťování bezpečnosti v okolních oblastech. Oproti minulým snahám ve vojenské a bezpečnostní oblasti, poznamenané kontextem studené války, se v této deklaraci takřka nezmiňovala teritoriální

³⁶ WALLACE, W.: c. d., s.436.

³⁷ KAGAN, Robert: *Power and Weakness*. In: Mount Holyoke, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/kagan.htm> (17. 4. 2011)

³⁸ *Petersberg Declaration*. In: WEU, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (27. 8. 2011)

obrana. Podle článku devět první kapitoly měla pokračovat role WEU, tedy obranné složky EU, jakožto evropského pilíře NATO. Pro účely této práce jsou však mnohem zajímavější články druhé kapitoly této deklarace, které se zabývaly posílením operačních schopností WEU, které byly za více než 30 let jejího fungování mizivé. Článek čtyři druhé kapitoly totiž znamenal v dosavadní historii vojenské spolupráce v rámci integračního procesu významný posun – poprvé definoval typy operací, kterých se vojenské jednotky působící v rámci zahraničněpolitických aktivit EU mohly účastnit mimo klasickou oblast kolektivní obrany. Takzvané Petersbergské úkoly (PÚ) byly taktéž uvedeny v článku 17 smlouvy o Evropské unii,³⁹ což potvrdilo tuto radikální změnu v zaměření WEU. Ta si měla ke svým původně čistě obranným úkolům přidat také záchranné, humanitární a peacekeepingové (PK) operace spolu s dalšími činnostmi v rámci tzv. krizového managementu, logicky podnikané mimo území členských států a možná i mimo evropský kontinent. Proces ožívání evropské vojenské spolupráce pak pokračoval zdůrazněním významu evropské bezpečnostní a obranné identity (ESDI) v protokolu o vztazích mezi EU, WEU a NATO,⁴⁰ který se stal součástí Amsterodamské smlouvy. Tento dokument opět potvrdil význam WEU jakožto obranného komponentu EU a otevřel dveře dalšímu posilování aktivit EU v této oblasti, přičemž dále zdůrazňoval nutnost prohlubování spolupráce mezi EU a NATO.

Dalším důležitým bodem logicky vyplývajícím z rychlého vývoje vojenských kapacit EU byla otázka velitelských struktur, které by EU pro své zahraniční operace mohla využívat. Zmiňovaný čtvrtý článek modifikované Bruselské smlouvy jasně stanovil, že z důvodu zabránění nežádoucí duplikaci činností generálního štábu NATO se bude WEU spoléhat na „odpovídající vojenské autority v rámci NATO.“⁴¹ V teoretické rovině by tedy neměl být pro EU problém na základě tohoto dokumentu jednoduše využít velitelské zázemí NATO, které bylo ostatně do značné míry financováno členskými státy EU a tvořeno příslušníky jejich národních armád. V praxi se však situace ukázala jako mnohem komplikovanější. Některé členské státy NATO, především USA a Turecko, totiž z různých důvodů dlouhou dobu EU bránily tyto velitelské kapacity využívat. Tato poněkud paradoxní situace trvala až do roku 2003 a logicky pro EU znamenala velmi frustrující zkušenost, kdy kvůli diplomatickým obstrukcím blízkých spojenců nebylo možno efektivně pokračovat v zamýšleném prohlubování činností EU ve vojenské oblasti. Není překvapivé, že tento stav vedl k vytvoření

³⁹ *Treaty of European Union*. In: Eur-lex,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF> (27. 8. 2011)

⁴⁰ *Treaty of Amsterdam*. In: European Parliament <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (27. 8. 2011)

⁴¹ *Text of the Modified Brussels Treaty*. c. d.

atmosféry vzájemného neporozumění a nedůvěry mezi zástupci obou organizací.⁴² Tento dlouhodobý problém se podařilo vyřešit až dohodou Berlin plus,⁴³ jedním z nejdůležitějších dokumentů upravujícím současnou podobu zahraničních operací EU. V rámci sedmi hlavních bodů této dohody bylo EU přiznáno právo využívat plánovací kapacity a další prostředky NATO pro vlastní operace zabývající se krizovým managementem. Vojenské akce vedené EU v současnosti do této kategorie díky definicím z Petersbergské deklarace zapadají, přesto je zde možné identifikovat dva problémy. První z nich spočívá právě ve velmi úzké definici misí, na které se Berlin plus vztahuje. Vzhledem k rychlosti vývoje, ke kterému v posledních 20 letech v oblasti zahraničních misí EU došlo, by totiž nebylo překvapivé další rozšiřování penza činností, kterým se jednotky EU mohou věnovat. V takovém případě by se však bez další obdobné dohody situace opět vrátila před rok 2003.

Druhý problém spočívá v praktické implementaci této dohody. I přes rostoucí počet zahraničních misí EU se totiž Berlin plus využívá dosud jen minimálně. V rámci operací *Concordia* a *Althea* v oblasti bývalé Jugoslávie sice jednotky EU měly přístup k prostředkům NATO, v obou případech se však jednalo o operace, kde jednotky EU přebíraly v dané oblasti kontrolu po odcházejících jednotkách NATO. Tento fakt je sice možné interpretovat jako příklad symbiotické spolupráce obou organizací. Další možný výklad by však poukázal na zjevnou skoupost, s jakou NATO ke sdílení svých prostředků přistupuje. Například současná mise EU v Afganistánu se paradoxně odehrává bez využívání prostředků NATO,⁴⁴ z čehož pro jednotky EU vyplývají určitá bezpečnostní rizika. Státy preferující NATO před prohlubováním vojenské spolupráce EU, navíc interpretují Berlin plus v tom smyslu, že sdílení kapacit s EU je možné pouze v případě, že se NATO rozhodne v dané oblasti neangažovat,⁴⁵ což by znamenalo postavení EU do role podřízeného partnera. Tato dohoda přes některé pozitivní aspekty rozhodně nepředstavuje efektivní úpravu vztahů obou organizací. Jedná se však zřejmě o nejdůležitější dokument, který tyto vztahy v současnosti upravuje, a kvalita těchto vztahů vzhledem k jejich oficiálnímu ukotvení nemůže být příliš vysoká.

Hlavní alternativu pro organizaci zahraničních operací EU, využitelnou jak v rámci, tak mimo rámec Berlin plus je koncept Framework nation (FN), využívaný od roku 2002

⁴² CORNISH, Paul – EDWARDS, Geoffrey: *EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture*. International Affairs, 77, 2001, č. 3, s. 587.

⁴³ *Assembly Fact Sheet no. 14*. In: Assembly of Western European Union, http://www.assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus.pdf?PHPSESSID=f3137d60 (17. 11. 2010)

⁴⁴ *Tamtéž*.

⁴⁵ Jedná se o fenomén tzv. tzv. right of the first refusal. HOFMANN, Stephanie – REYNOLDS, Christopher: *EU-NATO Relations: Time to Thaw the 'Frozen Conflict'*. In: SWP, <http://www.efsp.eu/docs/SWP%20Paper.pdf> (17. 11. 2010)

s cílem umožnit „rychlou a efektivní reakci na vzniklou krizi.“⁴⁶ Jádrem tohoto konceptu spočívá ve vedoucím postavení jediného státu v rámci celé operace, který zajišťuje většinu personálu, vybavení a velitelských struktur, zatímco ostatní státy ochotné se operace zúčastnit přispívají v podstatně menší míře – často jenom podpůrným personálem nebo důstojníky podílejícími se na práci v hlavním štábu, který se nachází mimo operační oblast. S řízením operace pak na základě plánu vypracovaného vedoucím státem pomáhají struktury EU – politicko-bezpečnostní komise (PSC) a vojenský štáb EU (EUMS). Například operace Concordia i Artemis konceptu FN využívaly, přičemž úlohu vedoucího státu v obou případech sehrála Francie. Role Francie jakožto nejaktivnějšího účastníka zahraničních operací EU je přitom logická. Francie je dlouhodobým zastáncem posilování obranné dimenze evropského integračního procesu jakožto protiváhy USA a NATO a je zainteresovaná na úspěšném průběhu zahraničních misí EU.⁴⁷ Zároveň, na rozdíl od naprosté většiny členských států EU, disponuje významnými vojenskými kapacitami, což z ní činí přirozeného kandidáta na pozici vedoucího státu. Tento koncept zároveň umožňuje přebírat iniciativu těm státům, které jsou nějakým způsobem zainteresovány na řešení konkrétní krize, což byl u operace *Artemis*, reagující na zhoršování situace v Demokratické republice Kongo (DRC), opět případ Francie. Ačkoliv je možné díky konceptu FN kritizovat zahraniční operace EU jakožto akce hájící především zájmy vedoucích států, je zároveň nutné vzít v úvahu nesporné výhody, které tento koncept skýtá. Vzhledem k již zmiňované nízké vojenské připravenosti naprosté většiny členských států EU, je zřejmě nevyhnutelné, aby hlavní roli v zahraničních operacích hrály vojensky relativně silné státy, Velká Británie, Německo či Francie. FN zároveň umožňuje snadnější nastavování agendy pro zahraniční operace EU, neboť stát, který si přeje vyslání mise EU do určité krizové oblasti, může od počátku kromě iniciativy převzít i odpovědnost za realizaci celého projektu místo toho, aby byly ostatní státy, které o účast nemají příliš zájem, nuceny vynakládat úsilí v rámci společných struktur EU, což by snadno mohlo vést ke zdržování či dokonce zablokování celé iniciativy. FN podobně jako nástroj tzv. konstruktivní abstinence vnáší do CFSP a ESDP prvek koalice ochotných, který proslavily především USA – vzhledem k současnému stavu vojenských kapacit a dlouhodobých neshod o samotné podobě zahraničněpolitických aktivit, které v rámci EU dosud panují, se tento v zásadě intergovernmentální přístup postavený na ad hoc spolupráci zainteresovaných členských států jeví jako velice efektivní.

⁴⁶ CORNISH, Paul – EDWARDS, Geoffrey: *The Strategic Culture of European Union: A Progress Report*. International Affairs, 81, 2005, č. 4, s. 808.

⁴⁷ LARRABEE, Stephen F.: *The United States and the Evolution of ESDP*. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 51–52.

Co je možné říci o principech, které určovaly a určují podobu současných zahraničních misí EU a o roli, kterou v rámci integračního procesu obecně sehrávala vojenská spolupráce? Bezpečnostní a zahraničněpolitické aspekty hrály ve vývoji integračního procesu závažnou úlohu. Motivovaly jeho samotný počátek a ve více či méně výrazné podobě v něm figurovaly po celou dobu jeho trvání, přičemž jejich význam přímo závisel na aktuální zahraničněpolitické situaci. Vojenská spolupráce v rámci tohoto procesu prošla během 65 let, které uplynuly od uzavření Dunkirkské smlouvy významnou transformací, která v mnoha ohledech obrátila jeho směřování opačným směrem, než jakým se na přelomu 40. a 50. let vydal.

Původní principy determinující vojenské cíle integrujících se států byly spojeny především s obranou jejich západoevropských území před přímým útokem a snahou minimalizovat německý vliv na začátku poválečné éry. Změna kontextu mezinárodní politiky však způsobila, že se z dříve zcela opomíjených zahraničních misí stala nejvýznamnější část vojenských aktivit EU, zatímco z Německa, dnes opět sjednoceného, se stal zřejmě její nejvýznamnější členský stát, proti kterému je sice například v ekonomické oblasti ještě možné mluvit o tom, že proti němu ostatní členské státy prohlubování integrace v určitých ohledech využívají, zároveň však už sám do značné míry určuje kurz celé EU. Prvním poznatkem je, že vojenská složka integračního procesu prošla možná až překvapivě divokým vývojem, v jehož rámci se střetávala celá řada protichůdných tendencí. K pravděpodobně nejvýznamnějším z těchto střetů patří jednak spor o míru intergovernmentalismu v této oblasti, symbolizovaný například koncepcemi Plevénova a Spoffordova plánu, v němž se v poslední době rovnováha sil stále vychyluje ve prospěch mezivládního pojetí, nebo spor o obecné zaměření vojenské činnosti. Ta byla v minulosti orientována výhradně na obranu západní Evropy, nyní se však naopak posunula ke krizovému managementu v zahraničí.

Některé rysy této dimenze integračního procesu však přetrvaly beze změn. Jedná se především o dosud poněkud rezervované postoje USA k evropským snahám o vybudování samostatnějších bezpečnostních struktur, které by přímo nezávisely na NATO a o nejednotnost samotných členských států, jejichž významná část prohlubování vojenské spolupráce v rámci EU nepovažuje za přínosné. Odpor Turecka proti navazování bližších vztahů mezi NATO a EU pak představuje poněkud specifický a zajímavý případ, neboť se podle všeho jedná o vedlejší účinek dlouhodobě stagnujících jednání o možnosti vstupu Turecka do EU a politiky EU vůči Kypru. To samo o sobě dobře dokumentuje celkovou komplexnost vztahů těchto dvou organizací, do kterých se zjevně mohou závažným způsobem promítat i na první pohled nesouvisející politická témata. Obecně je zde možné konstatovat,

že se na politické úrovni dosud nepodařilo najít v otázce evropské vojenské spolupráce širší konsenzus. Sám problém dvojího členství většiny států NATO a EU pak díky tomuto druhu politických obstrukcí nabývá na závažnosti, neboť paradoxně způsobuje, že ty samé členské státy v některých situacích ztrácejí možnost disponovat vlastními prostředky, kterými přispěly například do velitelských struktur NATO, podle vlastního uvážení. Dosud nevyřešená otázka kompetencí obou organizací a společného využívání některých existujících kapacit, tedy z pochopitelných důvodů stále vyvolává mezi členskými státy napětí. Dohoda Berlin plus v současnosti představuje vrchol snahy toto napětí zmírnit, přinejmenším z pohledu EU, však problémy i přes určitý pokrok přetrvávají.

Ve zcela konkrétní rovině je pak možné říct, že zahraniční mise současné EU jsou v první řadě zaměřeny především na nebojové činnosti, související s ochranou civilistů, udržováním míru a pořádku či s podporou ozbrojených sil států, které mají problémy se zajišťováním bezpečnosti na vlastním území. EU na rozdíl od původních záměrů alespoň prozatím rezignovala na provádění standardních bojových operací, které byly od počátku nepochybnou doménou NATO, a zaměřila se na oblast krizového managementu, kombinujícího vojenské i civilní přístupy. Takto by alespoň teoreticky mělo být možné jednak předcházet konfliktům, do kterých by se jinak NATO muselo zapojit, jednak doplňovat jednotky NATO po ukončení hlavních bojových operací. Tato změna kurzu v oblasti evropské vojenské spolupráce, započatá Petersburgskou deklarací, by mohla být vnímána jako vstřícný pokus EU o vytvoření vzájemně prospěšné spolupráce s NATO, a potažmo s USA v oblasti, která byla v minulosti poznamenána mnoha konflikty a nedorozuměními. Zdánlivě by se zde skutečně mohla rýsovat možnost jasného rozdělení činností a následné symbiózy NATO a EU v oblasti zahraničních misí, realita tomuto zdání však zatím neodpovídá. Důvody tohoto stavu částečně pomůže objasnit už druhá část této kapitoly.

1.2. NATO: Od obranné aliance k nástroji politické stabilizace

Pokud se v případě evropského integračního procesu dá hovořit o velice komplexním souboru aktivit, sahajícím od zajišťování ekonomické obnovy, harmonizace národních legislativ či propojování trhů až po zahraničněpolitickou a vojenskou spolupráci, NATO bylo dlouhodobě možné označit za poněkud jednorozměrnou organizaci. Jak vyplývá ze zakládajícího dokumentu, Severoatlantické smlouvy,⁴⁸ cíle, kvůli jejichž naplnění tato

⁴⁸ *North Atlantic Treaty*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (16.8.2010)

organizace vznikla, však byly relativně široké. Neomezovaly se pouze na zajištění vojenské bezpečnosti členských států.

Severoatlantická smlouva totiž kromě závazku společné obrany v rámci článku 5, obsahuje i závazky týkající se obecného posilování vztahů mezi členy a ochrany prosperity a základních principů západní civilizace.⁴⁹ V rámci NATO od počátku existoval potenciál pro daleko širší formy spolupráce, které by zasahovaly například i do kulturní či ekonomické oblasti a které by mohly být považovány za druh transatlantického integračního procesu.

Během první poloviny 50. let a zvláště pak v období krátce po Stalinově smrti se v rámci NATO velmi seriózně uvažovalo o výrazném rozšíření aktivit této organizace do nevojenských oblastí. Ve vztahu k tématu práce je toto období zajímavé především proto, že se kvůli dočasnému snížení intenzity studené války začalo poprvé uvažovat o dalším směřování či do konce o opodstatněnosti další existence NATO⁵⁰ – zde tedy lze vidět jistou podobnost se současným vývojem. Tzv. Komise tří,⁵¹ která byla pověřena zpracováním studie možností dalšího rozvoje spolupráce členských států, upozorňovala na nutnost širšího pojetí bezpečnosti, jež by v případě poklesu přímé vojenské hrozby členskými státy, umožnilo využívat NATO například i pro operace v zahraničí, které by v sobě v rámci prosazování demokracie spojovaly jak vojenské, tak civilní přístupy.⁵² Komise tří však přišla s mnohem ambicióznějšími návrhy ohledně politické, ekonomické a kulturní spolupráce, která měla zahrnovat například i vytvoření prostoru pro volný pohyb osob, zboží a kapitálu mezi členskými státy, čímž by z NATO vzniklo Atlantické společenství v určitých ohledech připomínající EHS.⁵³ Tyto návrhy vycházely z nutnosti reagovat také na nevojenské hrozby ze strany východního bloku, představované například jeho alternativní formou řízení ekonomiky. Ačkoliv však byly návrhy Komise tří přijaty vcelku pozitivně, nebyla naprostá většina z nich nikdy převedena do praxe, neboť přes deklarovanou spřízněnost členských států neexistovala k žádné výraznější formě transatlantické integrace politická vůle.⁵⁴ Po dobu trvání studené války převládlo přesvědčení, že zájmy západního světa budou nejlépe chráněny pomocí

⁴⁹ Preambule odkazuje na odhodlání členských států bránit „svobodu, společné dědictví a civilizaci“ členských států, článek dvě pak vyzývá k maximálnímu posílení i nevojenské spolupráce mezi členy za účelem dosažení „stability a prosperity.“ *Tamtéž.*

⁵⁰ BEER, Francis A.: *Integration and Disintegration in NATO: Processes of Alliance Cohesion and Prospects for Atlantic Community*. Columbus, Ohio State University Press 1969, s. 253–254.

⁵¹ Oficiální název byl Komise pro nevojenskou spolupráci. *Report of the Committee of Three on Non-Military Cooperation in NATO*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/SID-96747985-4802FC23/natolive/official_texts_17481.htm (15.8.2011)

⁵² Jde především o odstavce 21, 22 a 33. *Report of the Committee of Three*. c. d.

⁵³ *Tamtéž.* Především odstavce 57, 61, 66 a 74. Nutnost předejít konfliktu s paralelně probíhajícím procesem evropské integrace je zdůrazňována v odstavci 40.

⁵⁴ SJURSEN, Helen: *On the Identity of NATO*. *International Affairs*, 80, 2004, č. 4, s. 693.

NATO zaměřeného na čistě vojenskou dimenzi bezpečnosti členských států, zatímco ekonomická stabilita západní Evropy bude udržována výlučně evropskými společenstvími.

Jistá forma integrace spojeneckých armád je přitom bezpochyby nezbytná pro jejich efektivní spolupráci při obraně vlastního území, i v zahraničních misích, což si členské státy od počátku uvědomovaly a snažily se tímto směrem podnikat určité kroky. Kromě relativně dobře fungující integrace velitelských struktur v rámci NATO,⁵⁵ však bylo nutné zajistit také odpovídající stupeň integrace samotných armád, které se měly společně účastnit bojových operací a potažmo i zbrojních průmyslů členských států. Jelikož, jak se uvádí v první části této kapitoly, NATO představuje triumf intergovernmentální koncepce evropské obrany, byly možnosti dosáhnout skutečně efektivního stupně integrace armád členských států značně omezené. Jedinou na první pohled nekontroverzní možností, jak umožnit hladkou spolupráci spojeneckých armád bylo prosazování tzv. principu standardizace, racionalizace a interoperability (SRI),⁵⁶ který měl vést k postupné harmonizaci technických norem mezi armádami a zbrojními průmysly jednotlivých členských států – podobně jako mělo docházet k postupné harmonizaci norem v rámci civilní ekonomiky uvnitř společného trhu budovaného ES, přičemž i v rámci NATO se počítalo s fungováním tzv. spilloveru.⁵⁷ NATO, jakožto vyloženě intergovernmentální organizace, mělo velmi výrazné problémy i při zajišťování této základní formy integrace, která je pro správné naplňování jeho poslání bezesporu nutná.

Oblast zbrojního průmyslu, kterou například Římská smlouva vůbec nepokrývala, pochopitelně zůstala (a dodnes zůstává) velice citlivým tématem, v rámci kterého národní státy cítily potřebu maximálně chránit své vlastní výrobce.⁵⁸ Tyto postoje spolu s rozhodovacím procesem založeným na jednomyslnosti způsobily při naplňování principu SRI v rámci NATO výraznou stagnaci, podobně jako tzv. „Lucemburský kompromis“⁵⁹ způsobil dlouhodobé zpomalení budování společného trhu – s tím rozdílem, že se v oblasti vyzbrojování armád NATO doposud nepodařilo dosáhnout výraznějšího pokroku.⁶⁰ Velmi

⁵⁵ WEINROD, Bruce W. – BARRY, Charles L.: *NATO Command Structure: Considerations for the future*. In: National Defence University, <http://www.ndu.edu/CTNSP/docUploaded/DTP%2075%20NATO%20Command%20Structure.pdf> (20.12.2011)

⁵⁶ TAYLOR, Phillip: *Weapons Standardization in NATO: Collaborative Security or Economic Competition?* International Organisation, 36, 1982, č. 1, s. 97.

⁵⁷ BEER, F. A.: c. d., s. 45–46.

⁵⁸ WOLF, Charles Jr. – LEEBAERT, Derek: *Trade Liberalization as a Path to Weapons Standardisation in NATO*. International Security, 2, 1978, č. 3, s. 137–138.

⁵⁹ MORAVCSIK, Andrew: *Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community*. International Organization, 45, 1991, č. 1, s. 20.

⁶⁰ Odborníci dodnes volají po omezení práva veta u méně podstatných otázek a posílení pravomocí generálního tajemníka, výraznější odklon od konsenzuálního rozhodování však nemá politickou podporu. *NATO 2020: Assured security; dynamic engagement: Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*. In: NATO, <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> (10.11.2010)

nízká kompatibilita výzbroje a vybavení armád členských států, prohloubená zvláště přistupováním států bývalého východního bloku po roce 1999, zůstává dlouhodobým problémem sužujícím celou organizaci, přičemž je na místě podotknout, že neurovnané vztahy mezi EU a USA hrají při udržování tohoto problému výraznou roli.⁶¹ Evropské státy se jednak dlouhodobě brání přílišné amerikanizaci výzbroje vlastních armád,⁶² zároveň pak díky častému lpění na výzbroji od domácích producentů dále prohlubují roztržičnost, která v oblasti výzbroje v rámci NATO panuje. Jedním z hlavních cílů EDC bylo zajistit jednotné akvizice výzbroje pro armády členských států, což by prosazování SRI bezpochyby značně usnadnilo. Současná EU si ve snaze zlepšit situaci v oblasti akvizic výzbroje členských států zřídila EDA.

Integrace v rámci NATO v každém případě zůstává na velmi nízké úrovni, což částečně souvisí také s doposud slabou integrací vojenské a bezpečnostní oblasti v rámci evropské části NATO, kterou převážně tvoří členské státy EU. Evropský integrační proces může být pro lepší fungování NATO v mnoha ohledech prospěšný. Na druhou stranu však prohlubující se integrace evropské části NATO nemůže příliš pozitivně ovlivnit konkurenci mezi evropskými a americkými producenty výzbroje, která je taktéž velmi důležitým faktorem podkopávajícím uplatňování SRI v praxi. Z tohoto úhlu pohledu se zdá, že spolupráce mezi evropskou a severoamerickou částí NATO v rámci zahraničních misí zůstane dlouhodobě problematická.

Další významné kolo diskusí o formách působení i o samotné existenci NATO přišlo s definitivním koncem studené války a zmizením hrozby, vůči které bylo NATO původně zformováno. Počátkem 90. let tak diskuse vedené předtím v rámci Komise tří získaly značnou naléhavost. V záplavě euforie vyvolané nenásilným rozpadem východního bloku přicházely argumenty pro ukončení či alespoň výrazné přehodnocení role NATO na mezinárodní scéně hlasitěji než kdy dřív a to jak z akademických tak politických kruhů.⁶³ Dnes už poněkud zapomenutá kontroverze z posledního dějství studené války, která je z ruské strany někdy připomínána, se týká údajného slibu daného z americké strany sovětské delegaci během

⁶¹ Snaha standardizovat typ pásů používaný všemi tanky NATO například ztroskotala kvůli pokusům USA zakazovat německým výrobcům vyvážet tanky Leopard 2 s americkými pásy do některých problematických států. TAYLOR, P.: c. d., s. 105.

⁶² VALASEK, Tomas: *The roadmap to better EU-NATO relations*. In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_tv_eu_nato_20dec07.pdf (17.11.2010)

⁶³ Zrušení NATO bylo krátce po pádu východního bloku prosazováno dokonce i budoucími členskými státy, jako bylo například Československo. MAREK, Dan – BAUN, Michael: *Česká republika a Evropská unie*. Brno, Barrister & Principal 2010, s. 26.

jednání o sjednocení Německa, že se NATO už přinejmenším nebude dále rozšiřovat.⁶⁴ Objevilo se však i mnoho dalších argumentů ve prospěch úplného zrušení NATO po vzoru Varšavské smlouvy nebo alespoň pro zastavení dalšího rozšiřování o státy bývalého východního bloku.⁶⁵ Některé tyto argumenty vycházely z poněkud unáhlených představ o povaze mezinárodních vztahů po konci studené války, kdy už vojenské aliance tohoto typu nebudou nutné, jiné poukazovaly na nutnost vytvoření nové bezpečnostní architektury, která by zahrnovala všechny evropské státy, zatímco další varovaly před vytvářením nových dělících linií a ponižováním Ruska, jehož situace byla přirovnávána k situaci Německa po první světové válce.⁶⁶ Členské státy se ani přes tyto námitky nerozhodly NATO rozpustit, kvůli kombinaci pragmatických a ideových důvodů.⁶⁷ Na jednu stranu zde sehrála roli byrokratická resistance poměrně rozsáhlého úředního aparátu NATO spolu s přesvědčením, že bude levnější zachovat stávající struktury než vytvářet nové,⁶⁸ zároveň se projevil fakt, že NATO, podobně jako EU, skutečně představuje společenství založené na sdílených hodnotách a zájmech, spíše než na strachu z jednoho konkrétního ohrožení. Pokud však bylo z pohledu evropských členských států prvotním politickým účelem NATO udržet „*Němce dole, Američany uvnitř a Rusy venku*“,⁶⁹ bylo nutné nastavit nový kurz. Situace na poli mezinárodních vztahů se na počátku 90 let radikálně změnila a celá organizace musela najít způsob, jak se přizpůsobit novým podmínkám.

Vzhledem k náhlému přesunu potřeby zajišťovat klasickou teritoriální obranu členských států před konvenčními útoky do zcela teoretické roviny, začalo být velmi brzy zřejmé, že budoucí zaměření NATO se bude muset ubírat poněkud jiným směrem. Ve vývoji NATO od konce studené války můžeme vysledovat dva nové trendy, které pro tuto organizaci dříve nebyly typické. První z těchto trendů spočívá v postupné expanzi činností do oblastí spojovaném s tzv. „*soft power*“,⁷⁰ založené na politickém či kulturním vlivu, nikoliv na vojenské síle. Vliv NATO na státy ucházející se o členství by se pak také dal charakterizovat

⁶⁴ KRAMER, Mark: *The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia*. The Washington Quarterly, 32, 2009, č. 2, 39–40.

⁶⁵ Shrnutí argumentů proti nabízí např. RUSSET, Bruce – STAM, Allan C.: *Courting Disaster: An Expanded NATO vs. Russia and China*. Political Science Quarterly, 133, 1998, č. 3, s. 361–382.

⁶⁶ KYDD, Andrew: *Trust Building, Trust Breaking: The Dilemma of NATO Enlargement*. International Organization, 55, 2001, č. 4, s. 802.

⁶⁷ SJURSEN, H.: c. d., s. 688.

⁶⁸ McCALLA, Robert, B.: *NATO's Persistence after the Cold War*. International Organization, 50, 1993, č. 3, s. 456–457.

⁶⁹ HELBIG, Robert: *Defining its future, engaging its public: NATO's new Strategic Concept as a tool for survival*. Washington, American University 2011, s. 2.

⁷⁰ NYE, Joseph S.: *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. In: Belfercenter, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/joe_nye_wielding_soft_power.pdf (15.11.2011)

pomocí konceptu tzv. „*transformative power*,“⁷¹ který bývá spojován s působením EU a spočívá ve využívání příslibu plného členství k provádění politických či jiných změn uvnitř kandidátských států. To samozřejmě u organizace, která se do té doby profilovala jako záruka tradičně pojaté vojenské bezpečnosti svých členů, představuje velmi výrazný posun.

Od počátku 90 let NATO začalo opouštět svou úzce vymezenou vojenskou roli a zaměřovat se na řešení spíše politických problémů, spojených především s otázkou budoucnosti států střední a východní Evropy, nově osvobozených od sovětské nadvlády.⁷² Především Clintonova administrativa byla nadšena myšlenkou, že by po skončení studené války mohlo NATO ve střední a východní Evropě sehrát stejnou roli, jakou předtím sehrálo na západní části kontinentu a umožnit Evropě stát se „celou, svobodnou a žijící v míru.“ Toho mělo být dosaženo prostřednictvím zajištění stabilizace nově demokratizovaných států a pomocí s přípravou na jejich vstup do evropského integračního procesu.⁷³ NATO mělo začít také nevojenskou cestou šířit hodnoty, které mělo původně za cíl bránit.

Vojenská připravenost států aspirujících na členství v NATO je přitom v současnosti tím nejméně důležitým kritériem.⁷⁴ Požadavky na nové členy jsou v první řadě založeny na vyřešení všech pohraničních sporů s jejich sousedy a na zavedení souboru politických pravidel, týkajících se především kvality demokracie, civilní kontroly ozbrojených sil a přístupu k menšinám.⁷⁵ NATO při přijímání nových členů dbá především na zavádění či upevňování hodnot euroatlantické civilizace v nových státech, nikoliv na zvyšování své celkové vojenské síly či vytváření souvislé obranné linie. O tom, že teritoriální obrana po skončení studené války už rozhodně nemůže být považována za hlavní prioritu NATO ostatně dostatečně vypovídá i situace po přistoupení Maďarska, které se mezi lety 1999 a 2004 stalo jakýmsi ostrovem bez přímého napojení na ostatní členské státy. V tomto období by ostatní členské státy nebyly schopny vůči Maďarsku naplnit své závazky podle článku 5, bez narušení suverenity Slovenska či předběžného vyjednání povolení pro přesun sil přes jeho území. V období po studené válce NATO nutně potřebovalo najít novou náplň své existence, kterou částečně našlo ve vyložené politické rovině. Jednak začalo sloužit jakožto nástroj

⁷¹ TIERSKI, Ronald: *Introduction: Europe and the geopolitical order*. In: TIERSKI, Ronald – OUDENAREN, John Van (Eds): *European Foreign Policies: Does Europe Still Matter?* Lanham, Rowman and Littlefield 2010, s. 8–9.

⁷² BELKE, Ansgar a kol: *Prospective NATO or EU Membership and Institutional Change in Transition Countries*. Bonn, IZA 2009, s. 3.

⁷³ *Study on NATO Enlargement*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24733.htm (27.8.2011)

⁷⁴ Přínos nových členských států je viděn především v politické rovině. GALLIS, Paul E.: *NATO Enlargement*. In: FAS, <http://www.fas.org/man/crs/RS21055.pdf> (27.8.2011)

⁷⁵ STOLTENBERG, Steven: *Latvia, Lithuania, and Estonia: Determined Euro-Atlanticists*. In: ZEFF, Eleanor E. – PIRRO, Ellen B. (eds.): *The European Union and the Member States*. Boulder: Lynne Rienner, 2006, s. 420.

k vytváření jakési mírové zóny, kterou někteří autoři přirovnávají ke Kantově pacifické federaci.⁷⁶ Tento cíl se velmi podobá jedné ze základních motivací, která po druhé světové válce vedla ke startu evropského integračního procesu a v historii NATO představuje poměrně významný posun. V tomto ohledu navíc můžeme mluvit o poměrně blízké spolupráci NATO a EU v politické rovině, neboť členství v NATO začalo zjevně sloužit jako předstupeň členství v EU, na které jsou nové členské státy z oblasti bývalého východního bloku po splnění zmiňovaných vstupních kritérií NATO lépe připraveny.⁷⁷

NATO však svou politickou činnost neomezovalo pouze na oblast transformace politických systémů států bývalého východního bloku, které měly reálnou šanci na vstup, ale v rámci programu Partnerství pro mír (*Partnership for Peace*, PFP) od roku 1994 navázalo spolupráci i s dalšími východoevropskými státy. Od roku 1997 pak NATO vede politický dialog s Ruskem, pro jehož udržování byla zřízena samostatná rada, přičemž obdobné, i když méně intenzivní iniciativy NATO směřuje i do oblasti Středomoří a Blízkého východu, stejně jako k mezinárodním organizacím jako je Organizace spojených národů (OSN), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) nebo samotná EU, která je díky dvojímu členství většiny členských států vůči NATO v unikátním postavení.⁷⁸ V neposlední řadě pak NATO stále slouží jako fórum pro konzultace bezpečnostních otázek mezi Evropou a Severní Amerikou. Ačkoliv je NATO zjevně velmi aktivní ve snahách politickými nástroji posilovat politickou stabilitu v klíčových oblastech bezpečnosti členských států, je jeho úspěšnost do značné míry proměnlivá. Obdobně jako EU, která taktéž provozuje celou řadu partnerských programů se světovými regiony, bylo NATO ve svých politických snahách nejúspěšnější ve státech, kterým mohlo reálně přislíbit plné členství, zatímco v oblastech jako je zmiňované Středomoří nebo Blízký východ, kam by rozšiřování bylo politicky neprůchodné, je efektivita jeho aktivit minimální. NATO totiž díky absenci možnosti plného členství státům v těchto oblastech nemůže nabídnout dostatečně lákavé pobídky ke spolupráci. Velká pozornost je věnována vztahům NATO a Ruska, které se od konce 90. let kvůli válkám v bývalé Jugoslávii, rozšiřování na východ a nejnověji kvůli otázce protiraketové obrany či olympijské válce s Gruzii převážně zhoršovaly. NATO však, jakožto intergovernmentální organizace

⁷⁶ Pacifická federace je označení pro uskupení států sdílejících stejný systém liberálně demokratických hodnot, mezi kterými by měla být vyloučena možnost případné konfrontace DUFFIELD, John E.: *NATO's Functions after the Cold War*. Political Science Quarterly, 109, 1994, č. 5, s. 767.

⁷⁷ Z důvodů větší komplikovanosti přístupových jednání s EU byl proces přistupování nových států do NATO urychlen, aby mohlo ukotvení v NATO vytvořit dostatečnou stabilitu pro rozsáhlejší institucionální změny v uchazečských státech. LARABEE, Stephen F.: *Enlargement and its Discontents*. In: IFRI, www.ifri.org/downloads/Larrabee_gb.pdf (31.1.2011)

⁷⁸ NATO 2020. c. d.

v každém případě slouží především jako fórum, přičemž formulace politik je zcela v rukou členských států.

Stejně jako v případě vojenské spolupráce v rámci EU i NATO po konci studené války taktéž poměrně logicky začalo uvažovat o uplatnění svých nijak neredukovaných vojenských kapacit také mimo území členských států. Změna mezinárodní situace na počátku 90. let členskými státy přinesla řadu nových rizik, která ke svému řešení vyžadovala zahraniční intervence. Jako první se vynořila možnost vypuknutí regulérních válek v rámci bývalého východního bloku, které mohly buď destabilizovat politickou a ekonomickou situaci ve zbytku Evropy nebo se dle některých úvah přímo rozšířit na území členských států.⁷⁹ Role NATO v obou balkánských válkách se zpočátku omezovala na vedení vzdušných úderů, po vynucení míru přímým použitím vojenské síly, však NATO bylo postaveno před do té doby nezvyklý úkol, který spočíval v udržování míru a zajišťování pomoci při rekonstrukci válkou zasažených území.

Operace *Deliberate Force*⁸⁰ a *Allied Force*⁸¹ představovaly situace kdy se NATO za celou svou dosavadní historii dostalo nejbližší k vedení regulérní války proti pravidelné armádě relativně vyspělého státu. Paradoxně se tak nestalo v rámci obrany suverenity a územní celistvosti členských států, jejichž bezpečnost konflikty v Bosně a Kosovu přímo nijak nenarušovaly – v obou případech byla intervence NATO motivována především humanitárními a politickými důvody.⁸² Samotné zdůvodnění vstupu do konfliktu pro NATO začalo často představovat problém, zvláště z hlediska mezinárodního práva.⁸³ Zahraniční intervence NATO nejsou regulovány žádným pevným souborem pravidel a mohou se obejít i bez mandátu RB OSN.⁸⁴ Sama severoatlantická smlouva je taktéž vykládána velmi flexibilně a činnost organizace tak závisí zcela na schopnosti členských států shodnout se na společných cílech a následně je fyzicky prosadit. V novém mezinárodním prostředí jednak do značné míry vymizely faktory, které dříve schopnost NATO intervenovat do zahraničních konfliktů

⁷⁹ Kromě oblasti Balkánu byla na počátku 90. let za rizikovou považována i střední Evropa. GLASER, Charles L.: *Why NATO is Still Best: Future Security Arrangements for Europe*. International Security, 18, 1993, č. 1, s. 5–6.

⁸⁰ 29.8.1995 – 14.9.1995

⁸¹ 24.3.1999 – 9.6.1999

⁸² Zvláště v případě kosovské intervence byla v sázce především prestiž a kredibilita NATO, jejichž udržení vyžadovalo Miloševičovu kapitulaci. PETERS, John E – JOHNSON, Stuart a kol.: *European Contributions to the Operation Allied Force: Implications for Transatlantic Cooperation*. Santa Monica, RAND Corporation 2001, s. 15–16.

⁸³ Kromě dosud jediného případu uplatnění článku V Severoatlantické smlouvy po útocích 11. září spadají ostatní zahraniční operace pod článek IV. Tento článek umožňuje společnou konzultaci a potažmo i akci v případě, že jeden nebo více členských států identifikuje problém ohrožující jeho bezpečnostní zájmy. *North Atlantic Treaty*, c. d.

⁸⁴ Operace v Bosně, Afghánistánu a Libyi měly mandát OSN, operace *Allied Force* v Kosovu nikoliv.

omezovaly,⁸⁵ jednak bylo po odstranění hrozby přímé vojenské agrese ze strany bývalého východního bloku možné zaměřit pozornost na jiné typy hrozeb,⁸⁶ jako byla právě možnost příchodu většího množství uprchlíků na území členských států nebo destabilizace ekonomicky zajímavých oblastí. Od poloviny 90. let bylo zřejmé, že se budoucnost vojenských operací NATO nachází především za hranicemi členských států a celá organizace musí ve vojenské oblasti projít přinejmenším stejně výraznou transformací,⁸⁷ jako v politické doméně.

Obě vzdušné operace v Jugoslávii v letech 1995 a 1999, stejně jako donedávna probíhající operace proti Kaddáfího režimu v Libyi samy o sobě zdůraznily mnoho přetrvávajících nedostatků týkajících se především vojenské připravenosti evropských členských států. Zároveň se však jednalo o operace vyloženě válečného charakteru, které se svou podstatou příliš nelišily od činností, jejichž výkon se od NATO tradičně očekával. Po skončení bojových operací v Bosně a v Kosovu okolnosti přiměly NATO ke vstupu na do té doby neznámou půdu PK operací.⁸⁸ Jednotky IFOR a SFOR v Bosně a KFOR v Kosovu měly za úkol sloužit nejen k oddělení nepřátelených stran, k čemuž poměrně běžně slouží jednotky OSN, ale taktéž sehrály role při postupném budování nových institucí na válkou zasažených územích. Ocitly se přitom v prostředí, jehož nedílnou součástí byla spolupráce s rozličnými civilními a nevládními aktéry za takřka neustálé přítomnosti médií, což logicky znamenalo nutnost vyrovnávat se s problémy, na které vojenské jednotky NATO z počátku nebyly dobře připraveny a musely se tedy rychle adaptovat.⁸⁹ Jednotky ISAF operující v Afghánistánu se pak sice alespoň částečně zapojují do přímých bojových operací, velká část členských států však účast svých jednotek na bojových operacích omezuje a zaměřuje se především na provozování tzv. provinčních rekonstrukčních týmů (PRTs), které pomocí kombinace vojenských a civilních přístupů usilují především o stabilizaci příslušných oblastí a budování

⁸⁵ LEBOW, Richard N.: *The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism*. In: LEBOW, Richard N. – RISSE-KAPPEN, Tomas (Eds.): *International Relations Theory and the End of the Cold War*. New York, Columbia University Press 1996, s. 20.

⁸⁶ Posun ve vnímání hrozeb byl jasně patrný už ve Strategickém konceptu NATO z roku 1999, který mimo jiné akcentoval důležitost otázek proliferace, terorismu a nestability mimo území členských států. *The Alliance's Strategic Concept, 24 Apr. 1999*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm (16.10.2011)

⁸⁷ Dlouhodobě je akcentována nutnost přejít od konceptu těžce vyzbrojených armád (*heavy metal military*) k armádám schopným dlouhodobě a rychle nasazovat jednotky v zahraničí. ROBERTSON, George: *This Aint Your Daddy's NATO*. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/speech/2003/s031112a.htm> (26.8.2011)

⁸⁸ Peacekeepingové operace zahrnují především dohled nad udržováním míru mezi nepřátelými stranami, nikoliv účast v bojových akcích. *Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations*. New York, United Nations 2003, s. 1–2.

⁸⁹ Operace *Joint Endeavor* prováděná jednotkami IFOR mimo jiné přinesla velký zájem armád NATO o využívání programu MS PowerPoint jak pro vlastní účely, tak pro styk s veřejností. WENTZ, Larry: *Lessons of Bosnia: The IFOR experience*. In: CCRP, http://www.dodccrp.org/files/Wentz_Bosnia.pdf (27.8.2011)

místní infrastruktury.⁹⁰ U zahraničních misí NATO od konce studené války můžeme pozorovat dva hlavní trendy. Čistě vojenské operace se omezují pouze na provádění vzdušných útoků, jejichž deklarovaným cílem je zastavení probíhajících násilností a ochrana civilistů. Pozemní jednotky NATO se při nasazení zabývají především udržováním stability a zajišťováním ochrany a rekonstrukce operačních oblastí ve spolupráci s civilními aktéry, zatímco přímé bojové operace jsou prováděny především jednotkami USA a několika dalších členských států.

NATO, na rozdíl od vojenské spolupráce v rámci evropského integračního procesu, reprezentované především CFSP a ESDP, ani zdaleka neprošlo za dobu svého trvání tak bouřlivým vývojem. Zatímco západoevropské státy jen za dobu trvání studené války uzavřely několik dohod o vojenské spolupráci různého rozsahu a neúspěšně usilovaly o vytvoření společných ozbrojených sil, NATO po celé toto období fungovalo stabilně a bez výrazných proměn, ačkoliv i v jeho případě existovaly poměrně ambiciózní plány na expanzi do oblastí přímo nesouvisejících s teritoriální obranou členských států. Přímou konkurenci pro evropský integrační proces však NATO nikdy nepředstavovalo.

Po konci studené války je i v případě NATO možné pozorovat poměrně výrazné změny plynoucí z proměny mezinárodní situace, přičemž tak jako v případě evropské integrace se částečně jedná o uskutečnění relativně starých záměrů, k jejichž realizaci však před pádem východního bloku a koncem studené války nebylo možno nalézt dostatečnou politickou vůli. Dnešní podoba zahraničních operací NATO jednak odráží novou realitu mezinárodního řádu, pro kterou je místo regulérních válek těžce vyzbrojených armád příznačné asymetrické vedení boje proti nestátním aktérům, například ozbrojeným skupinám, jejichž struktura a činnost často připomíná spíše zločinecké gangy než vojenské jednotky. Široká kombinace vojenských a civilních přístupů je tak při potírání tohoto typu nepřátel naprosto logickým krokem, bez kterého by NATO nebylo schopné čelit současným bezpečnostním výzvám. Zároveň můžeme zdůrazňování vzdušných úderů a minimalizace bojových nasazení pozemních jednotek chápat jako důsledek postupného snižování vůle vystavovat vlastní vojáky nebezpečí. To je patrné hlavně v rámci evropské části NATO a souvisí s dlouhodobým snižováním vojenských výdajů i rostoucí obtížností s jakou mohou obyvatelé evropských členských států ztotožňovat operace NATO, jejichž dějiště se od hranic členských států stále vzdalují, s jejich zjevnými bezpečnostními zájmy.

⁹⁰ *Provincial Reconstruction Teams In Afghanistan: An interagency assessment.* In: USAID, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADG252.pdf (12.12.2011)

Zdaleka to není jen EU, která posilováním svých zahraničněpolitických a obranných kapacit zasahuje do oblastí, jež bývaly přirozenou doménou NATO, protože i NATO po konci studené války začalo expandovat do nových oblastí, z nichž mnohé bývaly považovány za typické pro EU. Jedná se například o zmiňovanou roli v rámci šíření demokratických hodnot a politické stability, kterou NATO začalo hrát díky svému rozšiřování o státy bývalého východního bloku, což je druh činnosti, s jakou NATO v minulosti, přes snahy související např. s činností Komise tří, nikdy spojováno nebylo. Stejně jako EU se NATO muselo přizpůsobit nové podobě mezinárodního systému a řešit výzvy plynoucí ze současného bezpečnostního prostředí.

Konkrétně v oblasti zahraničních misí je v posledních letech možné pozorovat příklon ke komplexnějšímu přístupu zahrnujícímu i v zásadě nevojenské aspekty, které bývaly považovány za typické pro zahraniční mise EU. Ve skutečnosti je namísto hovořit spíše o postupném prolínání činností obou organizací, které je způsobováno postupným mizením konvenčních ozbrojených konfliktů a nárůstem počtu konfliktů asymetrického typu, jež není možné řešit čistě vojenskými prostředky. Z toho vyplývá, že duplikace činností a z ní vyplývající soutěž o zdroje mezi jednotkami NATO a EU je za současného stavu díky podobě mezinárodního prostředí logická a nevyhnutelná. Je určena v současné době převládajícím typem konfliktů, v jejichž řešení se obě organizace mohou angažovat. Obě přitom mají logicky zájem posilovat svůj význam, což je často možné pouze na úkor druhé z nich. V případě pokračování tohoto trendu můžeme očekávat další stírání rozdílů mezi zahraničními misemi EU a NATO.

2. Praktická stránka dosavadních zahraničních misí NATO a EU

2.1. EU: Limitované nasazení

V roce 2003 zahájilo uskutečnění prvních zahraničních vojenských misí v rámci ESDP novou fází ve vývoji vnější činnosti EU. V první části této kapitoly bude pozornost věnována třem operacím provedeným jednotkami EU, které mohou být považovány za typické příklady činnosti EU v této oblasti.⁹¹ Na základě zkoumání těchto případů bude možné posoudit schopnosti EU, stejně jako dopady vztahů s NATO na tyto schopnosti.

První z nich, operace *Concordia*, byla vůbec první vojenskou misí konanou pod záštitou EU. Jednalo se o PK operaci, zároveň představující modelový příklad spolupráce NATO a EU na bázi dohody Berlin plus, která byla po operaci *Concordia* použita pouze jednou.⁹² Druhým vybraným případem je vojenská PK operace *Artemis*, uskutečněná v Africe a mimo rámec spolupráce s NATO. Představuje příklad samostatné činnosti EU. Poslední zkoumanou akcí je mise EUPOL Afghanistan. V tomto případě se jedná o policejní akci, která představuje příspěvek EU ke spojeneckému válečnému úsilí v Afghánistánu, konkrétně k reformě bezpečnostního sektoru (SSR).⁹³ Jedná se o příklad širšího pojetí činností v rámci ESDP, neomezující se pouze na vojenské akce. Zároveň jde o další příklad spolupráce EU a NATO, tentokrát při souběžném působení jednotek obou organizací.

Hlavním cílem všem třím misím bylo zajištění stability, ochrany civilního obyvatelstva či rozvoj bezpečnostních sil v oblasti nasazení, což zcela odpovídá současnému nastavení zahraničních misí EU. Bojové úkoly se v náplni činnosti jednotek EU figurovaly jen

⁹¹ Pro účely této práce je možné zahraniční operace EU rozdělit na základě jejich vztahu k NATO. Může tedy jít o spolupráci v rámci dohody Berlin plus, nespolečnosti nebo spolupráci mimo rámec oficiálních dohod. Operace *Concordia*, *Artemis* a mise EUPOL Afghanistan zastupují jednotlivé modely. Zahraniční operace EU lze dále dělit podle účelu, přičemž v současnosti EU provádí pouze PK operace (jako *Concordia* a *Artemis*), akce sloužící k rozvoji lokálních bezpečnostních kapacit (jako EUPOL Afghanistan) a pozorovatelské mise, které jsou však svým počtem i vyhrazenými prostředky málo významné. Specifickým případem pak je první námořní mise v rámci ESDP NAVFOR Somalia, sloužící k ochraně námořní dopravy před piráty. *EU Common Security and Defence Policy (CSDP)*. In: Council of the European Union, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en> (3.12.2011)

⁹² Druhým případem byla operace *Althea* v Bosně a Hercegovině. KEOHANE, Daniel: *EUFOR Althea (Bosnia and Herzegovina)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 213.

⁹³ Security Sector Reform, jedná se o poskytování poradenství a vzdělávání místním bezpečnostním orgánům. Tento typ činnosti je při akcích v rámci ESDP využíván nejčastěji. Mise tohoto typu jsou typicky označovány jako EUPOL, EUPM a EUJUST. MOUNIER, Gregory: *European Police Missions: From Security Sector Reform to Externalization of Internal Security Beyond the Borders*. In: HUMSEC, http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/Mounier_European_Police_Missions.pdf (29.2.2012)

v naprosto minimální míře, což poukazuje na limitovanou podobu zahraničních misí, na kterou jsou v současné fázi vývoje členské státy ochotny přistoupit.

Následnou komparací s operacemi NATO, jež budou zkoumány v druhé části kapitoly, bude možné blíže zhodnotit míru překrývání aktivit obou organizací, stejně jako možnosti jejich spolupráce či rozdělení činností. Zároveň bude možné posoudit také samotnou efektivitu operací EU, která by měla být jedním z nejdůležitějších kritérií pro úvahy o budoucnosti EU jakožto aktéra na poli mezinárodních vztahů. V neposlední řadě detailnější zkoumání vybraných operací EU přinese bližší pohled na praktické fungování spolupráce NATO a EU, jejímž institucionálním nastavením se zabývala předchozí kapitola.

2.1.1. Operace Concordia

Zahraničněpolitické aktivity EU se na situaci v Makedonii pozitivně projevíly ještě před začátkem její první vojenské operace. Činnost nově jmenovaného Vysokého představitele pro CFSP Javier Solana velkou měrou přispěla ke zmírnění napětí mezi vládou a albánskou menšinou již během roku 2001.⁹⁴ PK operace *Allied Harmony* provedená NATO dále přispěla ke stabilizaci situace, díky čemuž první skutečný test vojenských schopností EU mohl mezi březnem a prosincem 2003 proběhnout za relativně příznivých podmínek. EU v rámci operace *Concordia* uplatnila koncept FN, přičemž úlohu vedoucího státu přijala Francie. Vzhledem k předchozímu působení jednotek NATO navíc operace *Concordia* představovala vzorový příklad spolupráce obou organizací zakotvené v dohodě Berlin plus, která zde byla poprvé uplatněna.⁹⁵ EU byla v roli podpůrné složky NATO, která měla za úkol dokončit proces stabilizace Makedonie v situaci, kdy přítomnost jednotek NATO již nebyla považována za nutnou. Cílem jednotek EU bylo dohlížet na implementaci Ohridské mírové dohody a zabránit opětovnému vypuknutí násilností.⁹⁶ Jednalo se o typickou PK operaci spadající do rámce PÚ.

Území Makedonie bylo během nasazení sil EU již relativně klidné, díky kombinaci diplomatického úsilí a předešlé PK operace NATO. Přesto však docházelo k pašování zbraní z Kosova a viditelná vojenská přítomnost se nadále jevila jako nutný deterrent obnovení

⁹⁴ *The First Operation of the European Union in Macedonia*. In: ADC CHESNEAU/SIRPA TERRE, http://www.cdef.terre.defense.gouv.fr/publications/doctrine/no_spe_chefs_francais/version_us/art11.pdf (1.12.2011)

⁹⁵ GROSS, Eva: *Operation Concordia (fYROM)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 174–175.

⁹⁶ *EUFOR Concordia*. In: Centro studi sul federalismo, <http://www.csfederalismo.it/index.php/it/eufor-concordia> (1.12.2011)

bojů.⁹⁷ Jednotky EU přitom dokázaly díky častému hlídkování v problematických oblastech bez výraznějších problémů udržet stabilitu. Jejich celkově úspěšná činnost však byla komplikována celou řadou obtíží, vyplývajících z nedostatečné koordinace nejen mezi EU a NATO, ale taktéž mezi jednotlivými složkami působícími pod vlajkou EU.⁹⁸ Mnohem vážnější problémy však vyvstaly v rámci využívání dohody Berlin plus, neboť komunikace mezi důstojníky řídícími operaci z velitelství NATO a jejich protějšky v rámci jednotek EU trpěla přílišnou složitostí posloupnosti velení⁹⁹ a v některých případech se zástupci NATO dokonce z nejasných důvodů uchýlovaly k obstrukcím, které měly za následek snížení schopnosti jednotek EU zajišťovat bezpečnost.¹⁰⁰ Souběžně s operací *Concordia* navíc v Makedonii působila poradenská mise pod záštitou NATO, která taktéž vinou nedostatečné komunikace v mnoha ohledech zbytečně duplikovala činnost jednotek EU, což je negativní jev, který se ve výrazně větší míře opakoval také během níže zkoumaného působení mise EUPOL Afghanistanista.

Bez ohledu na relativně velké množství problémů provázejících operaci *Concordia*, může být jako celek označena za úspěch a potvrzení správnosti komplexního přístupu EU ke krizovému managementu.¹⁰¹ Problémy zaznamenané při koordinaci činnosti souběžně působících složek EU jsou při operacích tohoto typu zcela běžné dokonce, i když se jedná o koordinaci složek jediného státu.¹⁰² Naopak problémy komplikující spolupráci mezi složkami NATO a EU lze považovat za závažné, protože nevycházely pouze z technických či byrokratických selhání. Například za zmiňovanou neochotou složek NATO sdílet informace o pašeráckých sítích či odmítání přímé spolupráce jednotek KFOR při zajišťování pohraniční bezpečnosti je možné vidět projevy jisté nedůvěry či dokonce rivality, které zabránily efektivnějšímu průběhu operace *Concordia* a upozornily na limity možností spolupráce mezi NATO a EU dokonce i v rámci zdánlivě nekontroverzních činností. Komplikovaná posloupnost velení, kterou operace EU využívající prostředky NATO vyžadují, pak zároveň

⁹⁷ *Lessons learned: Operation Concordia/Altair in Macedonia*. In: ADC CHESNEAU/SIRPA TERRE, http://www.cdef.terre.defense.gouv.fr/publications/doctrine/doctrine06/version_us/retex/art_22.pdf (1.12.2011)

⁹⁸ Přítomnost EU v Makedonii se neomezovala pouze na operaci *Concordia*. V zemi naopak působila celá řada dalších uskupení spadajících pod autoritu EU, např. pozorovací mise EUMM, Evropská agentura pro rekonstrukci a zvláštní zástupce EU. Tito aktéři plnili své vlastní úkoly, a přestože byli součástí širšího vojensko-civilního úsilí EU o stabilizaci Makedonie, jejich spolupráce byla obecně špatně organizována. GROSS, E.: c.d., s. 179.

⁹⁹ *Operation Concordia and Berlin Plus: NATO and the EU take stock*. In: Concordantia, <http://www.concordantia.com/sfm2007/files/Literature/Foreign%20Policy/fyROM%20assessment%20short.pdf> (1.12.2011)

¹⁰⁰ Hlavním problémem byla neochota orgánů NATO sdílet informace o pašeráckých sítích v Kosovu a odmítání přímé spolupráce s KFOR na jejich potírání. GROSS, E.: c.d., s. 178.

¹⁰¹ *Lessons learned*. c. d.

¹⁰² *Provincial Reconstruction Teams: Lessons and Recommendations*. In: Princeton University, http://wws.princeton.edu/research/pwreports_f07/wws591b.pdf (1.11.2011)

odhaluje obecnější problém spojený s uplatňováním dohody Berlin plus, který spočívá v nedostatečné schopnosti či ochotě současných velitelských struktur NATO plně spolupracovat s orgány EU. Zjednodušení posloupnosti velení, které by bezesporu přispělo k vyšší efektivitě operací EU využívajících prostředky NATO, by však vyžadovalo uzavření nových dohod, přesněji upravující institucionální nastavení spolupráce obou organizací, k jejichž dosažení zatím chybí politická vůle.

Operace *Concordia* úspěšně přispěla ke stabilizaci Makedonie a zároveň přes mnohé problémy demonstrovala funkčnost zahraničněpolitických nástrojů EU i možnosti spolupráce mezi NATO a EU v rámci dohody Berlin plus. Jednalo se o typickou PK operaci na relativně klidném území, která byla zároveň součástí širší snahy EU přinést do operační oblasti stabilitu skrze kombinaci civilních a vojenských přístupů. Tato operace zároveň představuje jeden z možných modelů nastavení vztahů obou organizací, ve kterém ESDP slouží jako doplněk NATO, přicházející při řešení krizí na řadu poté, co se jednotkám NATO podaří stabilizovat situaci natolik, že jejich setrvání již není nutné, i když se cílová oblast dosud neobejde bez mezinárodní přítomnosti.

2.1.2. Operace Artemis

Situace v Demokratické Republice Kongo (DRC) objektivně představovala mnohem komplikovanější problém, než tomu bylo v případě makedonské krize. Občanská válka, probíhající v tomto africkém státě od roku 1998, totiž kromě relativně vysoké intenzity bojů a značného množství civilních obětí a uprchlíků postupně díky účasti celkem devíti sousedních států, začala nabírat rysy regionální krize, zasahující v podstatě celou střední a jižní Afriku.¹⁰³ Kromě regulérních armád na území DRC působilo hned několik ozbrojených skupin, vymezených často na etnickém základě, jež v některých oblastech díky kolapsu státního aparátu představovaly jedinou reálnou autoritu. To byl mimo jiné případ i provincie Ituri, odkud se na základě mírových vyjednávání v roce 2003 stáhla ugandská armáda a která se následně propadla do krvavých bojů mezi milicemi místních etnik Lendu a Hema. Uruguayské jednotky OSN se ukázaly být naprosto neschopné udržovat pořádek alespoň na území hlavního města provincie Bunia, takže generální tajemník OSN musel vyzvat

¹⁰³ ÖZVERI, Derya: *EU's Impact on Congo Conflict through Operation Artemis: An Early Attempt for Crisis Management Capacity?* In: SSRN, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1872138 (29.11.2011)

mezinárodní komunitu k intervenci.¹⁰⁴ Francie, jakožto stát tradičně v této oblasti zainteresovaný, se tuto nabídku rozhodla vyslyšet.¹⁰⁵

Ačkoliv byla Francie schopna provést zásah v provincii Ituri sama a plány pro provedení francouzské operace *Mamba* byly připraveny velmi rychle, francouzská vláda se rozhodla nasazení sil odložit za účelem převedení celé operace na úroveň EU s tím, že si pomocí konceptu FN podrží vedoucí postavení.¹⁰⁶ Tento tah byl motivován především francouzskou snahou obnovit důvěryhodnost zahraniční politiky EU po fiasku spojeném s americkou invazí do Iráku.¹⁰⁷ Využití dohody Berlin plus pro operaci v Africe by bylo z důvodů uvedených v první kapitole jen těžko uskutečnitelné, Francie měla navíc zájem na vynechání NATO, aby tak bylo možné naplno demonstrovat obnovenou jednotu a schopnosti EU.¹⁰⁸ Převedení operace *Mamba* na úroveň EU se na základě francouzské iniciativy zdařilo a první vojenská mise EU v Africe tak mohla být pod novým názvem *Artemis* zahájena dne 12. června 2003.

Vzhledem k již zmiňované výbušnosti situace v Ituri byla první vojenská operace EU bez využití prostředků NATO paradoxně mnohem rozsáhlejší než operace *Concordia*, využívající dohodu Berlin plus.¹⁰⁹ Operace *Artemis*, která zahrnovala i několik bojových nasazení jednotek EU, při nichž došlo i ke ztrátám na životech, představovala výrazně obtížnější test schopností EU vést PK operace, než její balkánské angažmá. Nasazení jednotek EU v DRC bylo přitom také považováno za úspěšné – operace *Artemis* dokázala i přes ozbrojený odpor ze strany milicí zajistit relativní bezpečnost v rámci vymezené oblasti pokrývající hlavní město Bunia a blízké okolí, čímž zabránila větším ztrátám na životech civilistů.¹¹⁰ Je však nutné podotknout, že kvůli časové, teritoriální i početní omezenosti celé operace a také díky nepřilíh vysoké kvalitě mise OSN, která byla do Ituri vyslána po odchodu jednotek EU v září 2003, nepoložila *Artemis* základ pro dlouhodobou stabilizaci oblasti,¹¹¹ tak jako se to podařilo *Concordii*.

¹⁰⁴ HENDRICKSON, Ryan C. a kol.: *OPERATION ARTEMIS AND JAVIER SOLANA: EU PROSPECTS FOR A STRONGER COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY*. In: Canadian Military Journal, <http://www.journal.dnd.ca/vo8/no1/doc/hendrick-eng.pdf> (29.11.2011)

¹⁰⁵ FARIA, Fernanda: *Crisis Management in sub-Saharan Africa: The Role of European Union*. In: ISS, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ51.pdf> (28.2.2012)

¹⁰⁶ HOMAN, Kees: *Operation Artemis in Democratic Republic of Congo*. In: Clingendael, http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf (29.11.2011)

¹⁰⁷ ALLIN, Dana H.: *The Atlantic Crisis of Confidence*. *International Affairs*, 80, 2004, č. 4, s. 653–654.

¹⁰⁸ HOMAN, K.: c. d.

¹⁰⁹ EU v operaci *Artemis* nasadila téměř pětikrát více vojáků. *The EU and Peacekeeping: Promoting Security, Stability, and Democratic Values*. In: *EU Focus*, <http://www.eurunion.org/News/eunewsletters/EUFocus/2008/EUFocus-Peacekeeping-Nov08.pdf> (29.11.2011)

¹¹⁰ ÖZVERI, D.: c. d.

¹¹¹ HOMAN, K.: c. d.

Po institucionální stránce se průběh operace *Artemis* jeví jako poněkud hladší a méně problematický, než tomu bylo v případě *Concordie*. Vzhledem k neúčasti orgánů NATO na organizaci a řízení mise byla ustavena relativně jednoduchá posloupnost velení skládající se z operačního velitelství umístěného ve Francii, které dále podporovala PSC, EUMS a vojenská komise EU (EUMC).¹¹² V mnohem větší míře se zároveň projevila výhodnost konceptu FN, jehož uplatnění umožnilo hladký přechod původně francouzské operace pod vlajku EU a její efektivní provedení, založené na plánu předem vypracovaném ve Francii.¹¹³ Jistou slabinou však byl právě relativně nízký počet vojáků, které bylo možné na misi vyslat, související s neschopností EU připravit padesátitisícový expediční sbor zamýšlený v rámci Helsinkí Headline Goal.¹¹⁴ Zkušenost s operací *Artemis* naopak přiměla EU poněkud přehodnotit její záměry ohledně budování vojenských kapacit a inspirovala vznik konceptu EUBGs,¹¹⁵ podstatně menších uskupení operujících v zahraničí kratší dobu, které jsou však zároveň vzhledem ke slabým transportním kapacitám EU snadněji schopná nasazení.

Operace *Artemis* pro EU přinesla celou řadu důležitých poznatků spolu s dalším pozitivním impulsem, který EU přiměl k pokračování v organizaci zahraničních misí.¹¹⁶ Skutečnost, že operace *Artemis* se dostala do agendy EU pouze na základě francouzské iniciativy a i její provedení bylo umožněno především díky využití francouzských zdrojů, svědčí o nesporné užitečnosti využívání konceptu FN při přípravě zahraničních operací EU.¹¹⁷ Tento koncept dovoluje v politické rovině obejít překážky, jež by mohly vzejít z neochoty nezainteresovaných členských států podílet se na dané operaci,¹¹⁸ a ve vojenské rovině umožňuje za absence skutečně supranacionálních jednotek v maximální míře využít schopnosti armády vedoucího státu. Přitom se dá logicky očekávat, že tuto roli bude sehrávat stát s dostatečnými vojenskými kapacitami. Příklad operace *Artemis* zároveň poměrně přesvědčivě demonstroval schopnost EU zvládnout nasazení i v relativně nebezpečném

¹¹² HELLY, Damien: Operation ARTEMIS (RD Congo). In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 183–184.

¹¹³ CORNISH, Paul – EDWARDS, Geoffrey: *The Strategic Culture of European Union: A Progress Report*, s. 808–809.

¹¹⁴ Helsinkí Headline Goal roku 1999 byl jedním z dlouhé řady nesplněných závazků ke zvyšování vojenských kapacit EU. Jeho cílem mělo být vytvořit tzv. Rapid Response Force, která bude blíže zkoumána ve třetí kapitole. WALLACE, W.: c. d., s. 449.

¹¹⁵ HELLY, D.: c. d., s. 185.

¹¹⁶ V současné době má EU na kontě více než dvě desítky zahraničních misí. *EU Common Security and Defence Policy (CSDP)*. In: Council of the European Union, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en> (3.12.2011)

¹¹⁷ Pokud vedoucí stát není schopen zajistit operaci dostatečnou materiální a politickou podporu je samozřejmě i koncept FN neefektivní – příkladem může být mise EUPOL Afghanistan zkoumaná níže.

¹¹⁸ Geografická a politická různorodost členských států EU přináší, zvláště v tak citlivé oblasti jako jsou zahraniční operace, velké komplikace pro hledání konsensu. Členské státy ze střední Evropy například těžko mohou sdílet zájmy post-koloniálních mocností na intervencích v Africe. Z úspěšných zahraničních operací navíc na mezinárodní scéně získává EU kredit jako celek, bez ohledu na účast členských států.

prostředí bez využití prostředků NATO. Absence orgánů NATO v rámci poslušnosti velení měla dokonce určitý pozitivní efekt, neboť se tak předešlo komplikacím,¹¹⁹ které byly pozorovány na příkladu operace *Concordia*.

2.1.3. Mise EUPOL Afghanistan

Příspěvek EU ke spojeneckému válečnému úsilí v Afghánistánu byl dlouhou dobu předmětem komplikovaných jednání. Zatímco finanční pomoc nově se formujícímu Karzaiovu režimu byla odsouhlasena bez potíží,¹²⁰ přímé zapojení vysláním mise v rámci ESDP po mnoho let postrádalo dostatečnou politickou podporu, ačkoliv se jednotlivé členské státy začaly války postupně účastnit skrze NATO nebo i na základě bilaterálních dohod.¹²¹ Situace v Afghánistánu, která kromě vedení bojových operací proti Talibanu a dalším ozbrojeným skupinám, vyžadovala komplexní výstavbu veškerých institucí moderního státu, pro EU představovala ideální možnost uplatnit schopnosti a zkušenosti nabyté na Balkáně a v Africe. Úspěšné zvládnutí takto komplikované situace však vyžadovalo kromě značného úsilí členských států a orgánů EU také maximálně efektivní spolupráci s NATO a mnoha dalšími aktéry podílejícími se na místních aktivitách mezinárodní komunity. Od počátku americké invaze toto dilema EU zaměstnávalo celých pět let.

Významným momentem, který napomohl přímému zapojení EU do afghánské války, bylo uzavření tzv. Afghánského kompaktu na přelomu ledna a února 2006.¹²² Dosažení takto vytyčených cílů bezesporu vyžadovalo značné úsilí v nevojenských oblastech, přičemž zajištění dodržování zákonnosti a boj proti korupci bylo možné považovat za nutnou podmínku pro dosažení každého z nich. Německo navíc již od roku 2002 v Afghánistánu

¹¹⁹ Obdobné potíže se v menší míře vyskytovaly i v případě operace *Althea*. Malta a Kypr se navíc nemohly kvůli uplatnění dohody *Berlin plus* zapojit, protože nebyly členy programu partnerství pro mír. KEOHANE, Daniel: *EUFOR Althea (Bosnia and Herzegovina)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 215.

¹²⁰ EU mezi lety 2002-2010 v Afghánistánu utratila 8 mld. EUR. Mimo jiné je největším přispěvatelem do fondu *Law and Order Trust Fund Afghanistan (LOTFA)*, ze kterého se financují mzdy příslušníků Afghánské národní policie. *EU Engagement in Afghanistan Factsheet*. In: European Council, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090330-EU_engagement_Afghanistan.pdf (17.2.2012).

¹²¹ Policejní reforma je častým cílem působení PRT členských států, některé členské státy nezávisle provozují programy úzce související s policejní činností (např. Velká Británie řídí protidrogový program) a Německo, Nizozemsko, Itálie a Dánsko udržují policejní mise nezávislé na EUPOL-A. *The EUs Afghan Police Mission: Report with Evidence*. In: House of Lords, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldselect/ldeucom/87/87.pdf> (28.1.2011)

¹²² Tento dokument udával směr další spolupráce mezinárodních sil a afghánské vlády, přičemž jako tři hlavní pilíře společné činnosti byly definovány bezpečnost, dobré vládnutí, vláda zákona a dodržování lidských práv a konečně ekonomický a sociální rozvoj. Jakožto priorita jdoucí napříč těmito třemi pilíři pak byla určena eliminace drogového průmyslu. *Afghanistan Compact*. In: NATO, http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistan_compact.pdf (28.1.2012)

působilo jako tzv. vedoucí stát pro policejní reformu¹²³ a i několik dalších členských států EU udržovalo v zemi vlastní policejní mise. Právě Německo, podobně jako Francie v případě operace Artemis, sehrálo ve snaze získat podporu pro vlastní zájmy roli hlavního iniciátora zapojení EU, neboť jeho vlastní úsilí o podporu policejních reforem naráželo na značné problémy.¹²⁴ Pět let po zahájení konfliktu se na základě deklarovaných cílů mezinárodního úsilí o stabilizaci v Afghánistánu a německé iniciativy začala od roku 2006 připravovat policejní mise EU, která byla oficiálně zahájena dne 15. Června 2007.¹²⁵ EUPOL Afghanistan (EUPOL-A) od té doby představuje jediný případ přímé spolupráce NATO a EU v oblasti dosud probíhajícího válečného konfliktu.

Mise EUPOL-A byla zahájena v prostředí, které bylo již relativně zmapováno dlouhodobým působením misí jednotlivých členských států. Německá kancelář pro policejní projekt (GPPPO), hlavní aktér v rámci role Německa jako vedoucího státu pro policejní reformu, byla do struktury EUPOL-A integrována, což potvrdilo vedoucí roli Německa i v rámci nové mise EU.¹²⁶ Mandát pro policejní misi EU spočíval výhradně v poskytování poradenské činnosti a asistence při výstavbě afghánské národní policie (ANP). Hlavní oblastí zájmu EU přitom byl rozvoj standardních složek civilní policie,¹²⁷ ze strany USA a NATO dlouhodobě opomíjených ve prospěch polovojenských policejních útvarů, které byly nasazovány do přímých bojových akcí.¹²⁸ V situaci, kdy byly složky garantující dodržování zákonů v jednotlivých komunitách zanedbávány, si EU správně zvolila relativně úzkou oblast působnosti, ve které mohla výrazně přispět ke zlepšení bezpečnostní situace a zvýšení autority centrální vlády. Zároveň mohla její činnost doplňovat aktivity dalších významných aktérů, kteří měli v oblasti policejní reformy jiné priority.

¹²³ Pojem *Lead Nation* má v tomto případě srovnatelný význam s termínem *Framework Nation* užívaným v rámci CFSP. Označuje stát s klíčovou odpovědností za nějaký druh mezinárodně prováděné činnosti. V rámci spojeneckého úsilí v Afghánistánu byly určeny vedoucí národy pro celou řadu odvětví.

¹²⁴ GROSS, Eva: *Security Sector Reform in Afghanistan: EU's Contribution*. In: EUISS, http://ancien.operationspaix.net/IMG/pdf/EUISS_SecuritySectorReform_Afghanistan_EUsContribution.pdf (17.2.2012)

¹²⁵ Přípravy na vyslání mise EUPOL Afghanistan probíhaly od října 2006. *SPOLEČNÁ AKCE RADY 2007/369/SZBP ze dne 30. května 2007 o zřízení policejní mise Evropské unie v Afghánistánu (EUPOL AFGHANISTAN)*. In: EUR-lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:139:0033:0038:CS:PDF> (28.1.2012)

¹²⁶ PERAL, Louis: *EUPOL Afghanistan: The EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan)*. In: GREVI, Giovanni (ed.): *European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2009, s. 328.

¹²⁷ Myšleno uniformovaných složek dohlížejících na veřejný pořádek, dopravu apod. a složek pověřených vyšetřováním trestné činnosti.

¹²⁸ USA a NATO dlouhodobě preferují výcvik pohraničnicků a příslušníků tzv. Afghánské národní pořádkové policie (Afghan National Civil Order Police – ANCOP). V obou případech jde o elitní polovojenské jednotky využívané především k bojovým operacím. PERITO, Robert M.: *The Afghanistan's Police: Weak Link in the Security Sector Reform*. In: FPRI, <http://www.fpri.org/research/nationalsecurity/afghanpolice/ReformingAfghanNationalPolice.pdf> (22.1.2012)

Dalším úkolem EUPOL-A, vyplývajícím z již zmiňované přítomnosti celé řady dalších nezávislých policejních misí vyslaných jak členskými státy, tak i státy mimo EU a dalšími organizacemi, bylo přispět ke zvýšení koordinace mezinárodního úsilí o policejní reformu. Za tímto účelem byl zřízen Mezinárodní výbor pro policejní koordinaci (IPCB),¹²⁹ v němž měl na základě pozice Německa jakožto vedoucího národa pro policejní reformu EUPOL-A zastávat pozici nejdůležitějšího aktéra.

Nejvýznamnější přispěvatelé k dlouhodobému úsilí o vybudování efektivních kapacit ANP byli od počátku tohoto procesu USA a NATO,¹³⁰ což kromě vysoké roztržiténosti spojeneckého úsilí v této oblasti, stavělo EUPOL-A před tři úzce propojené závažné problémy.¹³¹ První z nich vyplýval z již zmiňované dlouhodobé převahy vojenského úhlu pohledu na provádění policejní reformy, který zdůrazňoval roli ANP jako druhořadé ozbrojené složky, určené především k ostraze objektů a v případě nutnosti k bojovému nasazení.¹³² Cílem EU bylo toto vnímání v co největší míře přehodnotit a posunout ANP blíže ke standardní policejní činnosti. EUPOL-A byl od počátku v této snaze limitován svým pozdním příchodem na afghánskou scénu. Třetí problém vyplýval z početní slabosti personálu EUPOL-A. Neochota nebo neschopnost členských států poskytnout misi EU dostatečný počet kvalifikovaného personálu způsobila, že se počet příslušníků EUPOL-A dlouhodobě pohyboval hluboko pod plánovaným počtem 400. Díky těmto problémům si EUPOL-A doposud nedokázal získat dostatečný respekt hlavních aktérů v oblasti policejní reformy,¹³³ což efektivitu i samotný význam celé mise v očích mnoha pozorovatelů zpochybnilo.

Vzhledem ke značnému zhoršení bezpečnostní situace, ke kterému v Afghánistánu mezi začátkem mezinárodní intervence a příchodem policejních poradců EU došlo, bylo zajištění dostatečné ochrany příslušníků mise EUPOL-A jedním z klíčových předpokladů pro plnění jejich úkolů. Kvůli významné roli NATO v celé válce bylo zároveň logické očekávat, že právě NATO sehraje roli hlavního garanta jejich bezpečnosti. Začátek mise EU

¹²⁹ International Police Coordination Board. *European Security and Defence Policy: Policing Afghanistan*. In: House of Commons, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/428-xxxiv/42818.htm> (17.2.2012)

¹³⁰ Přesněji Výcviková mise NATO Afghánistán (NTM-A), jež od roku 2009 převzala celkovou záštitu nad policejní reformou ze strany západních armád. Do policejní reformy byly v různé míře zapojeny také některé provinční rekonstrukční týmy (PRT). *NATO Training Mission Afghanistan*. In: CEFCOM, <http://www.cefcom-comfec.forces.gc.ca/pa-ap/ops/fs-fr/NTMA-eng.asp> (17.2.2012)

¹³¹ BLOCHING, Sebastian: *Policing in Conflict – an overview of EUPOL Afghanistan*. In: ISIS, http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/2011_artrel_646_esrbriefing7-eupol-afghanistan.pdf (17.2.2012)

¹³² Tento přístup se však dlouhodobě ukazuje jako zcela chybný – důsledkem využívání ANP pro bojové účely jsou trojnásobně vyšší ztráty na životech policistů, než jaké v bojových akcích zaznamenává Afghánská národní armáda. PERITO, R. M.: c. d.

¹³³ Podle britské Sněmovny lordů nedostatečná podpora členských států pro EUPOL-A zpochybňuje jejich odhodlání rozvíjet ESDP obecně. *The EUs Afghan Police Mission*. c. d

v Afghánistánu představoval novou šanci otestovat vztahy a dále rozvíjet spolupráci NATO a EU ve velmi náročné situaci. Obě strany měly teoreticky mít na hladkém fungování jejich spolupráce v Afghánistánu zájem, neboť úspěšné provedení policejní reformy bylo důležitou součástí obecného úsilí o stabilizaci situace v zemi.

Bez ohledu na teoretickou shodu zájmů EU i NATO na úspěšné zapojení EUPOL-A do reformy ANP se spolupráce obou organizací stala jedním z hlavních problémů, který fungování mise dodnes komplikuje. EUPOL-A byla od svého počátku stížena v podstatě všemi problémy ve vztazích NATO a EU uvedených v první kapitole, které v některých případech opět nabyly poněkud absurdních rozměrů. Ještě před vysláním mise do Afghánistánu bylo rozhodnuto, že se na EUPOL-A nebude vztahovat dohoda Berlin plus.¹³⁴ Toto rozhodnutí je samo o sobě pro perspektivu další spolupráce obou organizací poměrně důležité, neboť budoucí využitelnost dohody Berlin plus je jím výrazně zpochybněna – využití této dohody zůstává omezeno pouze na oblast Balkánu, kde však éra mezinárodních intervencí pravděpodobně končí a nasazení jednotek EU jinde v Evropě se v současnosti nejeví jako pravděpodobné. Neochota uplatnit Berlin plus ani při spolupráci EU a NATO na stabilizaci Afghánistánu by mohla být chápána jako rezignace na další používání této dohody.¹³⁵

Mnohem více závažjícím faktem, který o neochotě navázat efektivní spolupráci vypovídá více než nevyužití Berlin plus, je neexistence jakéhokoliv oficiálního rámce pro komunikaci mezi EUPOL-A a složkami NATO.¹³⁶ Díky tomu se mise EUPOL-A od počátku pohybovala mimo hlavní proud spojeneckého úsilí, což mělo několik zásadních implikací. Z bezpečnostního hlediska byl personál EU v podstatě ponechán bez ochrany a vedení mise tak i přes masivní přítomnost jednotek NATO v zemi muselo najmout soukromou vojenskou společnost (PMC),¹³⁷ aby se neozbrojení poradci vůbec mohli věnovat svým povinnostem. Při působení v jednotlivých provinciích byl EUPOL-A nucen uzavírat ad hoc bilaterální dohody

¹³⁴ Nevyužití Berlin plus pro EUPOL-A potvrzuje přetrvávání rigidního výkladu této dohody, který vylučuje její aplikaci při paralelním působení jednotek NATO a EU ve stejné oblasti. To v praxi možnost využití této dohody pro spolupráci NATO a EU mimo specifické případy operací na Balkáně minimalizuje. *Assembly Fact Sheet no. 14*. c. d.

¹³⁵ Na druhou stranu ředitel odboru pro SZBP českého ministerstva zahraničí v osobním rozhovoru s autorem ze dne 2. dubna 2012 poukazoval na v současné době neřešitelný spor mezi Tureckem a Kyprem, který je podle něj hlavní příčinou neprůchodnosti dalšího využívání dohody Berlin plus, jejímuž použití v mimoevropských oblastech by jinak nic nebránilo. Pracovnice odboru bezpečnostní politiky českého MZV v osobním rozhovoru s autorem ze dne 10. dubna 2012 uvedla, že členské státy NATO a EU kvůli sporům s Tureckem na seriózní úvahy o reformně nebo nahrazení dohody Berlin plus rezignovaly, takže dohoda pravděpodobně nadále zůstane nevyužitelná.

¹³⁶ PERAL, L.: c. d., s. 333-334.

¹³⁷ *The EUs Afghan Police Mission*: c. d.

s vedoucími státy místních PRT, za účelem poskytnutí další omezené ochrany a zázemí.¹³⁸ PRT s tureckou účastí však na východě a jihu země nebyly ochotny tyto dohody uzavírat v souladu s dlouhodobou snahou Turecka bránit jakémukoliv prohlubování spolupráce NATO a EU,¹³⁹ která byla zmiňována v první kapitole. Tento stav přitom vedl ke zvyšování rizika pro personál mise, což je ze strany členských států EU dlouhodobě kritizováno jako nepřijatelné.

Problémy však existovaly taktéž na straně členských států i orgánů EU zodpovědných za přípravu a provedení mise. Již zmiňovaná pomalost při zajišťování personálu byla doprovázena také příliš komplikovaným a zdlouhavým procesem akvizic vybavení. Kvůli snaze zajistit maximální transparentnost akvizičního procesu EU neumožnila členským státům misi poskytnout vybavení z vlastních zásob, místo toho bylo nutné veškeré vybavení, jako automobily, počítače atd., pořídit nové ve výběrových řízeních. Tento z určitého úhlu pohledu chvályhodný přístup však měl zásadní nevýhodu. Výběrová řízení totiž vyhrávaly firmy, které nabídly nejnižší cenu, ovšem bez ohledu na datum dodání objednaného zboží.¹⁴⁰ Členské státy zároveň nasazení vlastních policejních poradců omezovaly sérií podmínek, podobně jako v případě tzv. národních výhrad upravujících možnosti nasazení vojenských jednotek. Kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci tak byla akceschopnost již tak početně slabého personálu EUPOL-A citelně limitována, neboť poradci z většiny členských států nesměli pracovat v celé řadě oblastí.¹⁴¹ Celkový dojem z dosavadního působení EUPOL-A podle některých názorů zpochybňuje odhodlání členských států skutečně situaci v Afghánistánu zlepšit a důvěryhodnost ESDP obecně.

Samotný přínos EUPOL-A pro průběh policejní reformy je taktéž značně sporný. Bez ohledu na založení IPCB zůstává mezinárodní snažení v této oblasti dále roztržštěné.¹⁴² EU je sice hlavním přispěvatelem do fondu, ze kterého se vyplácí mzdy příslušníkům ANP, prostředky z tohoto fondu jsou však ve velkém rozkrádány kvůli masivní korupci ve všech sektorech afghánské státní správy.¹⁴³ Právě boj proti korupci, který má být jedním z hlavních

¹³⁸ Pracovnice odboru bezpečnostní politiky na českém MZV v osobním rozhovoru s autorem ze dne 10. dubna 2012 a v následné elektronické korespondenci z 13. dubna 2012 uvedla, že konkrétně ČR v minulém roce zvažovala kvůli nedostatečné ochraně českých policistů v rámci EUPOL-A vyslání zvláštní vojenské jednotky, která by na jejich bezpečí dohlížela. Od tohoto řešení bylo nakonec ustoupeno na základě dohody s afghánskou vládou, která EUPOL-A povolila výjimku na používání služeb PMC.

¹³⁹ *NATO in Afghanistan: A Test of the Transatlantic Alliance*. In: FAS
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33627.pdf> (17.2.2012)

¹⁴⁰ *Select Committee on International Development Fourth Report - Improving Security*. In: House of Commons,
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmintdev/65/6509.htm> (17.2.2012)

¹⁴¹ *The EUs Afghan Police Mission*: c. d.

¹⁴² PERAL, L.: c. d., s. 332.

¹⁴³ PERITO, R. M.: c. d.

cílů mise EU, přitom dosud žádné významnější zlepšení nezaznamenal, což platí i pro snahu o vymýcení negramotnosti, která v řadách ANP stále dosahuje více než 70 %.¹⁴⁴ Účast na výcviku policejních jednotek taktéž zatím dosahuje značně diskutabilních výsledků.¹⁴⁵ Díky zmiňované absenci oficiálního mechanismu pro styk mezi EUPOL-A a NATO se původní záměr rozšiřovat základní, vojensky zaměřený výcvik, poskytovaný NTM-A, zatím nepodařilo dostatečně rozvinout.¹⁴⁶ EUPOL-A dosud nedokázal získat dostatečný respekt ze strany ostatních partnerů, ani je přesvědčit, aby věnovali větší pozornost přípravě ANP na civilní policejní činnost. Místo toho se EUPOL-A úspěšně podílí na projektech, jejichž dopad na bezpečnost Afghánistánu je poněkud diskutabilní.¹⁴⁷ Z přístupu složek NATO lze vyvodit, že přítomnost mise EU je přinejmenším prozatím spíše trpěným faktorem, bez výraznějšího pozitivního vlivu. Tato poradní mise EU tedy bude mít ve dvou letech zbývajících do vypršení jejího mandátu a stažení západních vojsk ze země mnoho prostoru pro zlepšení své dosavadní výkonnosti.

Mise EUPOL-A představuje pro účely této podkapitoly třetí typ zahraničního nasazení jednotek EU – spolupráci s NATO mimo rámec dohody Berlin plus. Problematičnost spolupráce EU a NATO se v tomto případě ukázala být mnohem vyšší než v případě operace *Concordia*, kdy sice ze strany NATO docházelo k určitým obstrukcím, ty se však svou nebezpečností pro personál EU zdaleka nepřibližovaly potížím, které kvůli neochotě NATO spolupracovat provázejí EUPOL-A. Spolupráce v rámci dohody Berlin plus se v tomto světle jeví jako mnohem výhodnější než spolupráce neopřená o jakékoliv oficiální mechanismy, závislá na libovůli individuálních jednotek NATO, která zvláště v tak nebezpečných oblastech jako je Afghánistán zvyšuje bezpečnostní rizika a podkopává efektivitu činnosti EU. Vzhledem k diametrálně odlišnému přístupu, který EUPOL-A oproti NTM-A v rámci afghánské policejní reformy prosazuje, je zároveň možné popsat vztah EU a NATO v tomto případě jako konkurenční. I přes zjevnou komplementaritu civilního a vojenského přístupu k výcviku ANP NATO neprojevovalo dostatečnou dobrou vůli, která by umožnila efektivní zapojení EUPOL-A do celého procesu. Odpírání oficiální komunikace, neposkytnutí

¹⁴⁴ Ačkoliv představitelé NATO i EU verbálně uznávají, že hlavním předpokladem pro stabilizaci Afghánistánu je vytvoření funkčního justičního a policejního systému, v praxi se nedaří změnit přístup zaměřený na čistě vojenské aspekty bezpečnosti. BLOCHING, S.: c. d.

¹⁴⁵ ANP je dodnes nejhůře hodnocena především v oblastech, které měl EUPOL-A zlepšovat, tedy v potírání běžné kriminality a korupce. *Reforming Afghan National Police*. In: FPRI, <http://www.fpri.org/research/nationalsecurity/afghanpolice/ReformingAfghanNationalPolice.pdf> (15.2.2012)

¹⁴⁶ *The EUs Afghan Police Mission*: c. d.

¹⁴⁷ EUPOL-A je například iniciátorem a jedním z hlavních partnerů připravovaného kriminálního seriálu *Komisař Amanulláh*, který má kromě komerčních účelů sloužit také k propagaci civilní role ANP. “*Commissar Amanullah*” - TV Project about Afghan Police Empowerment Signed. In: EUPOL Afghanistan, <http://81.17.241.206/?q=node/127> (2.2.2012)

bezpečnostních garancí a obecná neochota uznat EUPOL-A jako partnera jasně vypovídá o negativním postoji, který NATO k této aktivitě EU zaujalo. EU zároveň nebyla schopna vytvořit pro svou poradní misi dostatečné politické, personální ani materiální podmínky, které by EUPOL-A umožnily její program efektivně prosazovat a vydobýt si v Afghánistánu odpovídající postavení. EU by do budoucna měla další pokusy o obdobnou spolupráci s NATO mimo rámec Berlin plus či jiné dohody, alespoň v hrubých obrysech definující práva a povinnosti obou stran, dobře zvažovat.

Jak ukázal případ operace Artemis, samostatné aktivity EU mohou dosáhnout lepších výsledků než spolupráce, která ze strany NATO dlouhodobě naráží na různě intenzivní projevy nezájmu či dokonce odporu. Dohoda Berlin plus se proto jeví sice jako do určité míry užitečná, nicméně v žádném případě nikoliv jako nezbytná pro efektivní činnost jednotek EU v zahraničí. Uplatňování této dohody je za současného stavu komplikováno významnými politickými faktory a využívání prostředků NATO pro operace EU přináší celou řadu komplikací. S postupným ukončováním operací v rámci ESDP v Evropě se navíc budoucí možnosti využívání Berlin plus nejeví optimisticky. Koncept FN se naopak jeví jako ideální odpověď na současný stav CFSP – jeho využívání je, přinejmenším za předpokladu, že se role vedoucího státu ujme stát s dostatečnou motivací, technickými a personálními prostředky, podle všeho dostatečnou podmínkou pro efektivní provádění zahraničních akcí EU i bez využívání dohody Berlin plus.

Ačkoliv na jednu stranu dochází k postupnému sblížování aktivit obou organizací, kdy se NATO i EU zabývají například otázkami policejních reforem a dalších spíše rozvojových projektů, pod touto obecnou podobností se skrývá přetrvávající nesoulad priorit a cílů, který obě organizace nadále staví proti sobě. Efektivní spolupráce tak dosud zůstává velmi obtížná a navíc se v současné době ani nejeví jako výhodná.

2.2. NATO: Nová řešení pro nové problémy

Stejně jako pro EU znamenal i pro NATO rok 2003 významnou změnu. V srpnu tohoto roku převzalo NATO velení nad jednotkami ISAF, jejichž činnost se následně z hlavního města Kábulu rozšířila do většiny ostatních částí Afghánistánu. Válka v Afghánistánu se stala nejrozsáhlejší operací v dějinách organizace a zároveň prvním nasazením sil NATO mimo Evropu.¹⁴⁸ Účast ve válce v Afghánistánu představuje v mnoha

¹⁴⁸ KHAN, Amina: *NATO IN AFGHANISTAN: POST RIGA*. In: ISSI, http://www.issi.org.pk/old-site/ss_Detail.php?dataId=418 (13.3.2012)

ohledech vrchol transformace NATO po konci studené války. Protipovstalecký boj v Asii, spojený se snahou o budování moderního státu, rozhodně nebyl v době vzniku organizace jejím zamýšleným cílem, přestože jeho zahájení předcházela první aktivace článku 5 Severoatlantické smlouvy. Druhá část této kapitoly se věnuje třem zahraničním akcím NATO, které průběh této transformace symbolizují. První z nich je operace *Joint Endeavor*, ke které došlo v Bosně v letech 1995 a 1996. Jedná se o typickou PK operaci, která byla zároveň první akcí tohoto typu pod vedením NATO. Druhou z nich je operace *Allied Force* provedená v roce 1999, která spočívala v nasazení vzdušných sil s cílem zabránit masakru civilního obyvatelstva v srbské provincii Kosovo. Poslední z nich bude angažmá NATO v afghánské válce. V tomto případě bude zvláštní pozornost věnována zvláště snahám NATO přispět k budování státních institucí, především pomocí PRT a již zmiňované mise NTM-A, v které se NATO nejvíce přiblížilo činnostem tradičně spojovaným se zahraničním působením EU.

Rozsáhlý výčet činností, kterým se NATO od počátku devadesátých let v rámci svých zahraničních akcí věnuje, svědčí o poměrně úspěšné adaptaci na novou situaci ve světě po skončení studené války. NATO má zjevně ambice zůstat klíčovým garantem bezpečnosti členských států, což v současnosti znamená schopnost vést jak válečné operace, tak udržovat mír a podílet se na výstavbě státních struktur.

Kromě komparace s již zkoumanými zahraničními akcemi EU a posouzení potenciálu pro spolupráci a soupeření obou organizací, se tato podkapitola zaměří také na celkovou efektivitu operací NATO a konkrétní klíčové faktory, které na schopnost této organizace plnit roli, jež od ní členské státy očekávají, mají vliv. Vzhledem k problému dvojího členství bude zároveň zajímavé sledovat, jak se preference členských států EU promítají do činnosti NATO.

2.2.1. Operace Joint Endeavor

První PK operace provedená NATO měla za cíl stabilizovat oblast Bosny a Hercegoviny (BaH) po uzavření Daytonské mírové dohody.¹⁴⁹ K zajištění implementace této dohody byly do BaH na základě rezoluce RB OSN 1031 vyslány v rámci operace *Joint Endeavor* mnohonárodní jednotky pod vedením NATO označované jako IFOR.¹⁵⁰ *Joint Endeavor* v několika ohledech představovala pro NATO značnou výzvu. Za prvé se na

¹⁴⁹Hlavními body této dohody bylo kromě ukončení bojů dvou územních jednotek v rámci BaH (Republiky Srbské (RS) a Federací Bosna a Hercegovina (FBaH), obývané muslimy a Chorvaty), základ mnohonárodního federálního státu a vytvoření tzv. zóny separace (ZS), oddělující tyto územní jednotky. *Dayton Peace Accords*. In: Avalon Project, http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/daymenu.asp (22.3.2012)

¹⁵⁰S/RES 1031. In: NATO, <http://www.nato.int/ifor/un/u951215a.htm> (22.3.2012)

operaci podílelo několik mnohonárodnostních divizí.¹⁵¹ Za další, *Joint Endeavor* byla první PK operací a prvním nasazení pozemních sil v zahraničí v dějinách organizace. Jednalo se také o test schopností armád států ucházejících se o členství a o možnost navázat lepší vztahy s Ruskem.

Nasazení pozemních jednotek NATO v BaH bylo ještě před vysláním IFOR při několika příležitostech zvažováno, s ohledem na vývoj probíhajícího konfliktu, a v oblasti již navíc působily jednotky UNPROFOR, které IFOR vystřídal 20. prosince 1995 – vstup jednotek NATO se tedy obešel bez vážnějších komplikací.¹⁵² Situace v BaH však nadále zůstávala napjatá, což na IFOR kladlo poměrně vysoké nároky ohledně výkonu povinností vyplývajících z Daytonské mírové dohody.¹⁵³ Ve světle zkušeností jednotek UNPROFOR¹⁵⁴ získaly jednotky IFOR v rámci operace *Joint Endeavor* poměrně rozsáhlé pravomoci k využívání síly, zároveň však investovaly i do spíše nevojenských aktivit jako byla komunikace s místními médii, která byla zpětně hodnocena jako velmi přínosná.¹⁵⁵ Významným problémem celé operace bylo především vynucování stažení nepřátelých armád na vyhrazená území. Především v prvních měsících operace docházela takřka denně k odhalení přítomnosti jednotek a výzbroje mimo vyhrazené oblasti, v některých případech kvůli chybám ozbrojených sil SR a FBaH, jindy šlo o záměrnou snahu IFOR oklamat – snahy IFOR o provádění hlídek a inspekcí byly zároveň často z obou stran obstruovány.¹⁵⁶ Latentní napětí na území BaH navíc po dobu působení jednotek IFOR stále představovalo riziko

¹⁵¹ Jednotky IFOR byly rozděleny celkem do tří mnohonárodních divizí, pod vedením USA, Velké Británie a Francie, v nichž byly zařazeny také jednotky ze států účastnících se programu PfP a několika dalších, přičemž v rámci mnohonárodní divize řízené USA působila i jedna ruská brigáda WENTZ, Larry K.: *Lessons of Bosnia: The IFOR Experience*. Washington, National Defense University 1997, s. 27–28.

¹⁵² První plán na pozemní intervenci v bývalé Jugoslávii byl dokončen již v roce 1993. Jednotky NATO se při zahájení operace musely vyrovnat především s technickými problémy, jako bylo přemostění řeky Sávy. *The U.S. Army in Bosnia and Hercegovina*. In: FAS, <http://www.fas.org/irp/doddir/army/ae-pam-525-100.pdf> (12.3.2012)

¹⁵³ Dohoda určila pro IFOR v zásadě dva typy povinností. Vojenské povinnosti se týkaly schopnosti IFOR udržovat mír, volně se pohybovat, kontrolovat ZS a zajišťovat stažení sil nepřátelých stran na vlastní území, přičemž v rámci výkonu těchto povinností mohla být použita i smrtící síla. K civilním povinnostem patřila např. asistence při zajišťování voleb, přičemž v civilní oblasti IFOR do značné míry závisel na ochotě místních aktérů spolupracovat. *Tamtéž*.

¹⁵⁴ Členové UNPROFOR byli v několika případech zajati a použiti jako lidské štíty proti náletům NATO. Obecně byly jednotky UNPROFOR neschopné zajistit vlastní bezpečnost, čímž snižovaly efektivitu mezinárodního úsilí. AOI, Chiyuki: *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post-Cold War era*. New York, Routledge 2011, s. 52–53.

¹⁵⁵ Tzv. *Combined Press Information Center* v Sarajevu bylo po dobu operace *Joint Endeavor* v nepřetržitém provozu a denně pořádalo tiskové konference. STEWART, George - THOMPSON, Frederick D.: *IFOR's Experience in Bosnia: Three Case Studies*. Alexandria, Center for Naval Analyses 1998, s. 8–9.

¹⁵⁶ Např. 18. května 1996 byl nalezen podzemní sklad zbraní pod ZS v oblasti Goradze. Obstrukce ze strany RS a FBaH spočívaly především v kladení nesmyslných podmínek pro vstup inspektorů IFOR do některých oblastí. *Tamtéž*, s. 31–32.

vypuknutí násilností, proti kterým bylo nutné zasahovat.¹⁵⁷ Situace v BaH byla na základě činnosti jednotek NATO postupně stabilizována,¹⁵⁸ což v roce 2003 umožnilo ukončit činnosti SFOR a předat rozhodující roli v oblasti EU, která v rámci dohody Berlin plus zahájila operaci *Althea*.

Ačkoliv operace *Joint Endeavor* poukázala na některé nedostatky ve výcviku západních armád, pokud šlo o přípravu na PK operace,¹⁵⁹ je tento milník v historii NATO možné hodnotit velmi pozitivně. Situace v BaH byla díky působení jednotek IFOR a později SFOR skutečně stabilizována a cíle Daytonské dohody byly v zásadě naplněny. Zároveň se v rámci působení NATO, jakožto garanta stability v poválečné balkánské oblasti podařilo zahájit integraci armád budoucích členských států do aktivit organizace a také alespoň dočasně položit základy pozitivnějších vztahů s Ruskem. V neposlední řadě operace *Joint Endeavor* započala proces, na jehož konci bylo možné do procesu udržování míru v BaH zapojit EU. NATO se prokázalo jako organizace schopná PK vykonávat kvalitně a to i v relativně komplikovaných post konfliktních oblastech.

Ve srovnání s PK operacemi EU se jako jasně patrná komparativní výhoda NATO jeví možnost účasti jednotek USA, které v rámci operace *Joint Endeavor* sehrály významnou úlohu jak díky počtu nasazených vojáků, tak i technickým a velitelským kapacitám. Na základě americké účasti NATO může operovat i v náročnějších podmínkách, než EU. Na druhou stranu spoléhání na účast USA do určité míry omezuje oblast možného konání PK operací NATO, neboť USA nemají zájem operovat např. v určitých částech Afriky.¹⁶⁰ Kromě toho se EU v případě operace *Artemis* ukázala být dostatečně schopná zvládat PK operace i v oblasti, kde je jejím jednotkám kladen ozbrojený odpor. PK operace EU v sobě mají taktéž obdobný integrační prvek, který bylo možné pozorovat u operace *Joint Endeavor*.¹⁶¹ Překrývání činností v oblasti PK operací u obou organizací a v této souvislosti i prostor pro soupeření nepochybně existuje. Zároveň se však přímo nabízí několik variant rozdělení

¹⁵⁷ K vážnému incidentu došlo např. 12. listopadu 1996, přičemž se však jednotkám IFOR podařilo situaci dostatečně rychle zklidnit. *The U.S. Army in Bosnia and Hercegovina*. c. d.

¹⁵⁸ Z politických důvodů byla přítomnost jednotek IFOR naplánována na jeden rok, což však nebyla dostatečná doba na úplnou stabilizaci BaH. Ve snaze o kompromisní řešení byla operace *Joint Endeavor* dne 20. prosince 1996 nahrazena nejprve operací *Joint Guard* a později *Joint Forge*, které opět pod vedením NATO prováděly jednotky SFOR. Rozdíl mezi IFOR a SFOR spočíval především v jejich početních stavech, přičemž SFOR pracoval na základě stejného mandátu jako jeho předchůdce. *SFOR Stabilisation Force in Bosnia and Hercegovina*. In: NATO, <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm> (22.3.2012)

¹⁵⁹ Vojáci americké armády si po návratu z *Joint Endeavor* stěžovali např. na nedostatečnou přípravu na situace, kdy se místní civilisté a především děti pokoušely navázat s hlídajícími jednotkami kontakt či se pohybovat v blízkosti jejich základů na vozidel. FOLEY, Diane M. – STEINBERG, ALMA G.: *Operation Joint Endeavor: Final Research Report*. Alexandria, United States Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences 1998, s. 8.

¹⁶⁰ KUYKENDAL, J. R.: c. d., s. 107.

¹⁶¹ Operace *Althea* se účastnilo 12 států, které nejsou členy EU. KEOHANE, D.: c. d., s. 215.

činností¹⁶² a spolupráce.¹⁶³ Možnosti formální úpravy vztahů obou organizací ve světle aktuálních dokumentů budou posouzeny ve čtvrté kapitole.

2.2.2. Operace Allied Force

Vzdušné kampaně zaměřené na vynucení změn politické, vojenské, či humanitární situace v krizových oblastech se pro svůj spektakulární charakter staly pravděpodobně mediálně nejsledovanější činností NATO. Zároveň jde o činnost na mezinárodní scéně poměrně ojedinělou, což poukazuje na technologickou i politickou výjimečnost, které se USA a NATO dosud těší. Vzdušné operace tohoto typu lze charakterizovat několika základními rysy. V první řadě se logicky jedná o maximalizaci úlohy vzdušných sil, které operují buď zcela samostatně, nebo s pozemní podporou relativně malého množství příslušníků speciálních sil. Druhým rysem je přinejmenším formálně humanitární motivace a třetím pak existence lokálních pozemních sil, které jsou západními vzdušnými silami buď chráněny, nebo přímo podporovány ve svém válečném úsilí.¹⁶⁴ Tento druh vojenských operací obecně umožňuje západním armádám maximalizovat jejich komparativní výhodu, spočívající v technologické převaze a zároveň minimalizovat komparativní nevýhodu spočívající ve vysoké citlivosti na vlastní ztráty. Jejich využívání bylo ve vojenských kruzích populární především v 90. letech a po zklamání z vedení bojů na základě protipovstaleckých doktrín v Afghánistánu a Iráku jejich popularita opět narůstá.¹⁶⁵

NATO dosud provedlo tři operace tohoto charakteru, *Deliberate Force* a *Allied Force* v bývalé Jugoslávii a *Unified Protector* v Libyi, přičemž se spolu s působením jednotek ISAF v Afghánistánu jedná po stránce vojenské, technické i organizační o nejnáročnější typ činnosti, kterému se NATO kdy věnovalo.¹⁶⁶ Na příkladu operace *Allied Force*, provedené v roce 1999 v Kosovu tak bude možné zdokumentovat rozložení vojenských schopností v rámci NATO a implikace, které pro schopnost NATO do budoucna provádět operace tohoto typu vyplývají z rozdílů mezi schopnostmi a přístupy USA a členských států EU. Zároveň

¹⁶² Činnosti mohou být rozděleny např. podle geografických kritérií, podle intenzity konfliktu atd.

¹⁶³ Příkladem může být „předávání štafety“ v rámci dohody Berlin plus. Tato možnost je však, jak již bylo uvedeno, politicky obtížně průchodná a zároveň implikuje podřízené postavení EU, což do budoucna nemusí být pro EU přijatelné.

¹⁶⁴ Pomineme-li humanitární motivaci je možné do této kategorie zařadit také úvodní fázi války v Afghánistánu, která byla ze strany USA vybojována v podstatě stejným způsobem. BIDDLE, Stephen D.: *Allies, Airpower, and Modern Warfare: The Afghan Model in Afghanistan and Iraq*. *International Security*, 30, 2005, č. 3, s. 161–162.

¹⁶⁵ COTICCHIA, Fabricio: *The 'enemy' at the gates? Assessing the European military contribution to the Libyan war*. *Perspectives on Federalism*, 3, 2011, č. 3, s. 52.

¹⁶⁶ Náročnost těchto operací navíc není doprovázena růstem kvality schopností členských států. Při organizaci operace *Unified Protector* se jako výrazný problém projevily nedostatečné schopnosti důstojníků, vyslaných některými členskými státy do velitelství NATO. DONNEL, Clara, M. – VAISSE, Justin: *Is Libya NATO's Final Bow?* In: Brookings, http://www.brookings.edu/opinions/2011/1202_libya_odonnell_vaisse.aspx (14.3.2012)

bude možné zdokumentovat roli NATO v činnosti, kterou EU prozatím není schopna ani ochotna napodobit.

Druhá vzdušná kampaň v bývalé Jugoslávii započala 24. března 1999 s cílem zabránit humanitární katastrofě hrozící v důsledku srbských protipovstaleckých operací na území Kosova.¹⁶⁷ Operace *Allied Force* byla původně plánována pouze na několik dní, což mělo dle názoru členských států NATO stačit na vynucení změny srbského přístupu. Druhým důvodem příliš optimistických odhadů byly obavy z možné snahy států EU intervenci NATO, která byla především v zájmu USA, zablokovat s odkazem na nejasný mandát a šance na úspěch.¹⁶⁸ Politická nestabilita v některých státech EU a jejich obecná váhavost od počátku ovlivňovaly proces přípravy operace poněkud rozporuplným způsobem. Spolupráce v rámci NATO však byla z pohledu USA nutná, neboť v BaH se v té době již v rámci jednotek SFOR nacházeli tisíce evropských vojáků.¹⁶⁹ Prezident Milošević tyto vynuceně optimistické předpoklady rozbil rozhodnutím dále eskalovat násilí v Kosovu, což NATO chápalo jako přímou výzvu vlastní kredibilitě. Ve většině skeptické evropské státy se spolu s USA ocitly v situaci, kdy si nemohly dovolit ustoupit.

Po technické stránce se nastavení operace na první pohled jevilo jednoduše. V rámci doktríny gradualismu¹⁷⁰ mělo NATO postupně eskalovat útoky na cíle v Jugoslávii a tím si vynutit zastavení srbských protipovstaleckých operací. Úspěšné dosažení tohoto stavu předpokládalo na straně NATO především dvě věci. První z nich byla schopnost efektivně provést vojenskou stránku operace, což vyžadovalo dostatečnou úroveň vzdušných sil NATO. Druhou byla schopnost efektivně zvládnout politickou rovinu operace, konkrétně dosažení shody na jednotném postupu v rámci aliance a vytváření uvěřitelného tlaku na Miloševićův režim. USA logicky hrály v obou oblastech vůdčí roli, v kontextu spolupráce NATO a EU bude především zajímavé zkoumat role evropských členských států NATO.

Výkon evropských letectev byl během operace *Allied Force* poměrně slabý, což bylo způsobeno několika hlavními faktory. Prvním z nich byla nedostatečná vybavenost tzv. přesně naváděnou municí (*precision guided munitions* – PGMs), jejíž využívání bylo nutností kvůli snaze minimalizovat civilní oběti a ničit srbské jednotky skrývající se v obtížném terénu.¹⁷¹

¹⁶⁷ LATAWSKI, Paul – SMITH, Martin: *The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold War European security*. Manchester, Manchester University Press 2003, s. 6–7.

¹⁶⁸ *Tamtéž*, s. 11–12.

¹⁶⁹ *SFOR Stabilisation Force in Bosnia and Hercegovina*. c. d.

¹⁷⁰ Na začátku operace bylo schváleno 169 cílů, přičemž tento seznam byl postupně rozšířen až na 976.

Gradualismus byl výrazem nenaplněné naděje na dosažení rychlé kapitulace za vynaložení minimální síly.

LAMBETH, Benjamin S.: *Airwar for Kosovo: A Strategic and Operational assessment*. Santa Monica, RAND Corporation 2001, s. 38.

¹⁷¹ *Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report*. Washington, US Congress 2000, s. 79.

Z evropských států byly PGMs schopny využívat pouze letouny Velké Británie a Francie. Ačkoliv počet shozené konvenční munice překonal počet shozených PGMs zhruba v poměru dvě ku jedné, na PGMs připadalo 70 % všech zničených cílů.¹⁷² Z toho vyplývá jednak minimální přínos ostatních evropských letectev pro válečné úsilí, jednak vyšší rizikovitost nasazování letounů ostatních států k útokům na pozemní cíle. Bez PGMs bylo totiž zapotřebí ten samý cíl napadnout několikrát, čímž rostlo riziko vlastních ztrát, kvůli munici shozené mimo cíl navíc vznikalo riziko civilních ztrát a zamořování oblastí nevybuchlou municí.

Druhým významným faktorem byla zjevná nedostatečnost podpůrných prostředků na straně letectev EU, především v oblastech průzkumu, přístrojů pro operace v noci či za špatného počasí a vzdušného tankování. Nedostatečné průzkumné prostředky spolu s neschopností velké části evropských letounů operovat v podmínkách snížené viditelnosti ještě více limitovala jejich využitelnost pro útoky na pozemní cíle, zvláště v pozdější fázi operace, kdy se útoky začaly soustředit na srbské jednotky v poli, spíše než na nepohyblivé cíle.¹⁷³ I přes nasazení několika evropských tankovacích letounů navíc vzdušné tankování záviselo z 90 % na letounech USA, což opět dokresluje nedostatečnost evropských kapacit, zvláště v souvislosti s vysokou mírou letového času, který evropské letouny promrhaly ve snaze nalézt cíle.

Třetí faktor úzce souvisí se dvěma předchozími – jedná se o zbytečně vysoký podíl tzv. bojových vzdušných hlídek (*Combat Air Patrols* – CAPs) na celkovém počtu misí provedených v rámci operace *Allied Force*. CAPs jsou určeny pro detekci a ničení nepřátelských letounů nad určenou oblastí a letouny které se jich účastní, se pohybují ve velkých výškách.¹⁷⁴ Během operace *Allied Force* na CAPs připadlo zhruba 17 % všech misí, což je více, než např. při operaci *Desert Storm*, přestože irácké letectvo představovalo mnohem vyšší hrozbu než to srbské.¹⁷⁵ Srbské letectvo navíc v podstatě přestalo fungovat po prvním týdnu operace a pro tak vysoké procento CAPs tedy objektivně nebyl důvod.¹⁷⁶ Vysoký podíl CAPs dále ilustroval nemohoucnost letectev EU, vyplývající z nízké kvality technického vybavení.

¹⁷² PETERS, J. E – JOHNSON, S. a kol.: c. d., s. 36.

¹⁷³ LAMBETH, B. S.: c. d., s. 120-121.

¹⁷⁴ *Military Definitions*. In: FAS, <http://www.fas.org/news/reference/lexicon/dec.htm> (12.3.2012)

¹⁷⁵ PETERS, John E. – JOHNSON, S. a kol: c. d., s. 29.

¹⁷⁶ CAPs se však přesně z těchto důvodů staly mezi evropskými letectvy velice populární činností. Evropské vlády mohly na jednu stranu poukazovat na účast svých letounů na bojových operacích. Ve skutečnosti se však jejich letouny – neschopné efektivních útoků na pozemní cíle – pouze pohybovaly vysoko nad bojištěm, kde jim nehrozilo nebezpečí od srbské protivzdušné obrany, a vyhledávaly vzdušné souboje, které však srbské letectvo nebylo schopno ani ochotno podstoupit. *Tamtéž*.

Po ukončení operace *Allied Force* byly tyto problémy podrobeny podrobné analýze ze strany jednotlivých států i různých think-tanků. Nedostatečnost kapacit byla státy EU vzata na vědomí a jejich vlády se zavázaly pracovat na jejich zvyšování, např. v rámci dlouhodobého programu *Defence Capacity Initiative* (DCI).¹⁷⁷

Kromě technických problémů přispívaly evropské státy ke komplikacím operace *Allied Force* také v politické rovině. Evropané měli například často výhrady k výběru cílů bombardování, což omezovalo celkovou efektivitu a pravděpodobně operaci prodloužilo.¹⁷⁸ Dlouhodobá odolnost Miloševičova režimu navíc s přibývajícím časem vedla k dalším rozporům uvnitř Aliance, které se koncentrovaly především v debatách ohledně možnosti pozemní invaze do Kosova, nebo dokonce možnosti dobytí Bělehradu.¹⁷⁹

Operace *Allied Force* a vzdušné kampaně tohoto typu obecně dosud představují hlavní komparativní výhodu ve schopnostech NATO oproti EU. Ačkoliv nedávná operace *Unified Protector* byla ve větší míře v režii států EU, i zde se ukázalo, že bez podpory USA operace tohoto typu není v evropských silách provádět.¹⁸⁰ To zároveň poukazuje na celkovou nevyváženost schopností a kapacit v rámci NATO. Zapojování spojenců do vojenských operací je pro USA politicky výhodné, zároveň však snižuje vojenskou efektivitu, neboť po technické stránce státy EU dlouhodobě nejsou s USA schopny držet krok. Vzhledem k postupnému odklonu zájmů USA do oblasti Asie a Pacifiku¹⁸¹ může být EU do budoucna nucena zvyšovat vlastní kapacity. V současné době za absence vlastních velitelských struktur a politické vůle k financování projektů na zvyšování vojenských kapacit se však EU nejeví být na takový scénář připravena. Z pohledu EU tento stav zároveň vysvětluje zájem o PK operace a důraz na civilně vojenskou spolupráci obecně. Činnost tohoto typu je technicky i finančně mnohem méně náročná a představuje možnost proměnit nouzi EU v její ctnost. V závislosti na politických zájmech USA se dá čekat, že NATO nadále zůstane hlavním západním garantem vzdušných kampaní, které dosud zjevně patří k oblíbeným politickým zahraničněpolitickým nástrojům.

¹⁷⁷ *Statement on the Defence Capabilities Initiative*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_18205.htm?selectedLocale=en (12.3.2012)

¹⁷⁸ *Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report*. s. 24.

¹⁷⁹ Hlavním proponentem pozemní invaze byla Velká Británie, která však narážela na silný odpor ze strany dalších členských států, především Řecka a Německa. Milošević nakonec kapituloval krátce předtím, než NATO dosáhlo ohledně nasazení pozemních sil definitivního rozhodnutí. Invazní plány připravené Velkou Británií následně posloužily jako základ pro nasazení jednotek KFOR. LAMBETH, B. S.: c. d., s. 46–47.

¹⁸⁰ *SHORT WAR, LONG SHADOW: The Political and Military Legacies of the 2011 Libya Campaign*. In: RUSI, http://www.rusi.org/downloads/assets/WHR_1-12.pdf (22.3.2012)

¹⁸¹ *Defense Strategic Guidance*. In: Department of Defence, http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf (13.3.2012)

2.2.3. ISAF ve válce v Afghánistánu

Uplatnění článku 5 Severoatlantické smlouvy 12. září 2001 bylo historicky první příležitostí, při které musely členské státy dostat závazku vzájemné obrany.¹⁸² V době zahájení války v Afghánistánu však NATO prošlo již výraznou transformací, která těžiště činnosti organizace výrazně vychýlila od vedení válečných operací. Jedním z hlavních důvodů této změny, který zároveň výrazně ovlivnil podobu zapojení NATO do afghánské války, byla nerovnováha vojenské síly ve světě po skončení studené války, kdy USA byly schopny vést a vyhrát konvenční válku proti jakémukoliv nepříteli i bez pomoci spojenců.¹⁸³ Tento stav se obecně projevoval v první kapitole zmiňovaným rozšiřováním působení NATO do nových oblastí, v případě války v Afghánistánu se konkrétně projevil druhořadým postavením, které ISAF pod vedením NATO ve válečném úsilí zaujímal. Již před zahájením konfliktu v Afghánistánu se NATO do války proti terorismu zapojilo v podpůrné roli: v rámci operace *Active Endeavor* provádělo hlídkovou činnost v oblasti středomoří¹⁸⁴ a operace *Eagle Assist* přispěla k ochraně vzdušného prostoru USA.¹⁸⁵ Hlavní tíha bojů v Afghánistánu vždy spočívala na ozbrojených silách USA. Mezinárodní vojenská přítomnost se v rámci sil ISAF, vytvořených v prosinci 2001, měla omezit pouze na poskytování podpory, konkrétně na ochranu hlavního města a v něm vznikajícího režimu.¹⁸⁶

I když původní americká intervence proti režimu Talibanu v reakci na útoky z 11. září 2001 přinesla rychlý úspěch, alespoň pokud se jednalo o zničení základen Al-Kájdý a ukončení nadvlády hnutí Tálibán nad Afghánistánem, patřila hlubší transformace celého státu od počátku k cílům USA a jejich spojenců. Dosažení tohoto cíle vyžadovalo výrazné zapojení spojeneckých sil do procesu rekonstrukce infrastruktury a výstavby státního aparátu, které by bylo nemyslitelné bez spolupráce s civilními aktéry. NATO se vzhledem ke své rostoucí kompetenci v humanitární oblasti¹⁸⁷ a v rámci přebírání vyšší odpovědnosti za vedení celé války¹⁸⁸ muselo vedle bojových operací intenzivně zapojit také do všeobecného úsilí o výstavbu státních institucí Karzaiova režimu. Vedoucí roli v této válce na straně mezinárodních sil od počátku sehrávaly USA, které také v oblasti obnovy infrastruktury

¹⁸² GOWERS-GARWOOD, Andrew: *SELF-DEFENCE AGAINST TERRORISM IN THE POST-9/11 WORLD*.

In: QUT, <http://ljj.law.qut.edu.au/editions/v4n2/pdf/Garwood-Gowers.pdf> (3.3.2012)

¹⁸³ BERTRAM, Christoph: *Farwell to War*. In: NATO,

<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/military.html> (3.3.2012)

¹⁸⁴ *Operation Active Endeavor*. NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (3.3.2012)

¹⁸⁵ *Operation Eagle Assist*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (3.3.2012)

¹⁸⁶ *About ISAF: History*. In: NATO, <http://www.isaf.nato.int/history.html> (3.3.2012)

¹⁸⁷ *NATO's Growing Humanitarian Role*. In: NATO,

<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art4.html> (3.3.2012)

¹⁸⁸ ISAF mezi lety 2003 a 2006 rozšířil svou působnost na celé území Afghánistánu. *About ISAF: History*.

a výstavby státních institucí nastavily trendy, jež byly ze strany NATO přebírány a rozšiřovány.

Ještě před vznikem konceptu PRT a jeho zahrnutí pod autoritu NATO v rámci jednotek ISAF, nasadili Američané tzv. koaliční humanitární buňky (*Coalition Humanitarian Cells - CHLC*), za účelem získání podpory obyvatelstva velkých afghánských měst skrze tzv. projekty rychlého dopadu (*Quick Impact Projects - QIPs*), které se zabývaly odstraňováním nejpalčivějších problémů s nedostatečnou infrastrukturou.¹⁸⁹ CHLC byly nahrazeny nově vyvinutým konceptem PRT v roce 2003,¹⁹⁰ přičemž americké PRT byly využívány do značné míry jakožto doplněk standardních bojových jednotek.¹⁹¹ Hlavním cílem civilních sekcí v rámci amerických PRT bylo pomocí QIPs zajistit spolupráci civilního obyvatelstva v oblastech nasazení.¹⁹² Přílišný důraz na vojenské aspekty PRT kladený americkými ozbrojenými silami na jednu stranu odpovídal jejich potřebám, neboť právě Američané dlouhodobě nesli největší bojovou zátěž, zároveň však komplikoval postavení civilních sekcí PRT, jichž činnost byla vojenskými důstojníky často vnímána jako druhořadá či dokonce zbytečná.¹⁹³ I přes zmíněné problémy se koncept PRT úspěšně etabloval a předpokládá se jeho využívání i v konfliktních oblastech mimo Afghánistán a Irák.¹⁹⁴ Pravděpodobně se v budoucnu stane integrální součástí činnosti západních armád v rámci zahraničních misí.

Efektivní kombinace civilních a vojenských přístupů je v oblasti zahraničních operací obecně považována za jednu z hlavních předností EU oproti NATO či USA.¹⁹⁵ Členské státy EU, s výjimkou Velké Británie, navíc své vojenské jednotky používají především k PK operacím, kde využívání civilních i vojenských přístupů vždy hraje významnou roli.¹⁹⁶ Většina zahraničních operací EU měla převážně civilní charakter a vojenské mise v rámci ESDP jen málokdy zahrnovaly bojová nasazení.¹⁹⁷ Evropská preference pro civilní a nebojové

¹⁸⁹ FRANKE, Volker: *The peace building dilemma: Civil-military cooperation in stability operations*. International Journal of Peace Studies, 11, 2006, č. 2, s. 10.

¹⁹⁰ PRT byly založeny jako prostředek k šíření vlivu Karzaiova režimu mimo hlavní město kombinací vojenských a civilních prostředků. ERONEN, Oskari: *PRT Models in Afghanistan: Approaches to Civil-Military Integration*. In: Finland Civilian Crisis Management Studies, [http://www.intermin.fi/pelastus/cmc/images.nsf/files/8442FEDCC134982CC225755A0059D3D0/\\$file/Studies_5_Eronen.pdf](http://www.intermin.fi/pelastus/cmc/images.nsf/files/8442FEDCC134982CC225755A0059D3D0/$file/Studies_5_Eronen.pdf) (20.12.2011)

¹⁹¹ *Provincial Reconstruction Teams: Lessons and Recommendations*. In: Princeton University, http://www.princeton.edu/research/pwreports_f07/wws591b.pdf (1.11.2011)

¹⁹² *Tamtéž.*

¹⁹³ *PROVINCIAL RECONSTRUCTION TEAMS IN AFGHANISTAN AN INTERAGENCY ASSESSMENT*. In: USAID, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADG252.pdf (12.12.2011)

¹⁹⁴ *Tamtéž.*

¹⁹⁵ KUYKENDALL, J. R.: c .d, s. 115-116.

¹⁹⁶ POLLICK, Sean: *CIVIL-MILITARY COOPERATION: A NEW TOOL FOR PEACEKEEPERS*. In: Canadian Military Journal, <http://ics.leeds.ac.uk/papers/pmt/exhibits/619/pollick.pdf> (25.12.2011)

¹⁹⁷ HOMAN, Kees: *Operation Artemis in Democratic Republic of Congo*. In: Clingendael, http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf (29.11.2011)

činnosti se jasně projevila také při nasazení PRT v rámci jednotek ISAF, ve kterých úlohu vedoucího státu zastávaly členské státy EU. V tomto případě se preference a schopnosti členských států EU výrazně projevily na podobě jejich příspěvku pro operaci NATO. Problém výrazných rozdílů ve schopnostech armád USA a evropských členů NATO kvalitu zahraničních operací této organizace ovlivňuje dlouhodobě, na což již bylo poukázáno v případě operace *Allied Force*.¹⁹⁸ Upadající schopnost v podstatě všech členských států EU vést regulérní válečné operace je spojena také s rostoucí politickou preferencí pro využívání vojenských jednotek k nebojovým činnostem a minimalizaci rizik při nasazení v nebezpečných oblastech. Symbolem tohoto trendu se v afghánské válce stali již zmiňované národní výhrady, jež výrazným způsobem omezily využitelnost vojenských jednotek, které jimi byly vázány.¹⁹⁹ Jednotky ISAF byly tímto způsobem rozděleny taktéž po politické stránce. Pro NATO z toho obecně vyplývá další omezení akceschopnosti, jde-li o provádění bojových operací, což celou organizaci může zavést k ještě vyššímu splývání činností s EU. Především evropské členské státy totiž zjevně preferují využívání svých vojenských jednotek pro nebojové účely, což v případě nutnosti bojového nasazení značně omezuje počty jednotek, které NATO může efektivně využít.

Zatímco americké PRT operovaly ve vysoce nebezpečných oblastech, měly jen malou civilní složku a jejich hlavním cílem bylo podporovat bojové jednotky pomocí QIPs, členské státy EU pro své PRT zvolily celou škálu různých přístupů a cílů. Na jednom konci spektra stála Velká Británie, která neváhala nasadit své PRT do nebezpečných oblastí, ale zároveň mnohem více zdůrazňovala roli civilních složek, které u jednotlivých PRT měli zhruba 30 členů. Kromě QIPs se zabývaly také dlouhodobějšími projekty. Další členské státy EU se snažily své PRT v různé míře od bojových operací distancovat, jednak pomocí již zmiňovaných národních výhrad, jednak jejich nasazováním do relativně klidných oblastí. Německé PRT reprezentují opačný pól. Jejich vojenské složky měly za úkol pouze poskytovat ochranu příslušníkům civilních složek, jejichž cílem bylo nastartovat a podporovat udržitelný rozvoj v jejich operačních oblastech, což vyžadovalo práci na celé řadě dlouhodobých projektů.²⁰⁰ Civilní členové německých PRT navíc v některých případech odmítali vojenský doprovod z obav, aby civilní poskytovatelé humanitární pomoci nebyli povstalci považováni za součást západního válečného úsilí.

¹⁹⁸ PETERS, John E. – JOHNSON, S. a kol: c. d., s. 20.

¹⁹⁹ *NATO in Afghanistan: A Test of the Transatlantic Alliance*. In: FAS, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33627.pdf> (13.3.2012)

²⁰⁰ *Provincial Reconstruction Teams: Lessons and Recommendations*. c. d.

Protože konfigurace PRT nasazených ostatními členskými státy EU zapadala mezi uvedené příklady Velké Británie a Německa, přičemž naprostá většina z nich měla blíže k německému modelu, je možné dojít k závěru, že se Evropané rozhodli držet svých zavedených postupů známých ze zahraničních operací EU i v podmínkách probíhající války. To jednak vedlo USA ke stížnostem na nízkou využitelnost jednotek ze států EU, vázaných národními výhradami,²⁰¹ zároveň to však evropským PRT umožnilo přispět efektivněji k všeobecnému rozvoji Afghánistánu, než jejich příliš militaristicky založeným protějškům, vedeným USA. Válka v Afghánistánu poukazuje na hluboký rozdíl mezi USA a evropskou částí NATO, který je pro celou organizaci smíšeným požehnáním. Příklad využití v EU prosazované kombinace civilních a vojenských přístupů v rámci konceptu PRT v afghánské válce je možné považovat za pozitivní projev transformace NATO. Na druhou stranu, slabé výkony evropské části NATO během vzdušných operací na Balkáně a v nedávné době také v Libyi,²⁰² stejně jako potíže s nízkou využitelností evropských pozemních jednotek v Afghánistánu poukazují na klesající hodnotu NATO, jako nástroje pro vedení bojových operací.

Tak, jako má NATO tendenci, například pomocí dohody Berlin plus, stavět EU do role podpůrné organizace, bylo v rámci afghánské války samo do této role postaveno USA. NATO se dosud jeví jako dostatečně schopný aktér v případech, kdy je zapotřebí pomocí náletů vynutit politické změny na nepřátelských režimech či udržovat mír mezi zneprátelenými stranami. V současné době však není schopno hrát vedoucí úlohu v rámci rozsáhlejších konfliktů, vyžadujících nasazení celé škály vojenských prostředků a celkově jeho bojové schopnosti bez přímé účasti USA rapidně klesají. Úpadek vojenských schopností NATO přitom zjevně souvisí s prioritami ESDP, zaměřenými na nebojové činnosti. Vzhledem k tomu, že si členské státy EU v dohledné době nebudou schopny a ochotny udržovat separátně cvičené a vyzbrojované jednotky pro bojové operace v rámci NATO a pro civilně-vojenské operace v rámci ESDP, se dá očekávat, že trend poklesu bojových schopností jejich armád bude nadále pokračovat. To se projeví na celkových schopnostech NATO, které tak bude nadále „europeizováno“ a nuceno stále více provádět operace humanitárního a civilně-vojenského charakteru, protože na činnosti jiného typu naprostá většina členských států

²⁰¹ DALE, Helle: *NATO in Afghanistan: A Test Case for Future Missions*. In: The Heritage Foundation <http://www.heritage.org/research/reports/2006/12/nato-in-afghanistan-a-test-case-for-future-missions> (25.12.2011)

²⁰² Při operaci *Unified Protector* se u evropských letectev projevila většina problémů pozorovaných při operaci *Allied Force*. DONNEL, C. M. – VAÏSSE, J.: c. d.

nebude stačit. Tento vývoj je ze strany USA silně kritizován²⁰³ a neschopnost velké části evropských členů NATO reálně přispívat k zajišťování bezpečnosti ve světě se tak do budoucna může stát v rámci Aliance nestabilizujícím faktorem.

²⁰³ *Transcript of Defense Secretary Gates's Speech on NATO's Future*. In: WSJ, <http://blogs.wsj.com/washwire/2011/06/10/transcript-of-defense-secretary-gates-speech-on-natos-future/> (12.3.2012)

3. Vojenské jednotky NATO a EU pro zahraniční mise

3.1. EU: Od Rapid Response Force k EU Battlegroups

Lze-li považovat rok 2003 za důležitý mezník ve vývoji zahraničních operací NATO i EU, lze to samé vzhledem k vývoji jednotek obou organizací určených k nasazení v těchto operacích říct o roce 2007. V tomto roce byla na summitu NATO v Rize vyhlášena bojeschopnost jednotek NRF a EU taktéž aktivovala své EUBGs. Obě organizace učinily důležitý krok ke zlepšení svých schopností reagovat na neočekávané krize.

Změny v mezinárodním prostředí po konci studené války se v rámci postupné expanze integračního procesu do zahraničněpolitické a bezpečnostní oblasti začaly logicky promítat také do činnosti EU. Zahnutí WEU a PÚ do smluvního rámce spolu s prohlubováním konsenzu o prospěšnosti rozvoje vnějších aktivit a potřebě nezávislých kapacit EU pro zahraniční operace postupně přiměly členské státy vrátit se částečně k některým myšlenkám z první poloviny 50. let, které rozvíjely ideu evropských ozbrojených sil. Po zhruba čtyřiceti letech od krachu EDC politická situace v EU samozřejmě neumožňovala vytvoření supranacionálních sil po vzoru EDF, nicméně koncepty vojenských jednotek působících pod evropskou vlajkou a koordinovaných programů akvizic výzbroje začaly být znovu aktuální.

Počátky budování obraných a bezpečnostních struktur EU je možné vysledovat k francouzsko-britskému summitu v Saint-Malo roku 1998, který potvrdil přesvědčení, že by se EU měla stát aktérem na poli mezinárodní bezpečnosti. O rok později summit Evropské rady v Helsinkách položil základy ESDP a přijal závazek vytvořit vojenskou jednotku EU Rapid Response Force (EURRF) o síle 50 000 – 60 000 mužů, která by byla v případě krize schopna rychlého nasazení mimo území EU a nezávislých operací po dobu až jednoho roku.²⁰⁴ Tato jednotka měla poprvé EU poskytnout nezávislý expediční sbor schopný činnosti v zahraničí.²⁰⁵

Projekt nezávislých jednotek EU pro zahraniční mise měl tedy od počátku jasné vazby na PK a humanitární činnosti vyplývající z PÚ a obecného způsobu, kterým se EU chtěla jakožto aktér na poli mezinárodních vztahů profilovat. Hlavními tahouny celé ESDP byly od počátku Velká Británie a Francie, jakožto členské státy s nejrozvinutějšími vojenskými

²⁰⁴ *Helsinki Headline Goal*. In: European Council, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20Headline%20Goal.pdf> (13.3.2012)

²⁰⁵ V roce 2003 pak další britsko-francouzský summit v Le Touquet zdůraznil, že by jednotky tohoto typu měly být schopny nasazení na moři, ve vzduchu či na vodě během pěti až deseti dnů od vyžádání, které by mělo být vždy spojeno s žádostí OSN. DUKE, Simon: *Consensus building in ESDP: The lessons of Operation Artemis*. In: Palgrave journals, <http://www.palgrave-journals.com/ip/journal/v46/n4/full/ip20091a.html> (13.3.2012)

kapacitami a také největšími zkušenostmi s nasazováním vojenských sil v zahraničí. EURRF byla inspirována jednotkami KFOR, které provedly operaci *Joint Guardian* v Kosovu, přičemž EU byla koncem 90. let přesvědčena, že bude schopna operaci tohoto typu provést nezávisle.²⁰⁶ Koncept takového expedičního sboru však s sebou přinášel celou řadu potíží, se kterými se EU nebyla schopna vyrovnat.

V první řadě zde byla otázka skutečné rychlosti reakce, kterou měla EURRF v názvu. EURRF totiž nebyla navržena jako sbor, který by byl udržován ve stálém režimu pohotovosti, nýbrž jako pouhý katalog sil, které mohly být v případě nutnosti pro nasazení v rámci ESDP zmobilizovány.²⁰⁷ Pro praxi z toho vyplynulo, že vzhledem k omezeným kapacitám evropských armád mohla snadno nastat situace, kdy by kvůli nasazení v jiných operacích např. v operacích NATO, nebyl dostupný dostatek vojáků nebo by nebylo možné jejich dostatečně rychlé nasazení. S problémem rychlosti nasazení dále souvisel chronický nedostatek přepravních kapacit, který v podstatě vylučoval nasazení tak velkého počtu evropských vojáků v zahraničí bez asistence USA.²⁰⁸ Projekt EURRF dlouhodobě stagnoval,²⁰⁹ protože závazky ohledně zvyšování přepravních kapacit i počtu vojáků schopných nasazení v zahraničí stanovené v rámci EU měly dlouhodobě stejně mizivé výsledky, jako obdobné závazky v rámci NATO.

Významný impuls pro projekt mezinárodních vojenských jednotek EU přišel v roce 2003 s již reflektovanou operací *Artemis*. Idea mnohem menších jednotek, operujících na relativně malém území po kratší dobu totiž představovala pro EU vítanou možnost jak alespoň částečně realizovat plány na vytvoření vlastních vojenských jednotek za vynaložení nižších nákladů. V roce 2004 byla celá iniciativa rozšířena o koncept EUBGs, jednotek o síle zhruba 1500 mužů, schopných samostatně operovat mimo území EU po 30 dnů.²¹⁰ První EUBGs začaly fungovat v roce 2005, přičemž celý projekt je plně funkční od roku 2007.²¹¹ Díky

²⁰⁶ PETERS, John E. – JOHNSON, S. a kol: c. d., s. 85

²⁰⁷ HAYNE, Jean-Yves: *Battle Groups: out of necessity, still a virtue?* European Security Review, 8, 2008, č. 39, s. 3.

²⁰⁸ Důvodem špatného stavu dopravních kapacit evropských armád je jejich nedostatečná transformace po konci studené války, během které se kvůli důrazu na teritoriální obranu nepředpokládala nutnost přesouvat jednotky na jiné kontinenty. MAWDSLEY, Jocelyn - QUILLÉ, Gerrard: *Equipping the Rapid Reaction Force: Options for and Constraints on a European Defence Equipment Strategy*. Bonn, BICC 2003, s. 50–51.

²⁰⁹ *EU Debates of Attrition: A Slow Death for Europe's 'Rapid Reaction Force'?* In: defenceiq,

<http://www.defenceiq.com/air-land-and-sea-defence-services/articles/eu-debates-of-attrition-the-slow-death-of-europe-s/> (13.3.2012)

²¹⁰ Spolu s EUBGs byla stejným dokumentem ustavena také EDA, jejímž cílem bylo především zlepšovat situaci v oblasti vojenských kapacit, které znemožnily reálné fungování EURRF. *Headline Goal 2010*. In: European Council, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf> (13.3.2012)

²¹¹ LINDSTROM, Gustav: *Enter the EU Battlegroups*. Paris, EUISS 2007, s. 14.

EUBGs EU začala disponovat vlastními, nezávislými vojenskými kapacitami, jejichž využitelnost se jevila jako mnohem reálnější než v případě EURRF.

Mezi hlavní pozitivní změny, které EUBGs oproti EURRF přinesly, bylo zavedení principu rotačního udržování pohotovosti. Jedna až dvě EUBGs byly v šestiměsíčních intervalech udržovány ve stavu připravenosti, což dalo EU skutečnou šanci rychlou reakci provést. Díky podstatně menšímu počtu vojáků i kratší očekávané době nasazení bylo pro členské státy navíc reálné takovéto jednotky skutečně udržovat. V současnosti systém rotací opravdu běží a EUBGs jsou členskými státy udržovány.²¹² Malá velikost a krátká doba nasazení však přirozeně také představují značnou slabinu celého projektu. Početní slabost EUBGs dává prostor k reálným pochybnostem o schopnosti těchto jednotek zvládnout poměrně širokou škálu činností, které od nich mohou být v rámci PÚ očekávány, dále může představovat potenciálně rizikový faktor, který snižuje jejich obranyschopnost.²¹³ Krátká doba nasazení pak EUBGs staví do role přechodného aktéra, který bude nucen v rámci řešení krize rychle předat štafetu dalším jednotkám.²¹⁴ Vzhledem k preferenci operací v Africe se tedy s nejvyšší pravděpodobností bude jednat o jednotky OSN či Africké Unie (AU). Tradičně nízká kvalita jednotek těchto dvou organizací může vést k opětovnému zhoršení situace a tedy de facto k vymazání dopadu přítomnosti EUBGs, jak se ostatně stalo i po skončení původní operace *Artemis*.²¹⁵ O schopnosti EUBGs reálně v zahraničí hájit zájmy EU, případně asistovat při řešení humanitárních krizí je možné pochybovat.

Kromě těchto problémů technického rázu se však EUBGs potýkají také s velmi vážnými politickými problémy. Přestože v době, kdy se EU rozhodla podruhé vyslat vojenské jednotky do DRC²¹⁶ a Čadu,²¹⁷ byly již jednotky EUBGs k dispozici a jejich vedoucí státy byly požádány o jejich nasazení, v obou případech však Německo a severské státy nasazení svých EUBGs odmítly, mimo jiné kvůli nejasnostem ohledně financování jejich provozu v zahraničí. Místo EUBGs opět musely být pro tyto operace sestavovány ad hoc formace.²¹⁸

²¹² *EU Battlegroup*. In: Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (13.3.2012)

²¹³ HAYNE, J.-Y.: c. d., s. 4.

²¹⁴ *The EU Battlegroups*. In: European Council, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91624.pdf (13.3.2012)

²¹⁵ HOMAN, K.: c. d.

²¹⁶ MAJOR, Claudia: *EUFOR RD Congo: The military operation EUFOR RD Congo 2006*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 311–312.

²¹⁷ HELLY, Damien: *EUFOR Tchad/RCA The EU military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 339.

²¹⁸ V případě nasazení v DRC byla připravena německo-francouzská EUBG, složená z 90 % z německých vojáků. Německo odmítlo její nasazení a místo toho byla vyslána ad hoc formace pod německým velením.

Po teoretické stránce jsou sice EUBGs použitelným nástrojem, jejich praktická efektivita i samotná ochota členských států je skutečně využívat však doposud nejsou zcela prokázány.

Bezpochyby pozitivním atributem EUBGs je účast jednotek ze států mimo EU, která pomáhá budovat silnější vztahy v oblasti bezpečnosti mezi EU a státy, které s ní sdílejí určité zájmy. Prohlášení Evropské rady z Nice výslovně vyzívá členské státy, aby uvážily možnost zařazovat do svých EUBGs členské státy NATO, kandidátské země, případně další státy, které o vojenskou spolupráci projeví zájem. Jako příklad naplňování této výzvy může být uvedeno Norsko, které přispívá 150 vojáky do tzv. *Nordic* EUBG.²¹⁹ Již zmiňovaný integrační prvek, který je možné pozorovat v rámci zahraničních operací NATO i EU je díky konceptu EUBGs nadále podporován.

Jednotky EU pro zahraniční mise vznikly v reakci na změny v mezinárodní situaci po studené válce a jako takové jsou výrazem snahy EU stát se v této oblasti plnohodnotným a aktivním aktérem. Jejich požadovanými vlastnostmi je možnost rychlého nasazení i ve vzdálených oblastech a schopnost poradit si se širokou škálou úkolů vyplývajících z PÚ. Jejich praktické fungování je však komplikováno nedostatečnými vojenskými kapacitami členských států, neochotou tyto kapacity reálně zvyšovat a nejednoznačným postojem k možnosti jejich skutečného využití. Po selhání projektu EURRF, který se nepodařilo realizovat, však EUBGs představují relativně funkční koncept a zároveň vyjadřují alespoň minimální vůli členských států pokračovat v cestě, na jejímž konci by se EU měla stát aktérem disponujícím důvěryhodnými a použitelnými vojenskými nástroji. Nakolik je projekt EUBGs v konkurenčním vztahu s obdobným projektem NATO ověří druhá část této kapitoly.

3.2. NATO: NATO Response Force

Součástí transformace NATO na základě bezpečnostních výzev mezinárodního prostředí v období po studené válce byla změna orientace z teritoriální obrany na operace v zahraničí, které mohly mít charakter bojového nasazení, PK nebo poskytování humanitární pomoci. Dříve zmiňované operace *Joint Endeavor* či *Joint Guardian*, provedené v 90. letech v bývalé Jugoslávii, jednoznačně demonstrovaly, jak důležitá bude v novém prostředí schopnost vysílat mimo území členských států relativně malé, ale dobře vybavené a vycvičené jednotky, které se budou schopné úspěšně vypořádat se širokou škálou krizových situací.

Problém tedy nespočíval v německé neochotě v DRC zasáhnout, nýbrž v neochotě zasáhnout pomocí EUBGs, která byla motivována převážně finančními důvody. Nasazení EUBGs totiž financují pouze přispívající státy.

HAYNE, J-Y.: c. d., s. 3.

²¹⁹ LINDSTROM, G.: c. d., 13–14.

Vzhledem k rostoucí nevypočitatelnosti mezinárodního systému, bylo zároveň pro efektivní plnění této nové role NATO vhodné zajistit kontinuální připravenost jednotek tohoto typu. Během pražského summitu NATO bylo odsouhlaseno vytvoření flexibilního expedičního sboru, který měl dát státům NATO kdykoliv možnost dostatečnou rychlostí zareagovat na krizi kdekoli na světě.²²⁰

Projekt NATO Response Force, jak byl tento expediční sbor nazván, tedy představuje jeden z výrazných symbolů změn, kterými NATO prochází. Původní záměr, dohodnutý na pražském summitu v roce 2002 předpokládal vytvoření mezinárodních jednotek charakterizovaných schopností rychlé reakce, maximální adaptabilitou na všechny představitelné typy situací a vysokým technickým standardem vybavení, disponujících pozemní, vzdušnou i námořní složkou a schopných dlouhodobého nasazení kdekoli na světě.²²¹ NRF měla zároveň posloužit jako nástroj k naplnění tzv. pražského závazku ohledně schopností (*Prague's Capabilities Commitment, PCC*),²²² další z dlouhé řady iniciativ, které měly směřovat ke zlepšování úrovně vojenských kapacit, především v evropské části NATO. Kromě vytvoření samotné mezinárodní jednotky měl projekt pomoci zlepšit celkové vojenské schopnosti členských států.

V teoretické rovině byl koncept NRF představen roku 2002 v článku amerických odborníků H. Binnendijka and R. L. Kuglera *Transforming European Forces*.²²³ Základem americké iniciativy, která stála u zrodu celého projektu, byla obava, že se evropské armády začaly až příliš soustředit na PK operace, které byly od konce studené války hlavní náplní jejich činnosti, což posilovalo trend úpadku obecné bojové připravenosti evropské části NATO.²²⁴ Tento stav Američanům dlouhodobě nevyhovoval, přičemž především v kontextu začínající války proti terorismu bylo v zájmu USA naopak zajistit, aby evropské státy NATO byly schopny vysílat expediční jednotky do bojových operací obdobného rozsahu, jako byla např. britská akce na osvobození Falkland nebo úvodní fáze války v Afghánistánu. Tyto operace vyžadovaly relativně malý počet jednotek, které však musely disponovat pozemní,

²²⁰ *Prague Summit Declaration*. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm> (13.3.2012)

²²¹ O dva roky později byly parametry NRF dále upřesněny, při plném početním stavu měly dosahovat síly 24 000 mužů a maximální reakční doba byla stanovena na pět dnů, které měly stačit na mobilizaci jednotek, jež měly být dlouhodobě udržovány ve stavu zvýšené pohotovosti, a na jejich vyslání na libovolné místo za libovolným účelem. *Sisyphus and the NRF*. In: NATO, http://www.nato.int/docu/review/2006/NATO-Transformation/Sisyphus_NRF/EN/index.htm (12.3.2012)

²²² *NATO's Prague Capabilities Commitment*. In: FAS, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21659.pdf> (13.3.2012)

²²³ Článek byl poprvé uveřejněn v časopise *Survival*. BINNENDIJK, Hans - KUGLER, Richard L.: *Transforming European Forces*. In: BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, s. 39–59.

²²⁴ BIALOS, Jeffrey P. - KOEHL, Stuart L.: *The NATO Response Force: Facilitating Coalition Warfare through Technology Transfer and Information Sharing*. Washington, National Defence University 2005, s. 2–3.

námořní i vzdušnou složkou a vybavením i výcvikem vysoké kvality. Protože se začátkem 21. století ukázalo, že dlouhodobé iniciativy zaměřené na posilování evropských vojenských kapacit, prosazované v NATO ze strany USA, byly ze strany evropských států přes dané přísliby ignorovány, pokusily se USA změnit v této otázce přístup.²²⁵ Zatímco iniciativy jako DCI v podstatě Evropanům předkládaly jakýsi nákupní seznam kapacit, které si měli v určitém časovém období pořídit, NRF jim měla umožnit provádět společný výcvik jejich jednotek v rámci přípravy na plnění konkrétních úkolů. Z nich měla pro evropské státy vyplynout potřeba nakupovat si nové prostředky tak, aby těmto úkolům mohly dostat. Zároveň měla být tímto způsobem zvýšena také schopnost evropských členů NATO operovat společně v rámci mezinárodních jednotek. Obecně je NRF nutné vnímat především jako další v řadě snah USA posilovat ve vlastním zájmu vojenské schopnosti evropského křídla NATO.²²⁶

Po praktické stránce byla NRF koncipována jakožto sbor s rotujícím členstvím, do kterého jsou v půlročních intervalech zařazovány jednotky z evropských členských států NATO, schopny nasazení do pěti dnů a schopny nezávisle operovat po třicet dnů.²²⁷ Fakt, že jsou do NRF zařazovány pouze evropské jednotky, je třeba chápat v kontextu zmiňovaného cíle, který USA prosazením vzniku NRF sledovaly, tj. zvyšování vojenských schopností evropských států. Princip rotace by měl zároveň umožnit zapojení maximálního počtu evropských jednotek. Jeden kontingent se v rámci rotace vždy nachází ve stavu připravenosti, druhý se po skončení své služby v rámci NRF věnuje obnovování sil a třetí se připravuje na vystřídání právě aktivního kontingentu.²²⁸ Nároky kladené na účast v NRF měly teoreticky sloužit jako motivační faktor pro zvyšování vojenských schopností. První rotace proběhla v letech 2003-2004, přičemž plná připravenost NRF byla vyhlášena v roce 2007.²²⁹

Jakožto velmi ambiciózní projekt však NRF nepříliš překvapivě narazil na reálné možnosti a míru ochoty evropských členských států naplňovat slavnostně přijímané závazky,

²²⁵ MIHALKA, Michael: *NATO Response Force: Rapid? Responsive? A Force?* In: ISN, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=22768> (13.3.2012)

²²⁶ Původní název zněl *NATO Spearhead Response Force*, přičemž autoři chtěly vytvořením této jednotky posunout NATO zpět od „nástroje evropského sjednocení“ ke kredibilní vojenské alianci, schopné asistovat USA ve válce proti terorismu. INNENDIJK, Hans - KUGLER, Richard L.: *Transforming European Forces*. In: BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, s. 40–41, 43.

²²⁷ *NATO Response Force*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (13.3.2012)

²²⁸ BINNENDIJK, Hans - GOMPERT, David, C. - KUGLER, Richard L.: *A New Military Framework for NATO*. In: BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, s. 17–18.

²²⁹ NRF byla na summitu v Rize označena za připravenou provádět všechny typy činností od vedení intenzivních válečných operací až po poskytování humanitární pomoci. *Riga Summit: Reader's Guide*. In: NATO, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_rdr-gde-riga-e.pdf (13.3.2012)

kteře jsou v rámci NATO po skončení příslušných summitů často ignorovány.²³⁰ Problémy, které NRF postihly je v zásadě možné rozdělit na technické a vojensko-politické. V technické oblasti se jako hlavní problém projevil selhání původní americké představy, že se vysílání jednotek do NRF stane dostatečně prestižní záležitostí, která přiměje evropské státy k odpovídajícímu navyšování vojenských kapacit. NRF se naopak postupem času dostala do rostoucích problémů s naplňováním stavů, přičemž z důvodu nedostatku sil, které by pro nasazení v rámci NRF připadaly v úvahu, byla celková podoba NRF přehodnocena. Současná NRF funguje v podstatě jen jako velitelství s několika základními podpůrnými prostředky, ke kterým lze v případě nutnosti připojit další jednotky, které jsou formálně součástí NRF, ale členské státy s nimi mohou volně operovat,²³¹ takže v případě potřeby nemusí být pro NRF k dispozici.²³² Podobně jako u projektu EU, kde byla EURRF postupně nahrazena menšími EUBGs byla NRF na základě reálných možností členských států značně omezena co do velikosti a funkčnosti. Další technický problém spočíval v nedostatečnosti evropských podpůrných kapacit, které samy o sobě neumožňovaly efektivní nasazení NRF v zahraničí. Tento problém by tedy v případě teoretické možnosti vyslání NRF na zahraniční operaci musel být řešen pomocí prostředků USA, což opět podkopává původní účel NRF.²³³ Tyto problémy samy o sobě do značné míry snižují kredibilitu NRF, jakožto útvaru, ale i evropských států, které se opět v rámci NATO zavázaly k dosažení cílů, jež zjevně neplní.

Ve vojensko-politické rovině se situace NRF taktéž nejeví příliš pozitivně. Role NRF jakožto amerického nástroje pro řízení vývoje evropských armád neunikla pozornosti evropských států, které k celému projektu formulovaly několik zásadních výhrad. Nezařazování jednotek USA do NRF vyvolalo v Evropě obavy, že by USA mohly začít využívat NRF jako pomocnou složku v rámci války proti terorismu, nad kterou budou mít evropské státy jen omezenou kontrolu. Francie a Velká Británie na základě těchto obav zformulovaly sérii požadavků, které možnost reálného nasazení NRF v praxi v podstatě

²³⁰ Příkladem může být již zmiňovaná DCI nebo projekt *Allied Ground Surveillance*, který získal novou pozornost po zjevné demonstraci nedostatečné vybavenosti evropských letectev průzkumnými prostředky během operace *Unified Protector*. *Allied Ground Surveillance*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48892.htm (14.3.2012)

²³¹ V zásadě se jedná o ten samý problém, který byl zmiňován u původní EURRF v první části této kapitoly.

²³² Za pozornost stojí i fakt, že vyhlášení plné bojeschopnosti NRF v Rize bylo umožněno na poslední chvíli manipulací s počtem připravených jednotek, kterou ve snaze odvrátit blamáž provedly USA. Ve skutečnosti se naplnění stavů NRF mezi lety 2007 a 2011 v průměru pohybuje na 69 % požadované úrovně. Bojeschopnost NRF podle požadavků NATO tedy reálně nikdy dosažena nebyla. RINGSMOSE, Jens: *Taking Stock of NATO's Response Force*. In: NATO Defense College, <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1> (12.3.2012)

²³³ Dlouhodobým problémem evropských armád je např. nedostatek dostatečně velkých dopravních letounů, které by byly pro přepravu NRF nezbytné. MASSAI, Carlo: *Deploying the NRF*. In: JAPCC, http://www.japcc.de/fileadmin/user_upload/projects/strategic_airlift_for_nrf/Deploying_the_NRF.pdf (13.3.2012)

minimalizovaly.²³⁴ NRF se sice částečně zapojila do humanitárních akcí,²³⁵ její nasazení pro komplikovanější akce v zahraničí se však nejeví jako pravděpodobné.²³⁶

Podstatným faktorem je samozřejmě také již částečně zmíněný vztah NRF a obdobných projektů EU, původní EURRF a pozdějších EUBGs. Na první pohled je zřejmé, že se projekty NATO a EU sobě navzájem velmi podobají. V obou případech se jedná o mnohonárodní expediční sbory, které byly vytvořeny v reakci na změny mezinárodního prostředí po studené válce. V obou případech je zdůrazňována možnost rychlého nasazení do vzdálených krizových oblastí a schopnost samostatné činnosti po delší časové období, spolu se širokou škálou aktivit, které tyto jednotky mohou v zahraničí vykonávat. Odborníci si logicky od počátku těchto projektů kladli otázku, zdali mezi jednotkami NATO a EU existuje konkurenční vztah, a potažmo do jaké míry je tato konkurence škodlivá.

Z technického úhlu pohledu se přitom situace jeví poměrně jasně. Pokud evropské státy nejsou schopny či ochotny dostát závazkům, které přislíbily pro jednu z těchto mezinárodních jednotek, dá se jen těžko předpokládat, že budou schopny a ochotny plnit závazky učiněné vůči oběma naráz, zvláště když kvůli kvalitativním požadavkům budou NRF a EUBGs soupeřit o malý počet nejkvalitnějších jednotek každého členského státu. V teoretické rovině je možno proti konkurenčnímu vztahu argumentovat určitými rozdíly v nastavení projektů NATO a EU. Zatímco NRF měla původně a primárně sloužit jako bojová jednotka, projekty EU měly vždy sloužit především k naplňování PÚ, tj. jako stabilizační síla po vzoru např. IFOR nebo KFOR. Pro mnohé evropské vlády však mezi projekty EU a NATO není výraznější rozdíl, aktivity NRF navíc také zahrnují činnosti očekávané od sil EU, přičemž EU může chtít využít své jednotky pro operaci, kterou NATO nebude chtít provést a naopak.²³⁷ Konkurenční vztah mezi jednotkami EU a NATO je reálným problémem, přičemž zmiňované paralelní snížení stavů NRF a přechod od EURRF k EUBGs potvrzují, že

²³⁴ Podle těchto požadavků totiž NRF mohla být využita pouze na základě mandátu RB OSN a shody všech členů NATO, zároveň se objevily silné výhrady proti možnosti nasazení NRF mimo Evropu a požadavky na kompatibilitu s v té době připravovanou EU Rapid Response Force. Čekání na shodu všech členů NATO a především RB OSN by jednak efektivně znemožnilo rychlou reakci, která měla být jedním z hlavních atributů NRF, jednak kvůli obvyklé neprůchodnosti RB OSN přesunula možnost nasazení NRF do spíše teoretické oblasti. MIHALKA, Michael: c. d.

²³⁵ Části NRF byly zapojeny do záchranných prací po hurikánu Katrina v USA a po záplavách v Pákistánu. ZLATOHLÁVEK, Petr: *NATO Response Force: Síly rychlé reakce NATO: úvod do problematiky*. Praha, Česká euroatlantická rada 2007, s. 53–54.

²³⁶ Ředitel odboru pro SZBP na českém MZV v osobním rozhovoru s autorem ze dne 12. dubna 2012 navíc poukázal na výraznou slabinu celého projektu, která vyšla najevo během nasazení části NRF v Pákistánu. Přispívající státy musí v rámci NRF (ale i EUBGs) financovat veškeré náklady vlastních jednotek, přičemž doprava španělských ženistů a jejich vybavení byla tak drahá, že ostatní evropské státy do značné míry od dalšího nasazování NRF odradila. Tento systém financování tedy reálnou využitelnost projektu dále snižuje.

²³⁷ Rozšíření činností NRF na humanitární a PK operace přitom bylo iniciováno státy EU. To je možné vykládat jak snahu přizpůsobit NRF schopnostem jejich vlastních armád, které jsou dlouhodobě orientovány tímto směrem. MIHALKA, Michael: c. d.

omezené vojenské kapacity evropských států se výrazně projevují na projektech NATO i EU.²³⁸ Paradoxně je to již zmiňovaná nízká pravděpodobnost reálného nasazení NRF, která nebezpečnost tohoto konkurenčního vztahu poněkud snižuje. Pokud bude NRF do budoucna sloužit především jako prostředek pro zvyšování vojenských kapacit evropských států, nemusí souběžná existence NRF schopnost EU využívat EUBGs pro vlastní operace ve skutečnosti příliš omezovat. Pokud se pro reálné využívání EUBGs nenajde dostatečně silná vůle, mohou oba projekty koexistovat bez problémů jako připomínky vojenské neschopnosti evropských členských států. Jisté latentní napětí mezi NATO a EU kvůli klesajícím vojenským schopnostem evropských států a jejich pokračující neschopnosti plnit závazky vůči NRF lze do budoucna očekávat.

Projekt NRF je stejně jako jeho ekvivalent na straně EU produktem nového mezinárodního prostředí, které pro ochranu bezpečnostních zájmů západních států vyžaduje občasné zásahy v zahraničí. Shodné ambice NATO i EU tak znovu poukazují na postupné splývání jejich rolí na mezinárodní scéně. NRF i původně plánovaná EURRF byly koncipovány jako ambiciózní projekty, do kterých jejich mateřské organizace vkládaly velká očekávání. Oba však narazily na limity materiálních možností a politické ochoty evropských členských států, které si vynutily snížení stavu NRF a přechod od EURRF na menší EUBGs, přičemž vyhlídky obou projektů se ani do budoucna příliš pozitivně nejeví. Jak NATO, tak EU nejsou do značné míry schopny své deklarované ambice podložit nutnými investicemi, což z hlediska budoucí role obou organizací ve světě nedává důvod k optimismu. Současný stav projektů obou organizací spíše naznačuje, že dnešní Evropa není pro fungování obou projektů tak, jak byly původně zamýšleny, dostatečně velká. Obě organizace by ve vlastním zájmu měly zahájit seriózní dialog o budoucím směřování jejich projektů i o uspořádání jejich vztahů obecně.

²³⁸ Např. Česká republika jasně uvedla, že v rámci jejich omezených kapacit není schopna vyčleňovat zvláště jednotky pro nasazení v operacích EU a NATO, přičemž jednotky pro EUBGs jsou vyčleňovány ze sil určených pro NATO. *Bojová uskupení Evropské unie a vztah k České republice*. In: Ministerstvo obrany ČR, <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13642> (13.3.2012)

4. Přínos Lisabonské smlouvy a Strategického konceptu

4.1. EU: Lisabonská smlouva

Smlouvy, které tvoří primární právo, jsou bezpochyby nejvýznamnějšími dokumenty ovlivňujícími fungování EU. Zároveň je možné tyto dokumenty vnímat jako mezníky oddělující jednotlivé fáze integračního procesu. Lisabonská smlouva (LS), schválená v roce 2007 a ratifikovaná v roce 2009, je nejnovějším dokumentem tohoto typu a formuluje současné nastavení vnitřních mechanismů EU.²³⁹ LS byla produktem dlouhodobého sporu o budoucí charakter EU, v jehož průběhu došlo k zamítnutí tzv. Evropské ústavy, ze které LS do značné míry vychází.²⁴⁰

EU procházela v letech před ratifikací LS poměrně bouřlivým obdobím, během kterého existovala ohledně budoucího směřování integračního procesu značná nejistota. Ačkoliv členské státy opakovaně deklarují ochotu „*položít základy stále užšího svazku evropských národů*“²⁴¹ je tempo budování tohoto svazku přinejmenším proměnlivé. Kvůli již reflektované výbušné povaze otázky vztahů EU-NATO a komplikacím,²⁴² které i tak schvalování LS provázely, není příliš překvapivé, že se toto ožehavé téma do textu smlouvy vůbec nedostalo.²⁴³ Vlády členských států zjevně nenašly vůli vytvářet v rámci jednání o nové smlouvě další zásadní překážku, která mohla vzhledem k vyhraněným postojům některých z nich celý proces, již jednou zachráněný po krachu Evropské ústavy, znovu zpomalit či dokonce zcela zablokovat. Absence explicitní zmínky o nastavení vztahů mezi EU a NATO však neznamená, že LS výrazným způsobem nerozšiřuje možnosti vnější činnosti EU.

Vytvoření úřadu Vysokého představitele pro CFSP a EEAS²⁴⁴ v každém případě posouvá EU blíže k roli plnohodnotného aktéra na poli mezinárodních vztahů. Smlouva

²³⁹ FROM THE CONSTITUTION OF THE EUROPEAN UNION TO THE LISBON TREATY: TIMELINE. In: Keio Jean Monnet Centre for EU Studies, http://www.jean-monnet-coe.keio.ac.jp/references/solene_rowan_02.pdf (13.3.2012)

²⁴⁰ Podle některých názorů je Lisabonská smlouva v podstatě jen kopií Evropské ústavy, ve které byla shodná ustanovení pouze lépe skryta před zraky možných kritiků. Podobnost obou dokumentů po obsahové stránce je při srovnání v každém případě zjevná. *The Lisbon Treaty and the European Constitution: A side-by-side comparison*. In: Open Europe, <http://www.openeurope.org.uk/Content/Documents/PDFs/comparative.pdf> (13.3.2012)

²⁴¹ *Lisabonská smlouva: Konsolidovaný text smlouvy o Evropské unii a smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy*. Praha, Úřad vlády České republiky 2008, s. 69.

²⁴² KACZYŃSKI, Piotr Macej - KURPAS, Sebastian - BROIN, Peadar ó: *Ratification of the Lisbon Treaty Ireland is not the only problem*. In: CEPS, <http://www.ceps.eu/book/ratification-lisbon-treaty-problems-not-only-ireland> (13.3.2012)

²⁴³ Článek 42 reformované Smlouvy o Evropské Unii pouze bere na vědomí závazky vůči NATO ze strany států EU, které k NATO patří. *Lisabonská smlouva*, s. 55.

²⁴⁴ *Tamtéž*, s. 69.

určuje proceduru pro vysílání zahraničních misí v rámci ESDP a také zavádí povinnost členských států bránit kterýkoliv členský stát v případě napadení.²⁴⁵ Jak bylo zmíněno v první kapitole, závazek ke kolektivní obraně byl v integračním procesu obsažen již v rámci WEU, LS ho však učinila mnohem viditelnějším.

Co se týče problému s koordinací akvizic výzbroje a posilování evropských vojenských kapacit, LS do primárního práva zavádí EDA, která má v rámci obecného zlepšování obranných kapacit členských států za úkol právě koordinaci těchto akvizic na evropské úrovni.²⁴⁶ Tato agentura má do budoucna potenciál přispět jak ke zvýšení integrace armád členských států EU, tak k alespoň částečnému zlepšení spolupráce mezi EU a NATO, které by do budoucna mohlo omezit již zmiňovanou nekompatibilitu akvizičních požadavků. Zdali však EDA skutečně dokáže tuto roli sehrát, zatím zůstává otevřenou otázkou. Navíc, jak bylo zmíněno ve třetí kapitole, EDA funguje již od roku 2004,²⁴⁷ kdy byla vytvořena spolu s konceptem EUBGs. Jejím zavedením do primárního práva LS situaci mění především v deklaratorní rovině. Státy EU, které si přejí navázat hlubší spolupráci v oblasti obrany a bezpečnosti dále mohou navázat tzv. stálou strukturovanou spolupráci,²⁴⁸ která taktéž umožní prohloubit integraci v této oblasti. To se dá sice interpretovat jako pozitivní jev z hlediska zmiňovaného konceptu Smart Defence prosazovaného v NATO, přímý vliv na vztahy EU a NATO však ani v tomto případě není jasně patrný.

Relativní ambicióznost LS v oblastech souvisejících s mezinárodními vztahy a bezpečností však za absence úpravy vztahů s NATO může vést k prohloubení problémů zmiňovaných v předchozích kapitolách, které vyplývají právě z nevyjasněných pravidel. Dosáhnout přímočarého rozdělení funkcí mezi NATO a EU bude bezpochyby velmi obtížné,²⁴⁹ EEAS však může k řešení tohoto problému přispět například tím, že by časem mohla začít fungovat jako jednotný komunikační kanál mezi oběma organizacemi a usnadnit tak diskusi o budoucí spolupráci. Ze smlouvy samotné však taková možnost nevyplývá. LS do primárního práva ukotvila několik nových mechanismů, které by na základě politické vůle členských států mohly různými způsoby přispět ke zlepšení vztahů s NATO, zároveň však problematiku těchto vztahů přímo nijak nereflektuje. Historie vztahů NATO a EU před

²⁴⁵ *Tamtéž*, s. 56.

²⁴⁶ *Lisabonská smlouva*, s. 58.

²⁴⁷ *Background Information*. In: European Defence Agency, <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122> (5.12.2010).

²⁴⁸ *Lisabonská smlouva*, s. 58–60.

²⁴⁹ CORNISH, Paul: *EU and NATO: Co-operation or competition?* In: European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/eunatorelations_/eunatorelations_en.pdf (17.11.2010)

přijetím LS navíc ohledně ochoty států EU iniciativně vztahy obou organizací zlepšovat nedává mnoho důvodů k optimismu.

Řešení budoucnosti vztahů NATO-EU nebylo při tvorbě Lisabonské smlouvy v žádném případě pokládáno za jednu z priorit. EU je stále v první řadě civilní a ekonomický aktér, prohlubování obranné a bezpečnostní dimenze s sebou navíc přináší množství problémů, kterými vlády členských států zjevně nejsou ochotny jednat o budoucnosti integračního procesu alespoň prozatím zatěžovat. LS sice znamená posílení zahraničněpolitických struktur EU a skrze EDA potvrzuje i úsilí o posilování obranných struktur, ovšem přímý dopad těchto změn na vztahy EU-NATO nemusí být nikterak podstatný, ani pozitivní. LS sama o sobě nemůže být považována za prostředek, který výraznou měrou přispěje k jasnému rozdělení činností obou organizací či k určení efektivnějších pravidel pro jejich spolupráci.²⁵⁰ Smlouva naopak nadále posiluje trendy, které přivádějí EU vůči NATO do konkurenčního postavení, což je stav, který má pro obě organizace mnoho nevýhod. EU se v rámci LS rozhodla tyto problémy ignorovat, což však zároveň otevřelo prostor pro NATO, aby mohlo s řešením přijít ve svém vlastním zásadním dokumentu, který byl přijat rok po LS.

4.2. NATO: Strategický koncept pro obranu a bezpečnost z roku 2010

Strategické koncepty NATO, které slouží jako hlavní ukazatele priorit organizace, jsou přijímány ve zhruba desetiletých intervalech, přičemž z tohoto důvodu mohou být vnímány jako významné vývojové mezníky a po Severoatlantické smlouvě také jako nejdůležitější dokumenty určující chod Aliance.²⁵¹ Zároveň obsah strategických konceptů přijatých po studené válce stručným způsobem dokumentuje průběh transformace NATO v tomto období. První strategický koncept po konci studené války pocházel z roku 1991 a vyšel ještě před rozpadem SSSR, jeho relevance tak byla poněkud omezená. Podstatně důležitější byl strategický koncept z roku 1999, ve kterém byl již patrný trend příklonu NATO k širší škále

²⁵⁰ Ředitel odboru pro SZBP na MZV ČR v osobním rozhovoru s autorem ze dne 2. dubna 2012 v této souvislosti poukázal na zdánlivě jasně patrné rozdělení činností NATO a EU při řešení nedávné krize v Libyi, kdy NATO zajistilo vojenskou a EU humanitární stránku reakce členských států. Na tomto rozdělení však v rámci EU neexistuje shoda, neboť některé členské státy tlačily na vyslání pozemních sil v rámci operace EUFOR Libya, která však nakonec nebyla realizována. Cílem této skupiny členských států bylo nasazením jednotek EU zvýšit prestiž ESDP. Konkurenční vztah mezi EU a NATO tedy bez jasnějšího formálního vymezení vztahů bude nadále pokračovat.

²⁵¹ HELBIG, Robert: *Defining its future, engaging its public: NATO's new Strategic Concept as a tool for survival*. Washington, American University 2011, s. 2.

činností a to jak v politické, tak i vojenské rovině.²⁵² Po deseti letech fungování NATO v souladu s tímto strategickým konceptem členské státy na summitu ve Štrasburku došly ke shodě na nutnosti vypracování nové verze, která by mimo jiné brala v úvahu vývoj po útocích z 11. září 2001.²⁵³

Vzhledem ke zmiňované důležitosti strategických konceptů pro fungování NATO byla příprava konceptu svěřena skupině významných osobností pod vedením Madeleine Albrightové, která připravila materiál, ze kterého následně strategický koncept z roku 2010 vzešel.²⁵⁴ V rámci tohoto dokumentu bylo zdůrazněno několik hlavních témat, která se následně promítla i do strategického konceptu. Jedním z ústředních témat zprávy skupiny expertů byla tradičně nevyváženost investic do vojenských kapacit mezi USA a zbytkem aliance, přičemž experti doporučovali vyjasnit, co by NATO mělo dělat pro členské státy a co by členské státy měly dělat pro NATO. Jako hlavní hrozby, na které by NATO mělo reagovat, byly identifikovány enviromentální a energetická krize, pirátství a dopady ekonomické krize, proliferace zbraní hromadného ničení a nestabilita na evropské periferii. Zdůrazňovány byly také nové aspekty mezinárodní bezpečnosti, týkající se například kybernetické války a politická role NATO, např. ve vztahu k Rusku, OSN a také EU. Obecně bylo poukazováno na to, že těžiště činnosti organizace se logicky musí nacházet mimo území členských států a musí do něj být zahrnuta široká škála činností, z nichž velká část se standardním vojenským pojetím bezpečnosti souvisí jen vzdáleně.

Témata zmiňovaná skupinou expertů se v mnoha ohledech dotýkají oblastí, které byly zkoumány v předchozích třech kapitolách. Směřování NATO od důrazu na teritoriální obranu k roli politického stabilizačního faktoru v Evropě a nástroje pro intervence v zahraničí bylo znovu potvrzeno. Stejně tak bylo znovu upozorněno na problémy s nedostatečnými vojenskými kapacitami evropských států a také a důležitost spolupráce NATO a EU.

Samotný strategický koncept, přijatý na lisabonském summitu dne 19. listopadu 2010, výše zmíněná témata zapracoval a dále rozváděl.²⁵⁵ Důležitost vztahů s EU byla přitom zmíněna hned v samotném úvodu celého dokumentu, kde byla EU společně s OSN označena za nejdůležitějšího partnera. Zároveň byla potvrzena pokračující expanze činností NATO do

²⁵² Byla zdůrazňována význam rozšiřování, rozvoje partnerství s Ruskem a nutnost adaptace na měnící se mezinárodní prostředí. *The Alliance's Strategic Concept, 24 Apr. 1999*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm (16.10.2011)

²⁵³ *Strasbourg – Kehl Summit strengthens Transatlantic Link and looks at NATO's future challenges*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52845.htm (14.3.2012)

²⁵⁴ *NATO 2020: Assured security; dynamic engagement: Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*. In: NATO, <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> (10.11.2010)

²⁵⁵ *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*. In: NATO, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (3.12.2010)

celé škály oblastí souvisejících s potřebami nového bezpečnostního prostředí. Odstavec čtyři v této souvislosti identifikoval tři hlavní typy činností, které má v souladu s novým strategickým konceptem NATO vykonávat. Jsou jimi kolektivní obrana v rámci článku 5 Severoatlantické smlouvy, krizový management, jež má zahrnovat celé spektrum aktivit před, během a po skončení konfliktu, který se dotýká bezpečnosti členských států a konečně bezpečnostní spolupráce s ostatními státy a organizacemi na tématech jako je omezování proliferace.²⁵⁶ Odstavce 10, 11 a 13 dále zdůrazňovaly důležitost zahraničních operací NATO v rámci ochrany členských států před dopady terorismu, zahraničních konfliktů a hrozeb dopravním cestám.

Otázka zahraničních misí NATO byla specificky rozvíjena v kapitole týkající se krizového managementu, která je také obzvlášť relevantní pro mapování postupného splývání činností NATO a EU. V odstavcích 20 až 24 si NATO vyhrazuje právo dle vlastního uvážení zasahovat do zahraničních konfliktů, na základě kombinace civilních a vojenských přístupů, a také účastnit se post-konfliktní rekonstrukce zasažených oblastí. Odstavec 25 pak pojednává o konkrétních postupech, které NATO uplatní v rámci snahy stát se efektivním aktérem na poli krizového managementu. Pro téma této práce jsou relevantní především body týkající se příslibu dalšího rozvoje doktríny expedičních operací, zvyšování role civilního krizového managementu a kombinace vojenského a civilního plánování, včetně výcviku civilních expertů NATO pro nasazení v krizových oblastech a důrazu na budování a výcvik bezpečnostních sil v zahraničí.

Na první pohled je zřejmé, že se především v oblasti krizového managementu NATO dostává velice blízko úkolům, které pro sebe v rámci ESDP určuje EU. Z příslibu nadále rozvíjet doktrínu zahraničních operací a deklarované ochoty zasahovat do konfliktů mimo hranice členských států vyplývá pokračující odhodlání NATO nadále zahraniční operace organizovat, což vzhledem k obdobně zřetelnému odhodlání na straně EU bude do budoucna nadále vytvářet stav koexistence zahraničních bezpečnostních aktivit obou organizací a z něj plynoucích potíží, které byly reflektovány v předchozích kapitolách. Zvyšování role civilních přístupů spolu s nasazováním civilních expertů do operací pak přivádí NATO do oblasti, ve které si EU již stačila vydobýt značné renomé a která do značné míry představuje samotný základ jejích zahraničních operací. To samé platí i o deklarované snaze NATO nadále se zapojovat do aktivit v oblasti SSR, tedy především výcviku a obecného zvyšování kvality bezpečnostních sil v zahraničních krizových oblastech, které je náplní zahraničních misí EUPOL a EUJUST. Problémy spojené se spoluprací EU a NATO v této oblasti byly

²⁵⁶ *Strategic Concept*. c. d.

ilustrovány na příkladu misí EUPOL-A a NTM-A. Trend splývání činností NATO a EU je aktuálním strategickým konceptem nadále prohlubován, přičemž je zřejmé, že nastavení vztahů obou organizací dlouhodobě nebylo schopno bránit poměrně vážným problémům poškozujícím zájmy obou organizací. Otázkou tedy zůstává, zdali aktuální strategický koncept přináší řešení těchto problémů, což by bylo možné vzhledem k poukazování na důležitost partnerství s EU v úvodu tohoto dokumentu očekávat.

Strategický koncept však kromě úvodních deklarácí významu spolupráce s EU věnuje této problematice pouze jediný odstavec v kapitole zabývající se otázkou partnerství. Odstavec 32 poukazuje na „zásadní a unikátní“ roli EU vzhledem k fenoménu dvojího členství a sdílených hodnot.²⁵⁷ Role NATO a EU ve světě je označována za komplementární a vzájemně se posilující. Odstavec dále obsahuje sérii obecných prohlášení o nutnosti posilování partnerství obou organizací v oblastech plánování i provádění zahraničních operací, o prospěšnosti rozšiřování společných konzultací a zvyšování vojenských kapacit a naopak o potřebě bránit nežádoucí duplikaci činností. Kromě těchto očekávatelných deklarácí, které se navíc ve strategických konceptech NATO v drobných obměnách vyskytují pravidelně, však aktuální strategický koncept ani náznakem nenabízí řešení současných problémů, komplikujících vztahy obou organizací, přičemž naopak NATO vede k dalšímu splývání činností s EU. Za takovéto situace je tedy možné říct, že aktuální strategický koncept NATO nejen problémy ve vztazích NATO-EU nikterak neřeší, ale přinejmenším teoreticky může tyto problémy dále eskalovat, protože důrazem na další rozšiřování činností NATO do oblastí spojovaných především s vnější činností EU, posiluje mezi oběma organizacemi konkurenční prostředí.

Oba hlavní dokumenty upravující fungování NATO a EU, Strategický koncept z roku 2010 a Lisabonská smlouva, zdůrazňují pokračující odhodlání obou organizací ovlivňovat mezinárodní prostředí v zájmu členských států prováděním zahraničních operací a dalšími nástroji. EU zavedením EDA do primárního práva a vznikem EEAS zdůrazňuje svou ambici hrát roli v oblastech bezpečnosti i diplomacie, zatímco NATO pokračuje v expanzi do oblastí nesusouvisejících s teritoriální obranou a celkově v transformaci podle požadavků současného světa, mezi které nepochybně patří schopnost zasahovat v zahraničí pomocí široké škály vojenských i civilních přístupů. Obě organizace se při naplňování svých ambicí ohledně vlastní role v mezinárodním systému dostávají do situací, kdy musí spolupracovat či alespoň koexistovat, zároveň se z důvodu dvojího členství většiny členských států dostávají do situací, kdy musí také soutěžit o omezené prostředky, které členské státy mohou dát k dispozici.

²⁵⁷ *Strategic Concept*. c. d.

Současné nastavení jejich vztahů je důvodů různých zájmů některých významných členských států i vlivem dalších faktorů zatíženo celou řadou problémů, které zjevně snižují schopnost obou z nich efektivně naplňovat zadané cíle. Zatímco trend postupného splývání činností, které logicky kvůli nevyjasněným vztahům vede k určitému napětí, je v aktuálních dokumentech obou organizací potvrzen, řešením těchto dlouhodobých problémů se ani jeden dokument nezabývá. Tento stav odráží vysokou citlivost tématu vztahů EU a NATO, která členské státy od hlubších diskuzí na toto téma zjevně odrazuje, zároveň může vést k dalšímu prohlubování současných problémů.

ZÁVĚR

Tato práce si kladla za cíl poukázat na dlouhodobé nedostatky ve vztazích EU-NATO a posoudit, zdali aktuální dokumenty upravující fungování obou organizací, tedy LS a Strategický koncept pro obranu a bezpečnost z roku 2010, přinášejí v této oblasti nějaké zlepšení. V rámci tohoto cíle byla komparativní metodou ověřována hypotéza „institucionální změny zavedené Lisabonskou smlouvou a Strategickým konceptem pro obranu a bezpečnost vedou k odstranění konkurenčního vztahu mezi NATO a EU, vyvolaného nejasným rozdělením rolí obou organizací v oblasti zahraničních misí.“ K jejímu ověření byla nejprve provedena komparace teoretických východisek a praktické stránky provádění zahraničních operací obou organizací a mezinárodních jednotek, které obě organizace pro zahraniční operace udržují. Následně byly zkoumány oba zmíněné aktuální dokumenty, za účelem posouzení jejich významu pro řešení problémů, jež byly zdokumentovány v předchozích třech kapitolách.

Výsledky tohoto srovnání ukazují, že EU, v jejíž historii hrála bezpečnostní dimenze výrazně větší roli, než se obecně soudí, bezpochyby od konce 80. let na základě konsenzu členských států konstantně rozvíjí své kapacity pro vnější činnost. Kromě politických a humanitárních kapacit se tento rozvoj týká i kapacit ve vojenské a bezpečnostní oblasti, kde se manifestuje v podobě vysílání zahraničních misí a vytváření mezinárodních jednotek, které by tyto mise měly provádět. Expanze činností EU do vojenské a bezpečnostní oblasti je motivována jednak snahou reagovat na změny v mezinárodním prostředí po konci studené války, jednak výrazem snahy států EU do určité míry se emancipovat od USA, které dlouhodobě hrály v zahraniční a bezpečnostní politice členských států rozhodující úlohu. Vůle členských států zvyšovat roli EU na mezinárodní scéně je patrná z reakce na mnohé krize a selhání, ke kterým v této oblasti činnosti EU od počátku 90. let došlo. Války v Jugoslávii ani v Iráku nejenže nevedly k rezignaci na CFSP a ESDP, ale naopak po nich následovalo další posilování těchto stránek integračního procesu. Z toho plyne, že EU je odhodlána svou vnější činnost nadále rozvíjet ve všech jejích podobách. Ustanovení LS, která vnější činnost EU nadále posilují, jsou nejnovějším projevem tohoto odhodlání. Pro zahraniční operace EU je typický důraz na kombinaci civilních a vojenských přístupů, PK, SSR a obecně spíše na nebojové činnosti, které vyplývají jednak PÚ, jednak z celkového nastavení a schopností armád většiny členských států, které často postrádají prostředky i politickou vůli k vedení plnohodnotných bojových akcí v zahraničí.

NATO stejně jako EU prochází od konce studené války výraznou transformací, která má pro jeho působení mimo území členských států zásadní implikace. NATO bylo původně vytvořeno jako nástroj teritoriální obrany v rámci konvenční války proti rovnocennému soupeři. Tyto úkoly však po skončení studené války ztratily do značné míry relevanci a NATO se v zájmu ospravedlnění vlastní existence muselo novému prostředí přizpůsobit. Začalo tedy hrát i politickou roli v rámci stabilizace a integrace států bývalého východního bloku do společenství západních demokracií, ve vojenské oblasti se zároveň muselo přeorientovat z operací na vlastním území na akce v zahraničí. Zahraniční operace, které se tak staly hlavní náplní vojenské činnosti NATO, organizaci přiměly ke vstupu na půdu humanitárních, PK a SSR aktivit, které v jejím původním nastavení nefigurovaly. Konvenční bojové operace však v omezené míře zůstaly součástí portfolia NATO, ve formě vzdušných kampaní vedených za deklarovaným účelem ochrany zahraničních civilistů či protipovstaleckého boje v rámci sil ISAF. Důležitost expedičních operací zároveň NATO také vedla ke snaze vytvořit pro tento účel mezinárodní jednotky. NATO se od konce studené války profilovalo jakožto organizace schopná garantovat celou škálu bezpečnostních potřeb vyplývajících z nové mezinárodní situace. Strategický koncept pro obranu a bezpečnost z roku 2010 tento široký záběr NATO dokládá důrazem na politickou roli organizace v oblastech jako je boj proti proliferaci či navazování strategických partnerství, stejně jako vysílání kombinovaných civilně-vojenských misí i vedení válečných operací.

Ze srovnání vývoje obou organizací vyplývá, že po skončení studené války obě z nich reagovaly na stejné výzvy vzešlé z mezinárodního prostředí velmi podobným způsobem. Aktér, který chce v současném mezinárodním systému hrát důležitou politickou a bezpečnostní roli, musí být schopen efektivně kombinovat civilní a vojenské přístupy ke krizovému managementu, podílet se na výstavbě bezpečnostních a obecně státních struktur v oblastech ohrožených bezvládním, reagovat na humanitární katastrofy a v případě nutnosti garantovat bezpečnost vlastního personálu dostatečnou silou. To všechno navíc často v oblastech značně vzdálených od vlastního území. Není proto překvapivé, že se zahraniční činnost EU i NATO v současném typu mezinárodního prostředí vyvíjela z velké části stejným směrem. NATO si dokázalo udržet exkluzivitu v oblasti vedení intenzivních bojových operací, k jejichž provádění EU dosud postrádá prostředky i ochotu, v dalších oblastech však obě organizace aplikují takřka shodné přístupy, které logicky vedou ke splývání jejich činností a z něho plynoucí konkurenci. Ta vychází jednak z omezených zdrojů evropských států, které jsou členy obou organizací, jednak ze snahy obou organizací a skupin některých členských států zvyšovat vlastní prestiž a také z různých priorit, jež obě organizace v rámci

činností, na které se obě dvě zaměřují, mají. Neuspořádanost vztahů NATO a EU, které se snaží být aktivní v celé řadě shodných oblastí, taktéž vede ke zbytečné neefektivitě a někdy i k ohrožení jejich personálu.

LS a Strategický koncept pro obranu a bezpečnost z roku 2010 představovaly šanci nastavit vztahy obou organizací efektivnějším způsobem, jež by na základě jasného rozdělení činností odstranil současný konkurenční vztah, což by bezpochyby bylo ku prospěchu NATO i EU. Tato šance ovšem nebyla členskými státy ani jedné z organizací využita, neboť LS otázku vztahů s NATO v podstatě ignoruje, zatímco Strategický koncept na toto téma obsahuje pouze obecné fráze bez praktického významu. Ačkoliv si členské státy obou organizací bezpochyby uvědomují problémy, na které bylo v této práci poukazováno, prozatím postrádají ochotu podniknout skutečné kroky, které by vedly k nápravě současného stavu. A jaká je perspektiva do budoucna? V obou organizacích jsou přítomny státy, které v otázce rozdělení činností mezi NATO a EU zastávají vzájemně neslučitelná stanoviska. Jednání o této otázce by měla velký konfliktní potenciál, což vysvětluje, proč členské státy přinejmenším prozatím problém buď zcela ignorují, nebo se k němu vyjadřují jen velmi obecně. Oba dokumenty tak v otázce rozdělení činností mezi NATO a EU nic zásadního nepřinášejí. Hypotéza se nepotvrdila.

Co se týče užitečnosti použité literatury, je na místě vyzdvihnout několik děl, která pro sepsání této práce měly zcela zásadní význam. Sborník *European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)* představoval neocenitelný zdroj informací o v podstatě všech aspektech CFSP a ESDP, které byly pro potřeby této práce relevantní. V každém případě tedy může posloužit jako základní zdroj pro jakoukoliv práci, které se problematikou vnější činnosti EU zabývá. Stejně tak sborník *Transforming NATO: An NDU Anthology* představoval obdobně významný zdroj informací týkajících se otázek transformace NATO a jejich dopadů na transatlantické vztahy. Článek *Tilting at Windmills? Toward a New Transatlantic Security Relationship* J. R. Kuykendalla, který ke zvolení tématu práce autora do značné míry inspiroval, přehledným způsobem mapuje současný stav vztahů NATO-EU a hlavních proměnných, které tento stav ovlivňují. Články P. Cornishe *EU and NATO: Co-operation or competition?* a *EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture* taktéž umožňují základní vhled do problematiky vztahů obou organizací.

Obecně lze říct, že se autor při výzkumu tématu práce neseťkal s žádným závažným úskalím. Dostupnost zdrojů k tématu, a to jak primárních pramenů, tak akademické literatury, je velmi vysoká, přičemž v podstatě všechny oficiální dokumenty, se kterými autor pracoval,

jsou volně dostupné na internetu. Dalším užitečným zdrojem praktických informací se pro autora zároveň stala stáž na ministerstvu zahraničních věcí ČR.

Další výzkum by mohl směřovat například do oblasti vlivu, který na současný stav vztahů NATO a EU mají zaměstnanci mezinárodních orgánů těchto institucí, např. EK a bruselského ústředí NATO. Boj o vliv na bezpečnostní agendu mezi institucemi obou organizací je v některých pracích zmiňován, nicméně tento aspekt vztahů NATO a EU dosud není dostatečným způsobem zpracován. Podobně by mohl být zkoumán také vliv diplomatických sborů a personálu dalších institucí v rámci jednotlivých členských států na celkový postoj těchto států k NATO, EU a ke vztahům obou organizací. Výzkumy tohoto typu by dle autorova názoru mohly poukázat na možná až překvapiví vliv, který na vztahy EU-NATO má snaha zaměstnanců národních i nadnárodních či mezinárodních orgánů bránit své partikulární ekonomické či prestižní zájmy. Větší pozornost by také mohla být věnována obecně porovnávání zahraničních operací NATO a EU, protože publikací, které se zabývají přímo touto problematikou, je na rozdíl od prací popisujících zahraniční činnost každé z těchto organizací, minimum.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Elektronické

- About ISAF: History*. In: NATO, <http://www.isaf.nato.int/history.html> (3.3.2012)
- Afghanistan Compact*. In: NATO, http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistan_compact.pdf (28.1.2012)
- Assembly Fact Sheet no. 4*. In: Assembly of Western European Union, http://assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/4E_Fact_Sheet_EUOperations.pdf?PHPSESSID=f3137d60 (17.11.2010)
- Assembly Fact Sheet no. 14*. In: Assembly of Western European Union, http://www.assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus.pdf?PHPSESSID=f3137d60 (17.11.2010)
- Background Information*. In: European Defence Agency, <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122> (5.12.2010).
- Berlin Plus Agreement*. In: European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlinplus_/berlinplus_en.pdf (27.8.2011)
- BERTRAM, Christoph: *Farwell to War*. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/military.html> (3.3.2012)
- BLOCHING, Sebastian: *Policing in Conflict – an overview of EUPOL Afghanistan*. In: ISIS, http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/2011_artrel_646_esrbriefing7-eupol-afghanistan.pdf (17.2.2012)
- Bojová uskupení Evropské unie a vztah k České republice*. In: Ministerstvo obrany České republiky, <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13642> (13.3.2012)
- EU Common Security and Defence Policy (CSDP). In: Council of the European Union, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en> (17.11.2010)
- CORNISH, Paul: *EU and NATO: Co-operation or competition?* In: European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/eunatorelations_/eunatorelations_en.pdf (17.11.2010)
- Declaration Inviting Italy and the Federal Republic of Germany to Accede to the Brussels Treaty, October 23, 1954*. In: The Avalon Project, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/we002.asp (27.8.2011)
- Defense Strategic Guidance*. In: Department of Defence, http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf (13.3.2012)
- DONNEL, Clara, M. – VAÏSSE, Justin: *Is Libya NATO's Final Bow?* In: Brookings, http://www.brookings.edu/opinions/2011/1202_libya_odonnell_vaisse.aspx (14.3.2012)
- DUKE, Simon: *Consensus building in ESDP: The lessons of Operation Artemis*. In: Palgrave journals, <http://www.palgrave-journals.com/ip/journal/v46/n4/full/ip20091a.html> (13.3.2012)
- Operation Active Endeavor*. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (3.3.2012)
- EU Battlegroup*. In: Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/eu-battlegroups.htm> (13.3.2012)

EU Engagement in Afghanistan Factsheet. In: European Council, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090330-EU_engagement_Afghanistan.pdf (17.2.2012)

EU Debates of Attrition: A Slow Death for Europe's 'Rapid Reaction Force'? In: defenceiq, <http://www.defenceiq.com/air-land-and-sea-defence-services/articles/eu-debates-of-attrition-the-slow-death-of-europe-s/> (13.3.2012)

European Security and Defence Policy: Policing Afghanistan. In: House of Commons, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/428-xxxiv/42818.htm> (17.2.2012)

European Security and Defence Policy: the civilian aspects of crisis management. In: European Council, http://www.eulex-kosovo.eu/training/material/docs/esdp/consilium/European_Security_and_Defence_Policy_the_civilian_aspects_of_crisis_management.pdf (3.2.2012)

EU-NATO: THE FRAMEWORK FOR PERMANENT RELATIONS AND BERLIN PLUS. In: European Parliament, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf> (27.8.2011)

European Defence Community Treaty (Unofficial translation). In: University of Pittsburgh, http://aei.pitt.edu/5201/1/001669_1.pdf (28.8.2011)

FARIA, Fernanda: *Crisis Management in sub-Saharan Africa: The Role of European Union*. In: ISS, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ51.pdf> (28.2.2012)

Foreign Relations of the United States, 1950, volume 3, Western Europe. In: University of Wisconsin Digital Collections, <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/FRUS.FRUS1950v03> (28.8.2011)

FROM THE CONSTITUTION OF THE EUROPEAN UNION TO THE LISBON TREATY: TIMELINE. In: Keio Jean Monnet Centre for EU Studies, http://www.jean-monnet-coe.keio.ac.jp/references/solene_rowan_02.pdf (13.3.2012)

GALLIS, Paul E.: *NATO Enlargement*. In: FAS, <http://www.fas.org/man/crs/RS21055.pdf> (27.8.2011)

GROSS, Eva: *Security Sector Reform in Afghanistan: EU's Contribution*. In: EUISS, http://ancien.operationspaix.net/IMG/pdf/EUISS_SecuritySectorReform_Afghanistan_EUsContribution.pdf (17.2.2012)

GOWERS-GARWOOD, Andrew: *SELF-DEFENCE AGAINST TERRORISM IN THE POST-9/11 WORLD*. In: QUT, <http://ljj.law.qut.edu.au/editions/v4n2/pdf/Garwood-Gowers.pdf> (3.3.2012)

History of WEU. In: WEU, <http://www.weu.int/> (26.8.2011)

Headline Goal 2010. In: European Council, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf> (13.3.2012)

Helsinki Headline Goal. In: European Council, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Helsinki%20Headline%20Goal.pdf> (13.3.2012)

HOFMANN, Stephanie – REYNOLDS, Christopher: *EU-NATO Relations: Time to Thaw the 'Frozen Conflict'*. In: SWP, <http://www.efsp.eu/docs/SWP%20Paper.pdf> (17.11.2010)

KACZYŃSKI, Piotr Macej - KURPAS, Sebastian - BROIN, Peadar ó: *Ratification of the Lisbon Treaty Ireland is not the only problem*. In: CEPS, <http://www.ceps.eu/book/ratification-lisbon-treaty-problems-not-only-ireland> (13.3.2012)

KAGAN, Robert: *Power and Weakness*. In: Mount Holyoke, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/kagan.htm> (17.11.2010)

National Declaration by Ireland – Seville, 21 June 2002. In: European Navigator, <http://www.ena.lu/> (17.11.2010)

KENNAN, George F.: *The Long Telegram*. In: The George Washington University, <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm> (23.1.2010)

KHAN, Amina: *NATO IN AFGHANISTAN: POST RIGA*. In: ISSI, http://www.issi.org.pk/old-site/ss_Detail.php?dataId=418 (13.3.2012)

LACHMANN, Niels: *NATO-CSDP-EU Relations: Sketching the Map of a Community of Practice*. In: CEPSI, http://www.cepsi.umontreal.ca/uploads/gersi_chronicles.file/CIPSS%20Working%20Paper%20Lachmann.pdf (2.9.2011)

LARABEE, Stephen F.: *Enlargement and its Discontents*. In: IFRI, www.ifri.org/downloads/Larrabee_gb.pdf (31.1.2011)

LIPPMAN, Walter: *The Cold War*. In: Learner, <http://www.learner.org/workshops/primarysources/coldwar/docs/lippman.html> (24.1.2010)

MASSAI, Carlo: *Deploying the NRF*. In: JAPCC, http://www.japcc.de/fileadmin/user_upload/projects/strategic_airlift_for_nrf/Deploying_the_NRF.pdf (13.3.2012)

MIHALKA, Michael: *NATO Response Force: Rapid? Responsive? A Force?* In: ISN, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=22768> (13.3.2012)

Military Definitions. In: FAS, <http://www.fas.org/news/reference/lexicon/dec.htm> (12.3.2012)

MOUNIER, Gregory: *European Police Missions: From Security Sector Reform to Externalization of Internal Security Beyond the Borders*. In: HUMSEC, http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/Mounier_European_Police_Missions.pdf (29.2.2012)

NATO 2020: Assured security; dynamic engagement: Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO. In: NATO, <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> (10.11.2010)

NATO in Afghanistan: A Test of the Transatlantic Alliance. In: FAS <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33627.pdf> (17.2.2012)

NATO's Growing Humanitarian Role. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art4.html> (3.3.2012)

North Atlantic Treaty. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (16.8.2010)

NATO's Prague Capabilities Commitment. In: FAS, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21659.pdf> (13.3.2012)

NATO Training Mission Afghanistan. In: CEFCOM, <http://www.cefcom-comfec.forces.gc.ca/pa-ap/ops/fs-fr/NTMA-eng.asp> (17.2.2012)

NYE, Joseph S.: *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. In: Belfercenter, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/joe_nye_wielding_soft_power.pdf (15.11.2011)

S/RES 1031. In: NATO, <http://www.nato.int/ifor/un/u951215a.htm> (22.3.2012)

SHORT WAR, LONG SHADOW: The Political and Military Legacies of the 2011 Libya Campaign. In: RUSI, http://www.rusi.org/downloads/assets/WHR_1-12.pdf (22.3.2012)

Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950). In: CVCE, <http://www.cvce.eu/viewer/-/content/4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878/en;jsessionid=150EC3F0709FCE84166A6A05A02D58E4> (27.8.2011)

Strasbourg – Kehl Summit strengthens Transatlantic Link and looks at NATO's future challenges. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52845.htm (14.3.2012)

Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation. In: NATO, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (3.12.2010)

Study on NATO Enlargement. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24733.htm (27.8.2011)

VALASEK, Tomas: *The roadmap to better EU-NATO relations*. In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_tv_eu_nato_20dec07.pdf (17.11.2010)

U.S. Ambassador to NATO Victoria Nuland's Speech in Paris. In: American Government, <http://www.america.gov/st/texttransenglish/2008/February/20080222183349eaifas0.5647394.html> (17.11.2010)

Operation Active Endeavor. NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (3.3.2012)

Operation Eagle Assist. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm (3.3.2012)

Petersberg Declaration. In: WEU, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (27.8.2011)

Protocol to the North Atlantic Treaty on guarantees given by the Parties to the North Atlantic Treaty to the members of the European Defence Community. In: NATO, <http://www.nato.int/archives/1st5years/annexes/b2.htm> (27.8.2011)

PERITO, Robert M.: *The Afghanistan's Police: Weak Link in the Security Sector Reform*. In: FPRI, <http://www.fpri.org/research/nationalsecurity/afghanpolice/ReformingAfghanNationalPolice.pdf> (22.1.2012)

Prague Summit Declaration. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm> (13.3.2012)

Provincial Reconstruction Teams In Afghanistan: An interagency assessment. In: USAID, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADG252.pdf (12.12.2011)

Reforming Afghan National Police. In: FPRI, <http://www.fpri.org/research/nationalsecurity/afghanpolice/ReformingAfghanNationalPolice.pdf> (15.2.2012)

Report of the Committee of Three on Non-Military Cooperation in NATO. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/SID-96747985-4802FC23/natolive/official_texts_17481.htm (15.8.2011)

Riga Summit: Reader's Guide. In: NATO, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_rdr-gde-riga-e.pdf (13.3.2012)

RINGSMOSE, Jens: *Taking Stock of NATO's Response Force*. In: NATO Defense College, <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1> (12.3.2012)

RITTBERGER, Berthold: *No integration without representation: Parliamentary democracy, European integration, and the forgotten Communities*. In: EUP, <http://www.eup.ethz.ch/research/constitutional/br-mannheim-1-06.pdf> (26.8.2011)

ROBERTSON, George: *This Aint Your Daddy's NATO*. In: NATO, <http://www.nato.int/docu/speech/2003/s031112a.htm> (26.8.2011)

Select Committee on International Development Fourth Report - Improving Security. In: House of Commons, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmintdev/65/6509.htm> (17.2.2012)

SPOLEČNÁ AKCE RADY 2007/369/SZBP ze dne 30. května 2007 o zřízení policejní mise Evropské unie v Afghánistánu (EUPOL AFGHANISTAN). In: EUR-lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:139:0033:0038:CS:PDF> (28.1.2012)

Transatlantic transformation: Building a NATO-EU security architecture. In: Atlantic Council, http://www.acus.org/docs/0603-Transatlantic_Transformation.pdf (17.11.2010)

Transcript of Defense Secretary Gates's Speech on NATO's Future. In: WSJ, <http://blogs.wsj.com/washwire/2011/06/10/transcript-of-defense-secretary-gatess-speech-on-natos-future/> (12.3.2012)

The Alliance's Strategic Concept, 24 Apr. 1999. In: NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm (16.10.2011)

The EUs Afghan Police Mission: Report with Evidence. In: House of Lords, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldselect/ldecom/87/87.pdf> (28.1.2011)

The EU Battlegroups. In: European Council, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91624.pdf (13.3.2012)

The Lisbon Treaty and the European Constitution: A side-by-side comparison. In: Open Europe, <http://www.openeurope.org.uk/Content/Documents/PDFs/comparative.pdf> (13.3.2012)

Treaty of Alliance and Mutual Assistance between the United Kingdom and France (Dunkirk, 4 March 1947). In: CVCE, http://www.cvce.eu/viewer/-/content/1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09/en?viewer_display_WAR_ena2010viewerportlet_objectType= (23.8.2011)

Treaty of Amsterdam. In: European Parliament <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (27.8.2011)

Treaty of Economic, Social, and Cultural Collaboration and Collective Self-defense (Brussels Treaty), March 17, 1948. In: Avalon, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/we001.asp (26.8.2011)

Treaty of European Union. In: Eur-lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF> (27.8.2011)

VAN RENS, Angelina J. M. Á.: *Military Cooperation in Europe: From World War Two to the Treaty of Western European Union*. Montesquieu Institute, http://www.montesquieuinstitute.eu/9353202/d/papers%20masterclass/paper_eveline_van_rens.pdf (24.8.2011)

WEINROD, Bruce W. – BARRY, Charles L.: *NATO Command Structure: Considerations for the future*. In: National Defence University, <http://www.ndu.edu/CTNSP/docUploaded/DTP%2075%20NATO%20Command%20Structure.pdf> (20.12.2011)

WENTZ, Larry: *Lessons of Bosnia: The IFOR experience*. In: CCRP, http://www.dodccrp.org/files/Wentz_Bosnia.pdf (27.8.2011)

Tištěné

Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations. New York, United Nations 2003, 205, s.

Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report. Washington, US Congress 2000, s. 194.

Lisabonská smlouva: Konsolidovaný text smlouvy o Evropské unii a smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy. Praha, Úřad vlády České republiky 2008, 508. s.

LITERATURA

AOI, Chiyuki: *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post-Cold War era*. New York, Routledge 2011, 287 s.

ART, Robert J.: *Why Western Europe Needs the United States and NATO*. Political Science Quarterly, 111, 1996, č. 1, s. 1–39.

BEER, Francis A.: *Integration and Disintegration in NATO: Processes of Alliance Cohesion and Prospects for Atlantic Community*. Columbus, Ohio State University Press 1969, 330 s.

BELKE, Ansgar a kol.: *Prospective NATO or EU Membership and Institutional Change in Transition Countries*. Bonn, IZA 2009, 26 s.

BIALOS, Jeffrey P. - KOEHL, Stuart L.: *The NATO Response Force: Facilitating Coalition Warfare through Technology Transfer and Information Sharing*. Washington, National Defence University 2005, 102 s.

BIDDLE, Stephen D.: *Allies, Airpower, and Modern Warfare: The Afghan Model in Afghanistan and Iraq*. International Security, 30, 2005, č. 3, s. 161-176.

BINNENDIJK, Hans - KUGLER, Richard L.: *Transforming European Forces*. In: BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, s. 39-59.

BINNENDIJK, Hans - GOMPERT, David, C. - KUGLER, Richard L.: *A New Military Framework for NATO*. In: BINNENDIJK, Hans - CORDERO, Gina (Eds.): *Transforming NATO: An NDU Anthology*. Washington, National Defence University 2008, s. 3-38.

BULMER, Simon: *Germany: from launching the constitutional debate to salvaging a treaty*. In: CARBONE, Maurizio (ed.): *National Politics and European Integration from the Constitution to the Lisbon Treaty*. Cheltenham, Edward Elgar 2010, s. 51–70.

CORNISH, Paul – EDWARDS, Geoffrey: *EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture*. International Affairs, 77, 2001, č. 3, s. 587–603.

CROFT, Stuart – HOWORTH, Jolyon a kol.: *NATO's Triple Challenge*. International Affairs, 76, 2000, č. 3, s. 495–518.

COTICCHIA, Fabricio: *The 'enemy' at the gates? Assessing the European military contribution to the Libyan war*. Perspectives on Federalism, 3, 2011, č. 3, s. 48-70.

DUFFIELD, John E.: *NATO's Functions after the Cold War*. Political Science Quarterly, 109, 1994, č. 5, pp. 763–787

GLASER, Charles L.: *Why NATO is Still Best: Future Security Arrangements for Europe*. International Security, 18, 1993, č. 1, s. 5–50.

GROSS, Eva: *Operation Concordia (fYROM)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 173–180.

HAYNE, Jean-Yves: *Battle Groups: out of necessity, still a virtue?* European Security Review, 8, 2008, č. 39, s. 1-5.

HELBIG, Robert: *Defining its future, engaging its public: NATO's new Strategic Concept as a tool for survival*. Washington, American University 2011, 37. s.

HELLY, Damien: *EUFOR Tchad/RCA The EU military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 339–351.

HELLY, Damien: *Operation ARTEMIS (RD Congo)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 181–186.

HOFMANN, Stephanie – REYNOLDS, Christopher: *EU-NATO Relations: Time to Thaw the 'Frozen Conflict'*. Berlin, SWP 2007, 9 s.

KEOHANE, Daniel: *EUFOR Althea (Bosnia and Herzegovina)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 211-220.

KRAMER, Mark: *The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia*. The Washington Quarterly, 32, 2009, č. 2, s. 39–61.

KUHN, Maïke: *The System of EU Crisis Management – From Bringing Peace to Establishing Democracy*. Max Planck Yearbook of the United Nations Law, 13, 2009, č. 1, s. 247–266.

KUYKENDALL, James R.: *Tilting at Windmills? Toward a New Transatlantic Security Relationship*. Journal of International Service, 5, 2010, č. 1, s. 97–120.

KYDD, Andrew: *Trust Building, Trust Breaking: The Dilemma of NATO Enlargement*. International Organization, 55, 2001, č. 4, s. 801–828.

LAKE, David A.: *Beyond anarchy: The importance of security institutions*. International security, 26, 2001, č. 1, s. 129–160.

LAMBETH, Benjamin S.: *Airwar for Kosovo: A Strategic and Operational assessment*. Santa Monica, RAND Corporation 2001, 276 s.

LATAWSKI, Paul – SMITH, Martin: *The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold War European security*. Manchester, Manchester University Press 2003, 230 s.

LEBOW, Richard N.: *The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism*. In: LEBOW, Richard N. – RISSE-KAPPEN, Tomas: *International Relations Theory and the End of the Cold War*. New York, Columbia University Press 1996, s. 20-46.

LINDSTROM, Gustav: *Enter the EU Battlegroups*. Paris, EUISS 2007, 90 s.

MAREK, Dan – BAUN, Michael: *Česká republika a Evropská unie*. Brno, Barrister & Principal 2010, 227 s.

MAJOR, Claudia: *EUFOR RD Congo: The military operation EUFOR RD Congo 2006*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *The European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2010, s. 311–323.

MAWDSLEY, Jocelyn - QUILLÉ, Gerrard: *Equipping the Rapid Reaction Force: Options for and Constraints on a European Defence Equipment Strategy*. Bonn, BICC 2003, 92 s.

McALLISTER, James: *No exit: America and the German problem, 1943-1954*. Ithaca, Cornell University Press 2001, 288 s.

McCALLA, Robert, B.: *NATO's Persistence after the Cold War*. International Organization, 50, 1993, č. 3, s. 445-475.

MILWARD, Alan S.: *Reconstruction of Western Europe, 1945-51*. London, Routledge 1992, 530 s.

MORAVCSIK, Andrew: *Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community*. International Organization 45, 1991, č. 1, s. 19–56.

PAGANI, Fabricio: *A New Gear in the CFSP Machinery: Integration of the Petersberg Tasks in the Treaty on European Union*. European Journal of International Law, 9, 1998, č. 1, s. 737–749.

PERAL, Louis: *EUPOL Afghanistan: The EU Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan)*. In: GREVI, Giovanni (Ed.): *European Security and Defence Policy: The first 10 years (1999-2009)*. Paris, EUISS 2009, s. 325-337.

PETERS, John E – JOHNSON, Stuart a kol.: *European Contributions to the Operation Allied Force: Implications for Transatlantic Cooperation*. Santa Monica, RAND Corporation 2001, 106 s.

RUSSET, Bruce – STAM, Allan C.: *Courting Disaster: An Expanded NATO vs. Russia and China*. Political Science Quarterly, 133, 1998, č. 3, s. 361-382.

SARYUSZ-WOLSKI, Jacek: *Security and Defense in the enlarged Europe*. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 151–157.

- SEDELMEIER, Ulrich: *Enlargement: From rules for accession towards policy towards Europe*. In: WALLACE, Helen – POLLACK, Mark – YOUNG, Alexander: *Policy-Making in the European Union*. Oxford, Oxford University Press, 2010, s.402–429.
- SJURSEN, Helen: *On the Identity of NATO*. *International Affairs*, 80, 2004, č. 4, s. 687-703.
- STEWART, George - THOMPSON, Frederick D.: *IFOR's Experience in Bosnia: Three Case Studies*. Alexandria, Center for Naval Analyses 1998, 183 s.
- STOLTENBERG, Steven: *Latvia, Lithuania, and Estonia: Determined Euro-Atlanticists*. In: ZEFF, Eleanor E. – PIRRO, Ellen B. (eds.): *The European Union and the Member States*. Boulder: Lynne Rienner, 2006, s. 411–441.
- STUBB, Alexander: *In search of smart power*. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 131–139.
- TAYLOR, Phillip: *Weapons Standardization in NATO: Collaborative Security or Economic Competition?* *International Organisation*, 36, 1982, č. 1, s. 95–112.
- TIERSKI, Ronald: *Introduction: Europe and the geopolitical order*. In: TIERSKI, Ronald – OUDENAREN, John Van (Eds): *European Foreign Policies: Does Europe Still Matter?* Lanham, Rowman and Littlefield 2010, s. 1–13.
- WALLACE, William: *Foreign and Security Policy*. In: WALLACE, Helen – WALLACE, William – POLLACK, Mark: *Policy-Making in the European Union*. Oxford, Oxford University Press, 2005, s.429–486.
- WENTZ, Larry K.: *Lessons of Bosnia: The IFOR Experience*. Washington, National Defense University 1997, 505 s.
- WOLF, Charles Jr.– LEEBAERT, Derek: *Trade Liberalization as a Path to Weapons Standardisation in NATO*. *International Security*, 2, 1978, č. 3, s. 136–159.
- ZLATOHLÁVEK, Petr: *NATO Response Force: Síly rychlé reakce NATO: úvod do problematiky*. Praha, Česká euroatlantická rada 2007, 117 s.

ABSTRAKT

Práce porovnává cíle, přístupy a nástroje, které EU a NATO volí pro své zahraniční operace, za účelem poukázat na problémy, které pro obě organizace plynou ze současné neuspořádanosti jejich vztahů. Je argumentováno, že postupné splývání činností obou organizací v oblasti zahraničních operací, způsobené změnami v systému mezinárodních vztahů po skončení studené války, mezi nimi vyvolalo střet zájmů, který za absence jasného nastavení vztahů a dělby práce, poškozují obě strany. Cílem práce je následně zhodnotit, do jaké míry nejnovější dokumenty, upravující fungování obou organizací, přispívají k nápravě současného stavu.

ABSTRACT

The thesis compares objectives, approaches and instruments that EU and NATO select for their foreign operations, in order to point out problems stemming out of the currently unordered state of their relations. It is argued that continual merging of activities of the both organisations caused by the changes in the international system after the Cold War caused a conflict of interests between them. This conflict damages interests of the both sides in the absence of the clear division of labour. Aim of the thesis is to subsequently evaluate the capability of the latest documents that set the internal workings of the both organisations to improve the current state of affairs. .

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Michal Kohout
Fakulta:	Filosofická fakulta
Katedra:	Katedra politologie a evropských studií
Vedoucí práce:	Mgr. Hynek Melichar, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	NATO a EU v 21. století: Partnerství či soupeření?
Název v angličtině:	NATO and EU in the 21st century: Partnership or rivalry?
Anotace práce:	Práce porovnává cíle, přístupy a nástroje, které EU a NATO volí pro své zahraniční operace, za účelem poukázat na problémy, které pro obě organizace plynou ze současné neuspořádanosti jejich vztahů. Je argumentováno, že postupné splývání činností obou organizací v oblasti zahraničních operací, způsobené změnami v systému mezinárodních vztahů po skončení studené války, mezi nimi vyvolalo střet zájmů, který za absence jasného nastavení vztahů a dělby práce, poškozuje obě strany. Cílem práce je následně zhodnotit, do jaké míry nejnovější dokumenty, upravující fungování obou organizací, přispívají k nápravě současného stavu.
Klíčová slova:	Berlin plus, EU, NATO, CFSP, ESDP, peacekeeping, zahraniční operace, studená válka, bezpečnostní politika
Anotace v angličtině:	This writing compares objectives, approaches and instruments, which EU and NATO choose for their foreign operations, with an aim to point out problems that plague both organizations due to contemporary state of their relations. It is argued that gradual homogenization of activities of both organizations in the area of foreign operations, caused by the changes in the system of international relations in the post Cold War period, cause a conflict of interests between them, which in the absence of a clear division of labor damages both parties. Objective of the thesis is to evaluate the extent to which the contemporary documents that set the internal workings of both organizations lead to correction of the current state of affairs.
Klíčová slova v angličtině:	Berlin plus, EU, NATO, CFSP, ESDP, peacekeeping, foreign operations, Cold War, security policy
Počet titulů použité literatury:	141
Přílohy volně vložené v práci:	1 CD
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	94 s. (186 958 znaků)
Jazyk práce:	Čeština

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. KOHOUT Michal	Zahrádecká 905, Ledec nad Sázavou	F100258

TÉMA ČESKY:

NATO a EU v 21. století: Partnerství či soupeření?

NÁZEV ANGLICKY:

NATO and EU in the 21st century: Partnership or rivalry?

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Hynek Melichar - KPE

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Jak NATO tak EU v nedávné době započaly nové období svého fungování přijetím dokumentů, které je měly připravit na výzvy 21. století. V případě EU se jedná o Lisabonskou smlouvu, v případě NATO o nový Strategický koncept pro obranu a bezpečnost. Vztahy mezi oběma organizacemi, potažmo mezi evropskými státy a USA, byly vždy z mnoha důvodů poněkud nevyvážené, což se zvláště po skončení studené války začalo projevovat zhoršováním transatlantických vztahů, vytvářením konkurenčního prostředí mezi EU a NATO a zásadními neshodami na řešení významných mezinárodních otázek mezi hlavními aktéry obou organizací. Tato práce se bude zabývat právě těmito rozpory v rámci severoatlantického prostoru a jejím cílem bude zjistit, zdali jsou NATO a EU v současné době na základě svého institucionálního nastavení schopny efektivní spolupráce, nebo jestli ani nejnovější změny, kterými v nedávné době prošly, nedokázaly potíže komplikující jejich vztahy vyřešit. Kritérií, na jejichž základě je možné hledat odpověď je celá řada, pozornost bude věnována například koordinaci akvizic výzbroje a rozdělování zdrojů členských států obecně nebo rozdělení rolí v rámci zahraničních misí. Dále se práce zaměří na politické motivace, cíle a očekávání, které USA a evropské státy vkládají do úvah o vztazích obou organizací a pokusí se posoudit kompatibilitu evropského a amerického pohledu a zájmů, která bude mít pro budoucnost těchto vztahů zásadní význam.

Práce se bude opírat o následující hypotézu: Institucionální změny zavedené Lisabonskou smlouvou a Strategickým konceptem pro obranu a bezpečnost vedou k odstranění konkurenčního vztahu mezi NATO a EU, vyvolaného nejasným rozdělením rolí obou organizací, nekompatibilní akviziční politikou a rozdílnými zájmy USA a EU. K jejímu ověření bude použit empiricko-analytický přístup a komparativní metoda.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Assembly Fact Sheet no. 4. In: Assembly of Western European Union, http://assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/4E_Fact_Sheet_EUOperations.pdf?PHPSESSID=f3137d60 (17.11.2010) Assembly Fact Sheet no. 14. In: Assembly of Western European Union, http://www.assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus.pdf?PHPSESSID=f3137d60 (17.11.2010)

Background Information. In: European Defence Agency, <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122> (5.12.2010).

EU Common Security and Defence Policy (CSDP). In: Council of the European Union, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en> (17.11.2010)

CORNISH, Paul: EU and NATO: Co-operation or competition? In: European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/eunatorelations_/eunatorelations_en.pdf (17.11.2010)

KAGAN, Robert: Power and Weakness. In: Mount Holyoke, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/kagan.htm> (17.11.2010)

National Declaration by Ireland ? Seville, 21 June 2002. In: European Navigator, <http://www.ena.lu/> (17.11.2010)

Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation. In: NATO, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (3.12.2010)

VALASEK, Tomas: The roadmap to better EU-NATO relations. In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_tv_eu_nato_20dec07.pdf (17.11.2010)

U.S. Ambassador to NATO Victoria Nuland?s Speech in Paris. In: American Government, <http://www.america.gov/st/texttransenglish/2008/February/20080222183349eaifas0.5647394.html> (17.11.2010)

Lisabonská smlouva: Konsolidovaný text smlouvy o Evropské unii a smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy. Praha, Úřad vlády České republiky 2008, 508. s.

Transatlantic transformation: Building a NATO-EU security architecture. In: Atlantic Council, http://www.acus.org/docs/0603-Transatlantic_Transformation.pdf (17.11.2010)

CORNISH, Paul ? EDWARDS, Geoffrey: EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture. *International Affairs*, 77, 2001, č. 3, s. 587?603.

KUYKENDALL, James R.: Tilting at Windmills? Toward a New Transatlantic Security Relationship. *Journal of International Service*, 5, 2010, č. 1, s. 97-120.

LAKE, David A.: Beyond anarchy: The importance of security institutions. *International security*, 26, 2001, č. 1, s. 129?160.

LINDSTROM, Gustav: Enter the EU Battlegroups. Paris, EUISS 2007, 90 s.

MASTNY, Vojtech: *The Cold War and Soviet Insecurity: The Stalin Years*. New York, Oxford University Press 1996, 285 s.

McMAHON, Robert J.: *The Cold War: A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University Press 2003, 185 s.

ODOM, William E.: *The Collapse of Soviet Military*. New Haven, Yale University Press 1998, 523 s.

STUBB, Alexander: In search of smart power. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 131?139.

STUBBS, Richard ? REED, Austina J: Introduction: Regionalization and Globalization. In: STUBBS, Richard ? UNDERHILL, Geoffrey R.D. (edd): *Political Economy and the Changing Global Order*. Toronto: Oxford University Press, 2005, s. 289?293.

WALSKI-SARYUSZ, Jacek: Security and Defense in the enlarged Europe. In: DE VASCONCELOS, Álvaro (ed): *What ambitions for European defence in 2020?* Paris, EUISS 2009, s. 151-157.

WALLACE, William: *Foreign and Security Policy*. In: WALLACE, Helen ? WALLACE, William ? POLLACK, Mark: *Policy-Making in the European Union*. Oxford, Oxford University Press, 2005, s.436.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:.....

Datum: